

การพิจารณาคดีอาญาต่อเนื่องในประเทศไทย

การพิจารณาคดีของศาลในประเทศไทยนับแต่อดีต ประสบกับปัญหาความล่าช้าอันเนื่องมาจากการขอเลื่อนคดี การติดตามพยานมาศาล มาช้านาน แม้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญามีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีให้เสร็จไปโดยรวดเร็วก็ตาม และมีความพยายามแก้ไขปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดี โดยการให้ศาลกำหนดวันนัดสืบพยานติดต่อกันล่วงหน้าทุกวันจนเสร็จ แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีที่ผ่านมายังคงใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบเป็นคราวๆ มาโดยตลอด จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 335 (5) ,236 , 241 วรรคหนึ่ง บัญญัติรับรองสิทธิจำเลยในคดีอาญาไว้ว่าจำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีได้จะทำคำพิพากษาหรือวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2545 เป็นต้นไป จากบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้ศึกษาและนำรูปแบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยนัดสืบพยานล่วงหน้าติดต่อกันทุกวันจนเสร็จมาใช้ในศาลชั้นต้น เพื่อรองรับต่อการพิจารณาคดีครบองค์คณะตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้มีการทดลองใช้ในศาลนำร่องก่อน นอกจากนี้ ประธานศาลฎีกาได้ออกคำแนะนำเกี่ยวกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ และออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ.2545 ตลอดจนมีการปรับระบบของศาล ปรับวิธีดำเนินกระบวนการพิจารณา จัดมาตรการเสริมก่อนวันนัดและในวันนัดเพื่อป้องกันการเลื่อนคดี รวมทั้ง การนำระบบศูนย์นัดความมาใช้ในการกำหนดวันนัดสืบพยาน ทั้งนี้ เพื่อรองรับและสนับสนุนการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลชั้นต้น

4.1 การพิจารณาคดีอาญาต่อเนื่องในอดีตและปัญหาความล่าช้า

ระบบการศาลและการพิจารณาคดีของประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทั้งนี้แม้ว่าจะมีความเหมาะสมกับสังคมไทยในอดีต แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่ให้หน่วยงานหลายหน่วยงานที่อยู่ต่างหากจากกันมาทำงานร่วมกัน ได้แก่ กรมรับฟ้อง ลูกขุน ตระลาการ และผู้ปรับ¹ จำนวนศาลที่มี

¹ ดุษฎี หลีละเมียร, "ศาลยุติธรรม : อดีตและปัจจุบัน," *ตุลพาหน* 41 (มีนาคม - เมษายน 2537): 143.

มากมายกระจัดกระจายอยู่ตามกรมต่าง ๆ จำนวนคดีความประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้า ไม่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็ว คดีจึง คั่งค้างชำระอยู่มาก² ต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปฏิรูป การศาลและทรงสถาปนากระทรวงยุติธรรมขึ้น เมื่อวันที่ 25 มีนาคม ร.ศ.110 เพื่อเป็นหน่วยงานที่ รับผิดชอบทางด้านศาลยุติธรรมอย่างแท้จริงเพียงองค์กรเดียว โดยมีเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็น เจ้ากระทรวง มีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี³

นอกจากนี้ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีประกาศใช้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญามีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 (พ.ศ.2439) และ ประกาศใช้พระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล ร.ศ.115 ซึ่งถือได้ว่าเป็น การเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยไปสู่แบบแผนของอารยะ ประเทศ โดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญามีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 นั้น ได้กำหนดให้ศาลพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็ว เมื่อศาลเริ่มชำระคดีแล้วก็ให้ชำระต่อไปให้ แล้วเสร็จอย่าได้ชักช้า ดังปรากฏในมาตรา 18 ซึ่งบัญญัติความว่า

“ถ้าคดีเรื่องใดศาลได้ตั้งต้นพิจารณาแล้ว ก็ต้องรีบพิจารณาพิพากษาคดีเรื่องนั้นต่อไป จนกว่าจะแล้วเสร็จ อย่าให้ต้องหยุดการพิจารณาไว้โดยไม่มีเหตุอันจำเป็นที่จะต้องชักช้าต่อไป”

บทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาให้ แล้วเสร็จโดยเร็ว ซึ่งกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้นก็ได้พยายามสอดส่องเร่งรัดให้การพิจารณาคดี เป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่จำเลยถูกขัง ในคราวประชุมอธิบดีผู้พิพากษา เมื่อ พ.ศ.2465 ได้มีข้อตักเตือนในที่ประชุมถึงเรื่องคดีฆาตกรรมว่าศาลควรจัดการพิจารณารวด เดียวให้เสร็จไปโดยเร็ว ในคดีอุกฉกรรจ์ เช่นนี้ โจทก์จำเลยต่างอ้างพยานมาศาลฝ่ายละมาก ๆ การเลื่อนคดีบ่อย ๆ นั้น นอกจากทำให้พยานอดทนาระอาใจไม่เต็มใจมาเบิกความแล้ว ย่อมเป็น การเสียเวลาการทำมาหากินของพยานและคู่ความ ยิ่งพยานอยู่ห่างไกลศาลต้องเดินมาค้างคืนดังนี้ แล้ว เมื่อต้องมาอยู่นานวันก็เป็นลำบากแก่พยาน ศาลจึงควรพยายามสืบพยานที่มาศาลในวันหนึ่ง ๆ ให้เสร็จสิ้นไป พยานจะได้กลับบ้านโดยไม่ต้องกังวลมาศาลอีก⁴ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดี

²ชุมพล จันทราทิพย์, พระธรรมนูญศาลยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 9.

³ดุษฎี หลีละเมียร, “ศาลยุติธรรม : อดีตและปัจจุบัน” หน้า 146.

จะดำเนินไปโดยรวดเร็วนั้นจะต้องอาศัยคู่ความ พยาน และผู้เกี่ยวข้องมาศาลตามกำหนดนัด ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการพิจารณาคดีในอดีตที่ผ่านมาประสบกับปัญหาความล่าช้าจากการเลื่อนคดีมาโดยตลอด โดยมีสาเหตุดังนี้

1. การขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุเจ็บป่วย

ดังจะเห็นได้จากประกาศกระทรวงยุติธรรม โดยพระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ทรงมีรับสั่งให้ประกาศแก่ผู้พิพากษาทั่วกันเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน รัตนโกสินทรศก 111 เพื่อเป็นข้อบังคับของศาลต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาการเลื่อนคดี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้⁵

"ด้วยตั้งแต่รับสั่งให้ออกประกาศลงวันที่ 20 เดือนพฤษภาคม รัตนโกสินทรศก 111 ว่าด้วยให้ผู้พิพากษาทั้ง 7 ศาล เร่งความเก่าจากตระลาการเดิมตามที่กองสารบบได้แจกจ่ายไปให้ทัน และว่าด้วยให้ทำบัญชีความปิดประกาศไว้ในศาลสำหรับนัดให้โจทก์จำเลยมาว่าความตามวัน เดือน ปี เวลา ตามที่ได้ออกหมายนัดกำหนดไปยังโจทก์จำเลย เพื่อจะให้ศาลชำระความแล้วไปได้โดยรวดเร็ว บัดนี้ทรงทราบว่าตระลาการเดิมพากันนิ่งนอนใจเสีย หาเร่งรีบเอาสำนวนความแลตัวความมาส่งต่อศาลทั้ง 7 โดยควรแก่เวลาไม่ อีกประการหนึ่ง เมื่อศาลออกหมายนัดให้โจทก์จำเลยมาว่าความตามวันกำหนดนัด โจทก์จำเลยก็พากันแซ่เขื่อนเสีย ไม่เกรงกลัวอำนาจศาลแก่งประวิงไปด้วยอุบายต่าง ๆ ไม่มาว่าความตามนัดทำให้เสียเวลาศาล เป็นต้นว่ามีได้ป่วยไข้เป็นการหนักหนา ครั้นถึงวันนัดกลับใช้ให้คนมาบอกว่าป่วยเจ็บมาศาลไม่ได้ ครั้นคู่ความติดใจพานักการไปชั้นสูตร เห็นว่าไม่ป่วยไข้อย่างไร ก็กลับโลเลได้เถียงว่านักการไม่ใช่แพทย์หมอ จะรู้จักลักษณะโรคไข้เจ็บอย่างไรได้ เป็นการทู่เถียงประเวประวิงกันอยู่ ความเรื่องใดศาลควรชำระให้แล้วได้ โดยรวดเร็ว ก็ต้องมาติดค้างรอกศาลอยู่ฉะนี้ ทรงพระปรารภที่จะระงับอุบายประวิงความเช่นนี้เสีย มิให้มีได้อีกต่อไป จึงมีรับสั่งให้ประกาศไว้เป็นข้อบังคับสำหรับศาลใหญ่ทั้ง 7 ณ สนามสถิตยยุติธรรม ดังต่อไปนี้

ถ้าศาลใดออกหมายนัดให้โจทก์จำเลยมาว่าความดังว่าไว้ในข้อ 4 ในประกาศรับสั่งซึ่งลงวันที่ 20 พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก 111 นั้น ครั้นถึงวันเวลานัดฝ่ายโจทก์ฎาฝ่ายจำเลยมิได้มาศาลตามนัด ใช้ให้คนมาบอกป่วยต่อผู้พิพากษาศาลตระลาการดังนี้ ก็อย่าให้ผู้พิพากษาเชื่อฟังคำผู้มาบอกนั้นเป็นอันขาด ให้ถือว่าโจทก์หรือจำเลยขาดนัด เว้นไว้แต่

⁴กระทรวงยุติธรรม, ประมวลคำสั่งข้อบังคับและระเบียบราชการ เล่ม 1 (พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2499), หน้า 463

⁵เสถียร ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 13 (พระนคร: โรงพิมพ์เดลิเมลล์, 2478), หน้า 161.

(1) ถ้าโจทก์หรือจำเลยเจ็บป่วยจริง มีอาการหนักหนาไม่สามารถจะมาศาลได้ตามกำหนดนัดเช่นนี้ ก็ต้องให้แพทย์ผู้รักษาหรือบิดามารดาบุตรภรรยาญาติพี่น้อง มาแจ้งความบอกอาการป่วยไข้ของตัวโจทก์หรือจำเลย แต่โดยสัตย์โดยจริงต่อผู้พิพากษาตระลาการ

(2) ถ้าฝ่ายโจทก์หรือจำเลยผู้ซึ่งมิได้ขาดนัดนั้นร้องติดใจสงสัยว่า ผู้บอกป่วยมิได้ป่วยไข้จริง หรือป่วยอาการไม่หนักหนาพอจะมาศาลได้ แกล้งบิดพลิ้วประวิงเสียดังนี้ ก็ให้ผู้พิพากษาตระลาการบังคับให้ผู้ซึ่งมาบอกป่วยนั้นสาบานตัวเสียว่า โจทก์หรือจำเลยซึ่งป่วยนั้นป่วยไข้ โรคอย่างนั้น มีอาการหนักหนาไม่สามารถจะมาศาลได้ ถ้าผู้นั้นสาบานได้ดังนี้ ก็ให้เชื่อฟังได้ว่า โจทก์หรือจำเลยนั้นป่วยเจ็บอาการหนักจริง อย่าต้องให้ไปชั้นสูตรให้เสียเวลาเลย เว้นไว้แต่โจทก์หรือจำเลยซึ่งมิได้ขาดนัดนั้นจะร้องยืนยันขอให้ไปชั้นสูตร จงได้แล้ว ก็ให้ผู้พิพากษาบังคับให้ผู้นั้นหาหมอมคนใดคนหนึ่งไปชั้นสูตรพร้อมด้วยนักรการหนึ่ง ถ้าผู้มาบอกป่วยสาบานไม่ได้ว่าโจทก์หรือจำเลย ผู้บอกป่วย ๆ เจ็บมีอาการหนักจนไม่สามารถจะมาศาลได้ หรือไม่ยอมสาบานบอกความตามสัตย์ตามจริงแล้ว ก็ให้ถือว่าโจทก์หรือจำเลยผู้บอกป่วยนั้นขาดนัด แล้วให้ศาลออกหมายเกาะตัวมาลงโทษตามอาญาตระลาการ"

2. การมาศาลของพยานที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

พยานที่เป็นข้าราชการตำรวจหรือฝ่ายปกครองโดยมากเป็นพนักงานอัยการโจทก์ไม่ค่อยมาศาลตามนัดหมาย มักอ้างเหตุว่าที่มาไม่ได้หรือไม่มานั้น เพราะติดราชการ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมได้ขอให้กรมตำรวจพิจารณาสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจที่ได้รับหมายของศาลไปเป็นพยานที่ศาลตามกำหนดนัด ทั้งเสนอต่อคณะรัฐมนตรีขอให้ข้าราชการและพนักงานรัฐบาลร่วมมือในการไปเบิกความเป็นพยานที่ศาลด้วยดี (หนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ น.ว.6/2494 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2494 และที่ น.ว. 4/2494 ลงวันที่ 23 มกราคม 2494)

3. การส่งหมายให้แก่พยานโจทก์และพยานจำเลยในคดีอาญา

ปัญหาการไม่มีผู้ส่งหมายให้แก่พยานจำเลยที่ถูกคุมขัง กำหนดเวลาให้พยานมาศาลอาจมีระยะเวลากระชั้นชิดเกินไปกว่าจะส่งหมายได้ทัน หรือหาตัวพยานไม่พบเพราะในหมายระบุนามที่อยู่พยานไม่ชัดเจน หรือคลาดเคลื่อน หรือเพราะพยานไปอยู่ต่างท้องที่ หรือไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอนถือเป็นปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าในการแก้ไขปัญหามาตราหนึ่ง คือ กระทรวงยุติธรรมได้ขอร้องทำความตกลงกับกระทรวงมหาดไทยว่า เมื่อศาลได้ขอร้องให้ช่วยส่งหมายให้แก่พยานจำเลยแล้ว ขอให้คณะกรรมการจังหวัดส่งคณะกรรมการอำเภอหรือพนักงานตำรวจที่เป็นเจ้าหน้าที่สอบสวนในชั้นต้นให้ช่วยส่งหมายแก่พยานจำเลย เพื่อให้การพิจารณาของศาลได้รวดเร็วขึ้น (หนังสือหมุ่ของกระทรวงยุติธรรม ที่ 3/2483 ลงวันที่ 12 เมษายน

2483 และที่ 57/2484 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2484) และถ้ามีเหตุขัดข้องในการส่งหมายก็ขอให้รีบแจ้งเหตุให้ศาลทราบทุกเรื่อง และทุกคราว ทั้งขอให้กรมอัยการพิจารณาสั่งให้พนักงานอัยการส่งใบรับหมายเรียกพยานอัยการโจทก์ในคดีอาญาต่อศาลก่อนหรือในวันนัดพิจารณา เพื่อว่าถ้าพยานไม่มาศาลจะได้พิจารณาสั่งการต่อไปได้ทีเดียว⁶

จากสภาพปัญหาดังกล่าว มีความพยายามแก้ไขปัญหาโดยการให้ศาลกำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์และจำเลยติดต่อรวดเดียวกันจนเสร็จและไม่นัดคดีอื่นแทรกในระหว่างนั้น ดังปรากฏอยู่ในหนังสือ ที่ .../ 6929-6945 ลงวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2465 ของมหาอำมาตย์โทพระยาอิศรพันธุ์โสภณ ปลัดทูลฉลอง หนังสือฉบับนี้มีความโดยละเอียดดังนี้⁷

“ด้วยมีบัญชาท่านเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมว่าได้พิจารณาเห็นคดีฆาฏกรรมซึ่งพิจารณาอยู่ในศาล ถ้าได้พิจารณาพิพากษาให้รวดเร็วกว่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้ ให้ผู้ต้องได้รับพระราชอาญาตามความผิดปรากฏแก่ประชาชนว่าผู้นั้น ๆ กระทำการฆาฏกรรมได้รับพระราชอาญาอย่างนั้น ประชาชนที่คิดจะประพฤตชั่วก็จะพากันมีความเกรงกลัวพระราชอาญายิ่งขึ้นทั้งจะเป็นการสนับสนุนการปกครองและการปราบปรามโจรผู้ร้ายด้วย ได้นำเสนอในที่ประชุมอธิบดีผู้พิพากษาเมื่อวันที่ 26-27 ธันวาคม พ.ศ. นี้ ที่ประชุมมีความเห็นว่า ซึ่งการพิจารณาไม่ใคร่จะรวดเร็วและช้าเป็นเพราะศาลต้องเลื่อนการพิจารณา โดยรอพยานโจทก์บ้าง พยานจำเลยบ้างและเลื่อนไปเพื่อพิจารณาคดีเรื่องอื่นที่นัดไว้ในวันเดียวกันบ้าง แต่ที่ประชุมได้ตกลงกันว่ามิทางจะแก้ไขให้การพิจารณาคดีเช่นนี้รวดเร็วขึ้น คือ ในชั้นพิจารณาพยานโจทก์จำเลยจะมีมากน้อยเท่าใด ศาลจะกำหนดนัดสืบให้วันติดต่อรวดเดียวกันและจะไม่นัดคดีเรื่องอื่นแทรกแซงในระหว่างนั้น แต่การที่จะทำได้เช่นนี้ต้องอาศัยให้พยานมาสืบให้พร้อมกันในวันกำหนดนัด ในชั้นศาลโปริสภาต้องอาศัยตำรวจพระนครบาล ชั้นศาลพระราชอาญาหรือศาลจังหวัดต้องอาศัยอัยการผู้ว่าความในคดีนั้นจะช่วยเหลือนัดหมายนำพยานมายังศาลให้พร้อมตามวันกำหนด

กระทรวงยุติธรรมได้มีหนังสือหรือไปยังกระทรวงมหาดไทย บัดนี้กระทรวงมหาดไทยมีหนังสือตอบมาว่ามีความเห็นพ้องด้วย และได้สั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติต้องตามทำนองกรณี้แล้ว

เพราะฉะนั้นให้ท่านส่งศาลในมณฑล.....ปฏิบัติกรตามทำนองที่ได้ตกลงกันนี้สืบไป”

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 449.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 431.

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2482 ชาวลาล เล่ม 3 ฉบับที่ 12 ได้ลงเรื่องการออก
 ที่สองสถาน และการนัดพิจารณา โดยมีข้อความดังนี้⁶

“ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า คดีทั้งหลายมักต่างกันในความสำคัญและจำนวนพยานของ
 โจทก์และจำเลยจะมากหรือน้อย เพราะฉะนั้นการนัดความจึงต้องดูความสำคัญแห่งคดีและจำนวน
 พยาน แล้วนัดสืบพยานวันเดียวหรือหลายวันไปตามที่เห็นสมควรและที่สะดวกนั้น การนัดติด ๆ
 กันเป็นการสะดวกมาก แต่ถ้าแม้มีการจำเป็นจะนัดรวดเดียวกันมิได้ ศาลจะนัดข้ามวันกันบ้างก็ได้
 เป็นต้นคดีเรื่องหนึ่งพยานโจทก์จะสืบหมดเสร็จได้ในสามนัด แต่มีการจำเป็นจะนัดรวดเดียวกันมิได้
 ศาลจะนัดวันที่ 1 วันที่ 5 และวันที่ 8 ดังนี้ เป็นต้น ก็เป็นของควรทำอย่างยิ่งเพราะถ้าจะขึ้นหา
 โยกาสนัดรวดเดียว คดีก็อาจชักช้าไปอีกหลายวันหลายเวลาโดยไม่จำเป็น

ผู้ซึ่งสองสถานควรเอาบัญญัติขึ้นนัดความมานัดด้วยตนเองเพื่อหวังบรรจความถี่มากน้อยเรื่องลง
 ในวันนัดวันหนึ่ง ๆ ให้พอแก่กำลังผู้พิพากษาในศาลนั้นจักทำสำเร็จลุล่วงไปได้ในวันนั้น

เพื่อที่จะบรรจความให้เต็มวันนัดทุก ๆ วัน ผู้ซึ่งสองสถานควรบรรจคดีลงไปให้เต็มวันนัดทุก
 ๆ วัน อย่าละเว้นไว้โดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้ความช้า

คดีเรื่องหนึ่ง ๆ งานที่จะต้องทำสำหรับวันหนึ่งหาเหมือนกันไม่ เป็นต้นคดีซึ่งเริ่มพิจารณา
 เป็นครั้งแรก มีพยานหลายคนก็กินเวลาดังวัน แต่คดีซึ่งพิจารณามาบ้างแล้ว เหลือพยาน 1 ปาก
 หรือ 2 ปาก ไม่ยืดยาวก็กินเวลาน้อย และมีคดีบางชนิด เช่นคดีไต่สวนอนาถา ไต่สวนมูลฟ้อง ไต่
 สอนยึดทรัพย์ก่อนคำพิพากษา ไต่สวนขอตั้งผู้ปกครอง และอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน และซึ่งเป็น
 คดีเล็กน้อย ไม่มีพยานมาก คดีเหล่านี้ก็ทำได้รวดเร็ว เพราะฉะนั้นในการบรรจความใหม่ลงใน
 บัญชีนัดย่อมเป็นของสำคัญอย่างยิ่งที่จะบรรจลงให้พอดีแก่ความสามารถของผู้พิพากษาที่จะทำให้
 สำเร็จไปได้ตามที่นัดไว้ นั้น เพราะเหตุว่าถ้าต้องเลื่อนคดีไปก็จะเป็นการเสียเวลาของคู่ความพยาน
 และผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี แต่ถ้างานน้อยไปไม่พอมือผู้พิพากษาสำหรับวันนั้นก็จะเป็นการเสียราชการ
 เป็นเหตุให้คดีทั้งหลายมีส่วนเนิ่นช้าลงไปตามส่วน แต่เป็นธรรมดาอยู่เองซึ่งบางคดีการงานสำเร็จ
 ไปเฉพาะวันก่อนเวลากำหนด เช่น พยานไม่มาเลยหรือมาบ้างแต่บางคนเป็นต้น ดังนี้ ผู้พิพากษา
 ก็ได้พักผ่อน”

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีนับแต่อดีตประสบบัญญาการขอเลื่อนคดีด้วยสาเหตุต่างๆ มา
 ช้านาน และมีความพยายามนำวิธีการนัดสืบพยานโจทก์และจำเลยติดต่อกันไปมาใช้เพื่อให้การ

⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 466.

พิจารณาคดีรวดเร็วขึ้น ทั้งนี้ แม้วัตถุประสงค์ดังกล่าวจะแตกต่างจากการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลชั้นต้นในปัจจุบัน ก็ตาม

4.2 การนำระบบการพิจารณาคดีอาญาต่อเนื่องมาใช้ในศาลชั้นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 บัญญัติว่า "การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ซึ่งมาตรา 335 (5) บังคับให้ดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าวภายในเวลา 5 ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งจะครบกำหนดภายในวันที่ 11 ตุลาคม 2545 นอกจากนี้ มาตรา 241 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ดังนี้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะที่จะส่งผลเสมือนว่าอัตรากำลังผู้พิพากษาศาลชั้นต้นลดลงไปครั้งหนึ่ง และอาจทำให้คดีต้องค้างการพิจารณานานขึ้น สำนักงานศาลยุติธรรมจึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีโดยนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ ซึ่งนอกจากจะส่งเสริมการทำงานระบบองค์คณะแล้ว ยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมอย่างมาก

จากเหตุผลความจำเป็นดังกล่าวจึงเป็นภารกิจของสำนักงานศาลยุติธรรมที่จะส่งเสริมให้ศาลชั้นต้นสามารถนั่งพิจารณาครบองค์คณะได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรมได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนและดำเนินการนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลชั้นต้น

4.2.1 การดำเนินการของสำนักงานศาลยุติธรรม

(1) การดำเนินการภายใน⁹

1. สำนักงานศาลยุติธรรมได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องอำนาจหน้าที่ของอธิบดีผู้พิพากษาศาลและรองอธิบดีผู้พิพากษาศาล ตามกฎหมายใหม่ ระหว่างวันที่ 29 ถึง

⁹สำนักงานศาลยุติธรรม, "การดำเนินการของสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในศาลชั้นต้น," วารสารศาลยุติธรรม 2 (มีนาคม - เมษายน 2545)

30 มิถุนายน 2543 ณ โรงแรมเวสทิน ริเวอร์ไซด์พลาซ่า เชียงใหม่ ที่ประชุมมีข้อสังเกตว่า ในการนั่งพิจารณาครอบครัวของคณบดีนั้น น่าจะต้องนั่งพิจารณาโดยตลอดและต่อเนื่องโดยไม่มีการเลื่อนคดี

2. ประธานศาลฎีกาได้มีบันทึกลงวันที่ 21 กันยายน 2543 ให้สำนักงานศาลยุติธรรมพิจารณาข้อกฎหมายของการตรวจสำนวนคดีของอธิบดีผู้พิพากษาภาค และการมอบหมายให้รองอธิบดีผู้พิพากษาภาคไปนั่งพิจารณาคดีในศาล และให้ศึกษาแนวทางปฏิบัติการนั่งพิจารณาคดีโดยมีผู้พิพากษาครอบครัวของคณบดี ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรมได้ศึกษาพบว่าในส่วนของ การนั่งพิจารณาคดีต่อเนืองครอบครัวของคณบดีนั้น ศาลส่วนใหญ่ยังไม่มีการทดลองนั่งพิจารณาคดีครอบครัวของคณบดี ในบางศาลมีการทดลองนั่งพิจารณาคดีครอบครัวของคณบดีแล้วแต่ทำไม่ได้ต่อเนื่องเพราะขาดอัตรากำลังผู้พิพากษา และขาดรูปแบบหรือแนวทางของการนั่งพิจารณาครอบครัวของคณบดีที่เป็นมาตรฐานซึ่งจะนำไปทดลองปรับใช้

3. สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้ตั้งคณะทำงานขึ้น ภายใต้กลุ่มพัฒนาระบบงานศาล สำนักวิชาการศาลยุติธรรม เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการนำ การนั่งพิจารณาต่อเนืองครอบครัวของคณบดีมาใช้ในศาลชั้นต้น และได้กำหนดแผนงานเพื่อส่งเสริมให้มีการนั่งพิจารณาครอบครัวของคณบดีและนั่งพิจารณาคดีต่อเนืองในศาลชั้นต้น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

3.1 จัดสร้างแบบจำลอง (model) การนั่งพิจารณาครอบครัวของคณบดีและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนืองในคดีแพ่งและคดีอาญา

3.2 นำแบบจำลองไปทดลองปฏิบัติในศาลชั้นต้นบางศาลเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

3.3 จัดสัมมนาอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาภาค และผู้พิพากษาหัวหน้าศาล โดยเสนอแบบจำลองและผลการทดลองปฏิบัติเพื่อรวบรวมความคิดเห็น และหาแนวทางที่เหมาะสมในการนั่งพิจารณาต่อเนืองครอบครัวของคณบดี

3.4 จัดประชุมร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการนำแนวทางไปปฏิบัติ

3.5 หากมีความจำเป็นอาจเสนอประธานศาลฎีกาเพื่อออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการของศาลยุติธรรมกำหนดแนวทางการนั่งพิจารณาคดีต่อเนืองครอบครัวของคณบดีเพื่อให้ เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4. คณะทำงานได้จัดสร้างแบบจำลองการนั่งพิจารณาครอบครัวของคณบดีและการนั่งพิจารณาต่อเนืองแล้วเสร็จ และได้คัดเลือกศาลเพื่อนำแบบจำลองไปทดลองใช้ โดยจัดแบ่งเป็นกลุ่มศาลจังหวัดที่มีศาลแขวงอยู่ภายในจังหวัด ศาลจังหวัดที่ไม่มีศาลแขวงอยู่ภายในจังหวัด

ศาลแขวงในต่างจังหวัด และศาลแขวงในกรุงเทพมหานคร โดยศาลที่ได้ทำการทดลองเป็นกลุ่มแรกคือ ศาลจังหวัดนครปฐม ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ศาลแขวงนนทบุรี ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงตลิ่งชัน

ศาลจังหวัดนครปฐม และศาลจังหวัดฉะเชิงเทราเริ่มวางระบบเมื่อเดือนพฤษภาคม 2544 และเริ่มนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเมื่อเดือนตุลาคม 2544 ซึ่งจากการทดลองได้ผลว่าการนัดพิจารณาและนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นสิ่งวิสามารถนำมาใช้ได้ในทางปฏิบัติ ส่งผลดียิ่งในการลดปัญหาการเลื่อนคดี แก้ไขปัญหาคดีที่ค้างนานหลายปี และส่งเสริมการทำงานเป็นองค์คณะของผู้พิพากษา ซึ่งศาลจังหวัดนครปฐมและศาลจังหวัดฉะเชิงเทราจะเริ่มทดลองนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะในปี 2545 ส่วนศาลแขวงต่าง ๆ เริ่มวางระบบเมื่อเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนสิงหาคม คาดว่าสามารถทดลองนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ในเดือนมกราคม 2545

5. เพื่อให้การดำเนินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประธานศาลฎีกาได้มี คำสั่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ในศาลชั้นต้น โดยมีประธานศาลฎีกาเป็นประธาน อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม และผู้ทรงคุณวุฒิภายในสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นกรรมการให้มีหน้าที่กำกับดูแล ให้คำปรึกษาแนะนำและส่งเสริมการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในศาลชั้นต้น ต่อสำนักงานศาลยุติธรรม

6. ระหว่างวันที่ 29,30 มิถุนายน และ 1 กรกฎาคม 2544 สำนักงานศาลยุติธรรมจัดสัมมนาผู้พิพากษาผู้บริหารศาลทั่วประเทศ เพื่อทำความเข้าใจถึงแนวทางการจ่ายสำนวน นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้บริหารและระดมความคิดเห็นในการวางระบบที่เหมาะสม

7. วันที่ 10 สิงหาคม 2544 เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ออกหนังสือเวียนถึงผู้พิพากษาทั่วประเทศ เรื่อง การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดี ต่อเนื่อง พร้อมแนบเอกสารแนวทางและรูปแบบในการปรับระบบการบริหารคดี เพื่อนำไปสู่การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องครบองค์คณะ เพื่อประกอบการพิจารณาของศาลชั้นต้นในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้แก่ศาลทั่วประเทศ โดยมีหลักการสำคัญคือการแยกประเภทคดีที่ไม่มี ความยุ่งยากซับซ้อนออกจากคดีทั่วไปและใช้วิธีจัดการพิเศษเพื่อให้คดีประเภทนี้ซึ่งมีอยู่เป็นส่วนใหญ่สามารถเสร็จไปโดยรวดเร็ว ส่วนคดีทั่วไปที่มีการสืบพยานหลายปากซึ่งจะต้องนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องนั้นให้องค์คณะผู้พิพากษานัดชี้สองสถานหรือนัดพร้อมเพื่อจำกัดประเด็นในคดีและทำความเข้าใจกับคู่ความกำหนดวันสืบพยานเรียงลำดับการพิจารณาเป็นรายคดีไป ซึ่งจะ

ทำให้การนัดพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีระบบและผู้พิพากษาสามารถควบคุมการพิจารณา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. เดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน 2544 ได้มีการขยายการทดลองไปยังศาลในภาค 2 ถึงภาค 9 โดยมีแนวทางให้ทุกภาคมีศาลทดลองภาคละประมาณ 3 ถึง 4 ศาล เพื่อเป็นแนวทางให้ศาลทุกศาลในภาคนำไปปรับใช้ โดยศาลทดลองในแต่ละภาคมีดังนี้

ภาค 2 ศาลจังหวัดปราจีนบุรี ศาลจังหวัดตราด ศาลจังหวัดพัทธยา ศาลจังหวัดระยอง ศาลจังหวัดจันทบุรี

ภาค 3 ศาลแขวงนครราชสีมา ศาลจังหวัดบัวใหญ่ ศาลจังหวัดบุรีรัมย์

ภาค 4 ศาลจังหวัดขอนแก่น ศาลแขวงขอนแก่น ศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ศาลจังหวัดหนองบัวลำภู

ภาค 5 ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลแขวงเชียงใหม่ ศาลจังหวัดลำพูน ศาลจังหวัดแพร่ ศาลจังหวัดพะเยา

ภาค 6 ศาลจังหวัดพิษณุโลก ศาลแขวงพิษณุโลก ศาลจังหวัดสุโขทัย ศาลจังหวัดกำแพงเพชร

ภาค 7 ศาลแขวงนครปฐม ศาลจังหวัดสมุทรสาคร ศาลจังหวัดเพชรบุรี ศาลจังหวัดราชบุรี

ภาค 8 ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี ศาลจังหวัดชุมพร ศาลจังหวัดหลังสวน ศาลจังหวัดไชยา

ภาค 9 ศาลจังหวัดนราธิวาส ศาลจังหวัดปัตตานี ศาลจังหวัดพัทลุง ศาลจังหวัดตรัง

ศาลดังกล่าวจะสามารถทดลองนั่งพิจารณาต่อเนื่องได้ในเดือนมกราคม 2545 และทดลองนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะในเดือนมิถุนายน 2545

9. เดือน ตุลาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน 2544 นำแนวทางตามแบบจำลองไปเสนอต่อศาลขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร เพื่อวางระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาต่อเนื่อง สำหรับศาลที่เริ่มวางระบบแล้ว ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรี ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลภาษีอากรกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ส่วนศาลอื่นจะทยอยวางระบบโดยคาดว่าจะสามารถวางระบบแล้วเสร็จภายในเดือนธันวาคม 2544 และจะทดลองนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะได้ในเดือนมิถุนายน 2545

10. เดือน พฤศจิกายน 2545 ขยายการวางระบบไปยังศาลอื่นใน
ภูมิภาค คือ

ภาค 1 ศาลจังหวัดสระบุรี ศาลจังหวัดลพบุรี ศาลแขวงลพบุรี ศาล
จังหวัดนนทบุรี ศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา ศาลจังหวัดปทุมธานี
ศาลจังหวัดอ่างทอง ศาลจังหวัดสิงห์บุรี

ภาค 3 ศาลจังหวัดศรีสะเกษ ศาลจังหวัดอุบลราชธานี ศาลจังหวัด
อำนาจเจริญ ศาลจังหวัดยโสธร

ภาค 4 ศาลจังหวัดมหาสารคาม ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัด
มุกดาหาร

ภาค 5 ศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ ศาลจังหวัดเพชรบูรณ์ ศาลจังหวัดหล่มสัก

ภาค 7 ศาลจังหวัดสุพรรณบุรี ศาลจังหวัดกาญจนบุรี

ภาค 8 ศาลแขวงนครศรีธรรมราช ศาลแขวงสุราษฎร์ธานี

11. สำนักงานศาลยุติธรรม จัดสัมมนาผู้พิพากษาในศาลที่ทำการ
ทดลองเป็นรุ่นแรก เรื่อง การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในศาลนำร่อง ระหว่างวันที่ 2 ถึงวันที่ 3
กุมภาพันธ์ 2545 ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เพื่อให้ผู้พิพากษาที่
ทดลองนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน รวมทั้งนำเสนอ
ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง
และครอบงำคณะให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

12. สำนักงานศาลยุติธรรม จัดสัมมนาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทั่ว
ประเทศ เรื่อง การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาลในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาค 1-9
ระหว่างวันที่ 2 ถึงวันที่ 3 มีนาคม 2545 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ กรุงเทพมหานคร เพื่อ
เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทของผู้บริหารศาลในการวางระบบการนั่งพิจารณาคดี
ต่อเนื่องและมาตรการเสริมในด้านต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนการพิจารณาคดีของผู้พิพากษา

13. คณะทำงานนำเรื่องการจัดการจัดวางระบบงานธุรการของศาล ใน
การเตรียมความพร้อมของคดีก่อนวันนัดสืบพยาน ให้ศาลชั้นต้นทั้งหลายนำไปปฏิบัติ

14. สำนักงานศาลยุติธรรม จัดสัมมนาผู้พิพากษาศาลชั้นต้นขนาดใหญ่
ในกรุงเทพมหานคร และศาลชำนาญพิเศษ เรื่อง การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ในวันที่ 18
พฤษภาคม 2545 ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

15. สำนักงานศาลยุติธรรม จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง : การวางมาตรการเสริมของผู้บริหารศาลและแนวปฏิบัติของผู้พิพากษา สำหรับผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา และผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลชั้นต้นในภาคต่าง ๆ รวม 9 ภาค ระหว่างวันที่ 11 พฤษภาคม ถึงวันที่ 15 มิถุนายน 2545

16. สำนักงานศาลยุติธรรม ตั้งคณะทำงานด้านการประชาสัมพันธ์การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เจ้าหน้าที่และประชาชน

17. สำนักงานศาลยุติธรรม จัดสัมมนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม เรื่อง “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและพัฒนาประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม” ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ ไฮเต็ล เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2545 เพื่อทำความเข้าใจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง

(2) การประสานงานภายนอก

1. วันที่ 6 มิถุนายน 2544 เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมหารือกับนายกสภาทนายความและเลขานุการสภาทนายความ เรื่องแนวทางการปรับระบบการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นเพื่อรองรับการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพื่อทำความเข้าใจและขอความร่วมมือจากทนายความทั่วประเทศ

2. วันที่ 17 สิงหาคม 2544 เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม มีหนังสือถึงสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสภาทนายความ เพื่อทำความเข้าใจเรื่องแนวทางการปรับระบบการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นเพื่อรองรับการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

3. วันที่ 10 ตุลาคม 2544 เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม หารือกับผู้แทนผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่อขอความร่วมมือจากฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจในการสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามระบบใหม่ เช่น การวางระบบ ติดตามพยาน การให้เจ้าพนักงานตำรวจที่ย้ายเดินทางไปเบิกความที่ศาลเดิมโดยไม่ส่งประเด็น เป็นต้น

4. วันที่ 21 พฤศจิกายน 2544 เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม หารือกับอัยการสูงสุด เพื่อทำความเข้าใจและขอความร่วมมือในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

5. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีบันทึกด่วนที่สุด ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2545 กำหนดแนวทางแก่เจ้าพนักงานตำรวจทั่วประเทศเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ

6. ประธานศาลฎีกา ประชุมหารือกับอัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และนายกสภาทนายความ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2545 เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยทุกฝ่ายเห็นชอบร่วมกันให้ตั้งคณะกรรมการประสานงานส่งเสริมการพิจารณาคดีต่อเนื่องและพัฒนาระบบงานยุติธรรมขึ้น เพื่อรับทราบปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขข้อขัดข้องในการประสานงานระหว่างผู้ปฏิบัติในการปรับเข้าสู่การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

7. คณะกรรมการประสานงานส่งเสริมการพิจารณาคดีต่อเนื่องและพัฒนาระบบงานยุติธรรมนัดประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2545 ที่ประชุมมีมติให้มีการพัฒนาระบบการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องในแต่ละองค์กร เช่น พนักงานอัยการได้วางแนวทางการยื่นบัญชีระบุงานตั้งแต่วันฟ้องคดี การปรับระบบการจ่ายสำนวนให้พนักงานอัยการ การกำหนดบทบาทของพนักงานอัยการในการแถลงเปิดคดีในวันนัดพร้อม เจ้าพนักงานตำรวจได้ยืนยันความร่วมมือในการติดตามพยาน การเดินทางมาเบิกความที่ศาลที่พิจารณาคดีโดยไม่ขอส่งประเด็นทนายความจะจัดให้ความรู้แก่ทนายความในการสอบรับข้อเท็จจริงตั้งแต่วันนัดพร้อม การจัดระบบทนายความขอแรงและทนายความอาสา นอกจากนี้ที่ประชุม ยังมีมติให้วางแนวทางการประสานงานโดยจัดตั้งศูนย์ประสานงานระดับจังหวัดเพื่อร่วมกันพัฒนาระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันที่

(3) คำแนะนำประธานศาลฎีกา¹⁰

ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้ออกแนวทางและรูปแบบในการปรับระบบในการบริหารคดีเพื่อนำไปสู่การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องครบองค์คณะ และได้เวียนแจ้งไปยังผู้พิพากษาศาลทั้งหลาย เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2544 เพื่อให้เป็นแนวทางในการบริหารคดีให้นำไปสู่การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติไว้

ท่านประธานศาลฎีกาได้ออกคำแนะนำเกี่ยวกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ อันมีสาระสำคัญให้กำหนดวันนัดนั่งพิจารณาคดีที่ละคดีติดต่อกันไป

¹⁰คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ วารสารศาลยุติธรรม 2 (มีนาคม - เมษายน 2545): 5.

จนเสร็จการพิจารณาคดีนั้น ๆ แล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีอื่น ซึ่งจะทำให้องค์คณะผู้พิพากษาสามารถพิจารณาคดีร่วมกันตั้งแต่เริ่มสืบพยานจนประชุมคำพิพากษาคดีนั้นให้เสร็จสิ้นไปในคราวเดียว ทำให้เกิดการดุลและคานอำนาจกันอย่างเหมาะสมอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของระบบของคณะ ดังปรากฏตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ ฉบับลงวันที่ 19 ธันวาคม 2544 ความว่า

“ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 บัญญัติว่า การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ซึ่งมาตรา 335(5) บังคับให้ดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าวภายในเวลาไม่เกินห้าปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งจะครบกำหนดในวันที่ 11 ตุลาคม 2545 นั้น

การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะตามบทบัญญัติดังกล่าว มุ่งหมายให้ผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาในคดีใด มีหน้าที่ต้องสืบพยานคดีนั้นตั้งแต่เริ่มต้นไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี ทั้งนี้ เพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งของระบบของคณะและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล มิใช่เพียงการจัดให้มีผู้พิพากษาขึ้นนั่งสืบพยานครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้วิธีการกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาโดยวิธีที่นัดพิจารณาคดีหนึ่งหลาย ๆ วัน ไม่ติดต่อกันแม้จะนัดล่วงหน้าไว้จนถึงวันพิพากษาคดีดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ตาม ก็ยังคงทำให้การพิจารณาคดีใช้ระยะเวลาในการสืบพยานหลักฐานค่อนข้างนาน และมีเหตุให้ต้องเปลี่ยนองค์คณะผู้พิพากษาเพราะเหตุผู้พิพากษาโยกย้ายขณะที่คดียังอยู่ระหว่างการพิจารณา จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลชั้นต้นทั่วประเทศจะต้องปรับระบบการนัดนั่งพิจารณาให้เป็นการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบ กล่าวคือ การกำหนดวันนัดนั่งพิจารณาคดีที่ละคดีต่อกันไปจนเสร็จการพิจารณาคดีนั้น ๆ แล้วจึงเริ่มพิจารณาคดีอื่น ซึ่งระบบที่กล่าวนี้จะทำให้องค์คณะผู้พิพากษาสามารถพิจารณาคดีร่วมกันตั้งแต่เริ่มสืบพยานจนประชุมคำพิพากษาคดีนั้นให้เสร็จสิ้นได้ในคราวเดียว ทำให้เกิดการดุลและคานอำนาจระหว่างกันอย่างเหมาะสม อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของระบบของคณะ

ฉะนั้น เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงให้ถือว่าการปรับระบบการนัดนั่งพิจารณาเป็นการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบเป็นนโยบายสำคัญที่ศาลชั้นต้นจะต้องรีบดำเนินการเพื่อเตรียมการเพื่อเข้าสู่

ระบบการพิจารณาคดีครบองค์คณะอย่างแท้จริงตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และนอกจากจะ ทำให้ระบบองค์คณะในศาลชั้นต้นมีความเข้มแข็งดังกล่าวแล้ว ยังจะช่วยให้การปรับเข้าสู่การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะในเวลาต่อมาเป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย โดยในการนี้ได้มอบหมายให้ สำนักงานศาลยุติธรรมรับผิดชอบวางแผนทางและส่งเสริมให้ศาลชั้นต้นทั้งหลายสามารถ ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าวด้วยแล้ว

อนึ่ง การนัดนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องอาจทำให้คดีทั้งหลายต้องรอการพิจารณา เรียงลำดับกันไป และวันนัดสืบพยานของแต่ละคดีอาจเนิ่นออกไปกว่าวันนัดสืบพยานนัดแรกใน ระบบเดิม ดังนั้น เพื่อมิให้สิทธิของจำเลยในคดีอาญาซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและ ต้องขังอยู่ในระหว่างรอการพิจารณาต้องถูกกระทบกระเทือนเกินสมควร จึงขอให้ศาลทั้งหลาย พิจารณาให้ความสำคัญเป็นพิเศษที่จะจัดให้คดีประเภทนี้ได้รับการพิจารณาโดยเร็วเท่าที่พึงกระทำ ได้"

(4) ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ.2545

เพื่อให้การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องเป็นไปโดยเรียบร้อย อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประธานศาลฎีกาออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 1

บททั่วไป

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วย แนวทางปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ. 2545"

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป เว้นแต่ข้อ 3 ให้ใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป

หมวดที่ 2

องค์คณะผู้พิพากษา

ข้อ 3 จำนวนคดีซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายประกอบด้วยผู้พิพากษาหลายคน ให้ผู้พิพากษาในองค์คณะ ทั้งเจ้าของสำนวนและองค์คณะมีหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันในการนั่งพิจารณา การพิจารณา ตลอดจนการทำคำพิพากษา หรือวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น

ในการสืบพยานบุคคลให้องค์คณะผู้พิพากษาร่วมกันฟังคำเบิกความ สังเกต
อาการปฏิกิริยา ตลอดจนซักถามพยานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องสมบูรณ์

ข้อ 4 ผู้พิพากษาประจำศาลอาจได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าของสำนวนคดีได้
ตามความเหมาะสม

หมวด 3

การนั่งพิจารณา

ข้อ 5 ผู้พิพากษาฟังตระหนักว่าเป็นหน้าที่และบทบาทของผู้พิพากษาที่จะต้อง
ควบคุมดูแลให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งจะต้องประสานงานกับ
คู่ความ ทนายความและพนักงานอัยการ เพื่อให้เกิดผลดังกล่าว

ข้อ 6 คดีที่จำเลยให้การต่อสู้หรือให้การปฏิเสธซึ่งต้องสืบพยานหลักฐานต่อไป
ให้ศาลสืบพยานอย่างต่อเนื่องติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา

ข้อ 7 คดีตามข้อ 6 ให้ศาลกำหนดให้มีการประชุมคดี โดยอาจกำหนดนัดพร้อม
คู่ความทุกฝ่ายหรือนัดชี้สองสถาน เพื่อกำหนดประเด็นในคดีและเพื่อที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับ
พยานหลักฐานทั้งหมด ซึ่งรวมถึง

(1) การกำหนดจำนวนพยาน ซึ่งศาลควรพิจารณาอนุญาตให้สืบพยานเท่าที่
จำเป็น และการกำหนดระยะเวลาที่จะใช้ในการสืบพยานให้เหมาะสมแก่รูปคดี

(2) การสอบถามถึงปัญหาและข้อขัดข้องเกี่ยวกับการนำพยานมาศาลหรือเหตุอื่น
ใดที่อาจทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ตลอดจนวิธีการป้องกันและแก้ไข

(3) การหาช่องทางที่จะให้คู่ความในคดีแบ่งตกลงเกี่ยวกับการพิจารณาคดีโดย
วิธีการอื่นแทนการสืบพยาน เช่น การให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริงในบางเรื่อง การส่งเรื่อง
ให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด หรือการให้คู่ความทำกัน เป็นต้น

(4) การหาช่องทางไกล่เกลี่ยหรือให้คู่ความประนีประนอมยอมความกัน

(5) การให้คู่ความรับข้อเท็จจริงในบางเรื่องหรือสละประเด็นที่ไม่สำคัญ

(6) การขอให้พนักงานอัยการส่งสำเนาบันทึกลงของพนักงานสอบสวนในคดีนั้นแก่
ศาลและจำเลย เพื่อประกอบการพิจารณาว่าจำเป็นจะต้องนำสืบพนักงานสอบสวนเป็นพยาน
หรือไม่

(7) การให้คู่ความตกลงใช้วิธีการอื่นใดที่จะทำให้การสืบพยานหรือกระบวนการ
รับฟังพยานหลักฐานของศาลเสร็จไปได้โดยรวดเร็ว เช่น การยื่นบัญชีระบุพยานและเอกสาร
ทั้งหมดที่คู่ความประสงค์จะอ้างอิงพร้อมสำเนาล่วงหน้า เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบว่าจะ

รับรองความถูกต้องของเอกสารใดบ้าง โดยจัดเอกสารรวมเป็นเล่มมีดรรชนีประกอบและเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือการให้คู่ความส่งข้อเท็จจริงให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตอบว่าจะรับรองหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงดังกล่าว หรือการตกลงให้ใช้สำเนาเอกสารแทนต้นฉบับ เป็นต้น

ข้อ 8 ก่อนการประชุมคดี องค์คณะผู้พิพากษาต้องตรวจคำคู่ความให้เข้าใจถึงรูปคดี ข้ออ้างและข้อเถียงของคู่ความแต่ละฝ่าย ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดี ตลอดจนควรพิจารณาถึงแนวทางที่จะทำให้การพิจารณาคดีเสร็จไปโดยรวดเร็วตามวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อ 7

ข้อ 9 ในการกำหนดนัดสืบพยานคดีตามข้อ 6 ศาลพึงคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา โดยให้พิจารณากำหนดนัดสืบพยานคดีอาญาก่อนคดีแพ่งเท่าที่พึงกระทำได้ และให้นัดสืบพยานคดีที่จำเลยต้องชั่งระหว่างพิจารณาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย

ข้อ 10 เพื่อมิให้เกิดข้อขัดข้องแก่การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง ศาลพึงระมัดระวังในการใช้ดุลพินิจส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่นเฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นซึ่งพยานไม่อาจเดินทางมาศาลที่พิจารณาคดีได้ แต่ทั้งนี้จะต้องแยกส่งประเด็นไปตั้งแต่โอกาสแรกที่จะกระทำได้

การส่งประเด็นไปสืบพยานโจทก์ในคดีอาญาศาลจะต้องคำนึงถึงสิทธิและโอกาสของจำเลยที่จะไปฟังการพิจารณาคดีประกอบด้วย สำหรับพยานที่เป็นพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการจับกุมจำเลย ศาลไม่ควรอนุญาตให้ส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่นเนื่องจากเป็นหน้าที่ของพยานที่จะต้องมาเบิกความต่อศาลที่พิจารณาคดี

ในการกำหนดวันนัดสืบพยานประเด็น ศาลที่พิจารณาคดีและศาลที่รับประเด็นพึงคำนึงถึงความสะดวกของพยานและคู่ความประกอบด้วย และให้ศาลที่รับประเด็นเอาใจใส่และเอื้อเพื่อสืบพยานประเด็นตามนัดให้แล้วเสร็จโดยรวดเร็ว

ข้อ 11 ให้ศาลปรับระบบการนั่งพิจารณาคดีสำหรับคดีตามข้อ 6 ซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในวันที่ประกาศใช้ระเบียบนี้ เป็นการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามระเบียบนี้ โดยให้ตรวจสอบจำนวนพยานที่เหลือและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้ในการสืบพยานต่อไปให้เหมาะสม ในการนี้ศาลอาจจัดการประชุมคดีตามแนวทางข้อ 7 โดยอนุโลมในวันนั่งพิจารณาคดีต่อไปถ้ายังไม่สามารถดำเนินการได้ก็ให้จัดการในวันนั่งพิจารณาคดีถัดไปจนกว่าจะปรับการนั่งพิจารณาคดีให้เป็นไปตามระเบียบนี้ได้

ในกรณีที่มีคดีตามวรรคหนึ่งจำนวนมาก ศาลอาจจัดทำแผนงานกำหนดวิธีและขั้นตอนดำเนินการปรับระบบการนั่งพิจารณาคดีเหล่านี้เป็นพิเศษ เพื่อให้การนั่งพิจารณาคดีทั้งหมดของศาลเป็นไปตามระเบียบนี้โดยรวดเร็ว

หมวด 4

การส่งเสริมและติดตามผล

ข้อ 12 ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาภาคและผู้พิพากษาหัวหน้าศาลพิจารณาดำเนินงานส่วนธุรการของศาลในเรื่องการนำสืบพยานหลักฐาน โดยจัดวางระเบียบงานเพื่อทราบข้อขัดข้องเกี่ยวกับคู่ความและพยานหลักฐานที่ศาลหรือคู่ความจะนำสืบได้ล่วงหน้าและสามารถแก้ไขข้อขัดข้องนั้นได้เสียก่อนวันนัดสืบพยาน โดยประสานงานกับสำนักงานศาลยุติธรรม หน่วยงานและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็นเหมาะสมของแต่ละศาล

ข้อ 13 ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาภาคและผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ดูแลให้การพิจารณาและพิพากษาคดีในศาลที่รับผิดชอบเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ และให้สำนักงานศาลยุติธรรมส่งเสริมและสนับสนุนศาลต่าง ๆ ในการดำเนินการตามระเบียบนี้ พร้อมทั้งรายงานสภาพปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขต่อประธานศาลฎีกา

4.2.2 การปรับระบบงานศาล

การปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะต้องเริ่มต้นจากการปรับระบบของศาลเสียก่อน ซึ่งถือเป็นบทบาทและภาระหน้าที่โดยตรงของผู้รับผิดชอบราชการศาล

การปรับระบบงานของศาลมีเป้าหมายสำคัญ ที่จะสร้างสภาพและระบบงานของศาลให้รองรับการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง ซึ่งกลไกที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลจะต้องจัดวางเพื่อรองรับการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ การแบ่งแยกช่องทางเดินคดี การจัดมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง และการวางแนวทางการจัดการกับคดีค้างพิจารณา

(1) การแบ่งแยกช่องทางเดินคดี

ก. เหตุผลในการแบ่งแยกช่องทางเดินคดี

การปรับเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง มีหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ การแบ่งแยกช่องทางเดินคดีให้เหมาะสมตามความยากง่ายของคดี เพื่อมิให้คดีที่ยากง่ายหรือคดีที่ใช้ระยะเวลาต่างกันปะปนกัน จนไม่สามารถจะนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้

หลักการของการแบ่งแยกช่องทางเดินคดี คือการที่ศาลจะแยกให้คดีที่จัดการได้ง่าย เช่น คดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก มีช่องทางเดินต่างหากจากคดีที่เหลือ ซึ่งเป็นคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธหรือต่อสู้คดีซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณายาวนานกว่า ทั้งนี้ เพื่อที่ศาลหรือผู้พิพากษาจะได้ใช้วิธีการจัดการเป็นพิเศษกับคดีที่จัดการได้ง่ายเหล่านี้ซึ่งจะทำให้คดีเสร็จไปอย่างรวดเร็ว

การแบ่งแยกคดีที่จัดการได้ง่ายให้มีช่องทางเดินต่างหาก มิได้หมายความว่าคดีเหล่านี้ไม่ต้องเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง หากแต่การแบ่งแยกช่องทางเดินคดีดังกล่าว จะทำให้การพิจารณาคดีที่จัดการได้ง่ายเหล่านี้ได้รับการจัดการให้เสร็จสิ้นไปจากศาลโดยไม่เสียหลักการของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง กล่าวคือ คดีที่เข้าสู่ช่องทางเดินของคดีที่จัดการได้ง่ายเหล่านี้จะได้รับการพิจารณาให้เสร็จสิ้นที่ละคดีเช่นกัน เป็นแต่เพียงในนัดหนึ่งผู้พิพากษาสามารถพิจารณาคดีเหล่านี้ให้เสร็จได้หลายคดี

ในสวนคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธหรือต่อสู้คดี ซึ่งมีได้จัดอยู่ในประเภทคดีที่จัดการได้ง่าย ศาลจะต้องจัดแบ่งแยกช่องทางเดินคดีไว้ต่างหาก เพื่อนำคดีเหล่านี้เข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ศาลจะต้องนั่งพิจารณาคดีวันละคดีติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จ หรือเป็นคดีที่จะต้องรอระยะเวลาเปิดการพิจารณาคดีนั่นเอง

ข. ช่องทางเดินคดีในศาล

ด้วยหลักการความคิดที่จะแบ่งแยกช่องทางเดินคดีในศาลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ คดีที่จัดการได้ง่าย และคดีที่จัดการได้โดยต้องใช้ระยะเวลาออกจากกันดังกล่าวเป็นที่มาของความคิดในการที่จะแบ่งแยกช่องทางเดินคดีในศาลออกเป็น 2 ช่องทาง ได้แก่ คดีจัดการพิเศษ หรือคดีที่จัดการได้ง่าย และคดีสามัญ หรือคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธหรือต่อสู้คดี

1) คดีจัดการพิเศษ หมายถึง คดีที่ไม่มียุ่งยากซับซ้อนและมีแนวโน้มที่จะพิจารณาให้เสร็จได้ภายในนัดเดียวและในวันหนึ่งสามารถพิจารณาคดีให้เสร็จได้หลายคดี ได้แก่ คดีมโนสำเนา คดีไม่มีข้อพิพาท คดีไม่มีข้อยุ่งยาก คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง (ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง) เป็นต้น

2) คดีสามัญ หมายถึง คดีที่จำเลยให้การปฏิเสธหรือต่อสู้คดี ทำให้ต้องสืบพยานหลักฐานของคุณความต่อไป ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งวันทำการหรือหลายวันทำการติดต่อกัน เพื่อพิจารณาคดีนั้นให้แล้วเสร็จ

ค. วิธีการแบ่งแยกช่องทางเดินคดี

เมื่อช่องทางเดินคดีในศาลมีด้วยกัน 2 ช่องทาง ขั้นตอนต่อไปในการดำเนินการปรับระบบของศาล ก็คือ ศาลจะต้องกำหนดวิธีการในการแบ่งแยกช่องทางเดินคดี โดยจะต้องแยกคดีจัดการพิเศษและคดีสามัญออกจากกัน และจะต้องกำหนดวิธีการให้เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป เพื่อมิให้คดีทั้งสองต้องปะปนกัน

ในช่วงเวลาของการเริ่มปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง การแบ่งช่องทางเดินคดีเพื่อมิให้คดีปะปนดังกล่าว จะต้องกระทำกันทั้งคดีที่รับฟ้องใหม่ และคดีที่ค้างพิจารณา

ในคดีที่รับฟ้องใหม่ การแบ่งแยกช่องทางเดินคดีจะต้องกระทำตั้งแต่วันที่ศาลกำหนดให้เป็นวันเริ่มต้นของการปรับระบบของศาลเพื่อรองรับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง และจะต้องกระทำกันตั้งแต่เริ่มรับฟ้องคดีดังกล่าวเข้าสู่ศาล ซึ่งขั้นตอนในการแบ่งแยกช่องทางคดีตั้งแต่เริ่มฟ้องคดี ถือได้ว่าเป็นการปรับระบบการทำงานของงานธุรการในศาล จึงเป็นบทบาทและความรับผิดชอบราชการศาล

ในคดีที่ค้างพิจารณา การแบ่งแยกช่องทางเดินคดีจะกระทำต่อเมื่อคดีดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของศาลและไม่เสร็จสิ้น จนต้องมีการนำคดีเหล่านี้เข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องด้วย ดังนั้น การแบ่งแยกช่องทางเดินในคดีที่ค้างพิจารณา จึงถือเป็นภาระหน้าที่ของผู้พิพากษาแต่ละคณะ

นอกเหนือไปจากการแบ่งแยกช่องทางเดินคดีในศาลแล้ว เมื่อศาลได้แบ่งแยกประเภทคดีเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องมีความชัดเจนในการควบคุมมิให้คดีจัดการพิเศษและคดีสามัญปะปนกันเมื่อคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล ซึ่งการควบคุมมิให้ช่องทางเดินคดีปะปนกันผู้รับผิดชอบราชการศาลจะต้องวางแนวทางในการควบคุมให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกันและถือเป็นภาระหน้าที่ของผู้พิพากษาที่จะต้องควบคุมจัดการมิให้คดีปะปนกันตามแนวทางที่ผู้รับผิดชอบศาลจัดวางไว้

ง. ขั้นตอนในการแบ่งแยกช่องทางดำเนินการดำเนินคดีในคดีที่รับฟ้องใหม่

(1) ศาลต้องกำหนดประเภทคดีที่จะใช้วิธีจัดการพิเศษ และคดีสามัญที่ต้องพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพื่อกำหนดวิธีและช่องทางในการพิจารณาคดีแต่ละประเภทให้เหมาะสมกับปริมาณคดี

(2) สำรวจปริมาณคดีและประเภทคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลในอัตราเฉลี่ยต่อสัปดาห์ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดจำนวนคดีแต่ละประเภทที่จะนัดพิจารณาในแต่ละวันให้เหมาะสมกับจำนวนผู้พิพากษา

(3) กำหนดช่องทางเดินของคดีจัดการพิเศษ โดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

ก. กำหนดวันพิจารณาคดีจัดการพิเศษโดยเฉพาะวันหนึ่งหรือหลายวันในสัปดาห์ เช่น กำหนดให้วันจันทร์ หรือวันจันทร์และวันอังคารเป็นวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษ ทั้งนี้ การกำหนดจำนวนวันจะขึ้นอยู่กับปริมาณคดีจัดการพิเศษและสัดส่วนระหว่างคดีจัดการพิเศษกับคดีสามัญของแต่ละศาล โดยต้องคำนึงด้วยว่าหากกำหนดวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษมาก ก็จะมีวันนัดพิจารณาคดีสามัญที่ต้องนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้น้อยลง

วิธีการนี้จะมีประโยชน์ในแง่ของการจัดการระเบียบวันนัด เนื่องจากวันนัดของศาลไม่เพียงมีผลกระทบเฉพาะแต่ผู้พิพากษาเท่านั้น หากยังกระทบถึงคู่ความที่เกี่ยวข้องด้วย การกำหนดวันใดวันหนึ่งเป็นวันนัดคดีจัดการพิเศษจะทำให้ผู้พิพากษาและคู่ความทุกฝ่ายทราบกำหนดนัดว่าวันใดเป็นวันที่ศาลกำหนดให้เป็นวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษ และจะช่วยลดการติดทอนวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องระหว่างคู่ความกันเองหรือระหว่างคู่ความกับศาลในกรณีที่มีการนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษไว้ไม่ตรงกัน สำหรับข้อเสียของวิธีการนี้ คือการที่ศาลจะกำหนดนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษได้เพียงไม่กี่วันในหนึ่งสัปดาห์ และอาจมีความแออัดในวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษ

ข. กำหนดให้ทุกวันทำการเป็นวันพิจารณาคดีจัดการพิเศษ โดยจัดให้มีผู้พิพากษาเป็นเวรคดีจัดการพิเศษหมุนเวียนกันไป ในกรณีนี้ ให้ถือว่าวันนัดคดีจัดการพิเศษของศาล คือวันที่ผู้พิพากษาคคนนั้นเข้าเวรพิจารณาคดีจัดการพิเศษ

วิธีการนี้จะมีข้อดีที่ทำให้ศาลสามารถนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษได้ทุกวัน โดยจัดตารางกำหนดวันที่ผู้พิพากษาจะต้องทำหน้าที่พิจารณาคดีจัดการพิเศษหมุนเวียนกันไป แต่ก็มีข้อเสียที่ทำให้ต้องมีการจัดตารางกำหนดวันพิจารณาคดีจัดการพิเศษยาวนาน และอาจมีปัญหาในกรณีที่คู่ความอาจนัดคดีจัดการพิเศษไว้หลาย ๆ วันนัด จนทำให้ไม่มีวันว่างติดต่อกันเพื่อนัดพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องก็ได้

เมื่อกำหนดวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษได้แล้ว วันนัดที่เหลือจะถูกจัดให้เป็นวันนัดพิจารณาคดีสามัญโดยต่อเนื่อง

(5) ระบบงานธุรการของศาลจะต้องกำหนดนัดพิจารณาคดีครั้งแรก สำหรับคดีที่รับฟ้องใหม่ทุกคดีในวันที่ศาลกำหนดให้เป็นวันนัดคดีจัดการพิเศษ โดยผู้รับผิดชอบราชการศาลจะต้องวางแผนงานในการกำหนดนัดให้ชัดเจนว่านัดเพื่อทำอะไร เช่น นัดชี้สองสถาน หรือนัดสืบพยาน นัดพร้อม นัดพิจารณา เป็นต้น

(6) เมื่อถึงวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก ผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินคดีจัดการพิเศษและผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินคดีสามัญ จะดำเนินการเกี่ยวกับคดีทั้งสองช่องทางแตกต่างกัน ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

จากการแบ่งแยกช่องทางเดินคดีดังกล่าว จะเห็นได้ว่าคดีที่เกิดขึ้นใหม่ทั้งหมดของศาลจะเกิดขึ้นและถูกจัดให้เริ่มต้นในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น จึงส่งผลให้วันนัดวันอื่นที่จัดให้เป็นวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องจะเป็นวันที่ไม่มีคดีใหม่เกิดขึ้น ด้วยระบบเช่นว่านี้ เมื่อประกอบกับการควบคุมมิให้คดีปะปนกัน จะทำให้ผู้พิพากษามั่นใจได้ว่าในวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องจะไม่มีคดีอื่นใดแทรกเข้ามาปะปน ผู้พิพากษาจึงสามารถนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ละคดีทุกวันทำการและสามารถวางแผนเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในแต่ละวันได้

(2) การจัดทำมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

เมื่อผู้รับผิดชอบราชการศาลได้จัดแบ่งแยกช่องทางคดีเพื่อจัดระบบให้การนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องของผู้พิพากษาสมากรกระทำได้แล้ว สิ่งที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลจะต้องปรับระบบงานธุรการของศาลเพื่อรองรับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องต่อไป ก็คือ การวางมาตรการเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

มาตรการเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เป็นมาตรการที่จัดวางขึ้นเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการขอเลื่อนคดีของคุณความ ซึ่งนับเป็นปัญหาที่สำคัญในระบบการนั่งพิจารณาคดีของศาล

การเลื่อนคดีแม้จะเป็นปัญหาเรื้อรัง แต่ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ผลเสียหายของการเลื่อนคดีจะพบเห็นได้ชัดเจนกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับระบบเดิม เหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง หากคุณความขอเลื่อนคดี กำหนดวันนั่งพิจารณาคดีของศาลที่นัดไว้แล้ว จะเป็นอันสูญเปล่าไปทั้งหมด เพราะผู้พิพากษาจะนัดคดีไว้เพียงคดีเดียวและการจะนำคดีอื่นมาพิจารณาเพิ่มเติมก็ไม่สามารถทำได้เพราะวันนัดพิจารณาคดีเป็นวันนัดที่ติดต่อกันทุกวันทำการ นอกจากนั้น คดีที่มีการเลื่อนคดีไปอาจจำเป็นต้องรอรระยะเวลาหรือรอคิวที่จะเปิดการพิจารณาคดีอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าเดิม

ด้วยเหตุที่ปัญหาการเลื่อนคดีส่งผลเสียหายที่เห็นได้ชัดเจนในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง หากผู้รับผิดชอบราชการศาลไม่จัดวางมาตรการเสริมเพื่อป้องกันการเลื่อนคดีแล้ว ผู้พิพากษาจะขาดความมั่นใจที่จะกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ดังนั้น ความแน่นอนแม่นยำในวันนัดสืบพยานจึงเป็นความจำเป็นสำหรับความสำเร็จในการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

1. หลักการสำคัญในการจัดวางมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

หลักการสำคัญของมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องก็คือ การสร้างมาตรการเพื่อตรวจสอบและลดเหตุแห่งการเลื่อนคดีให้มากที่สุด และหากกรณีที่จำเป็นต้องเลื่อนคดี การเลื่อนคดีจะต้องกระทำก่อนถึงวันนัดพิจารณา เพื่อที่จะนัดคดีอื่นลงแทนที่ได้

จากหลักการดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามาตรการเสริม ไม่ใช่เรื่องที่กำหนดให้ศาลต้องกระทำอย่างคู่ความในอันที่จะเตรียมและรวบรวมพยานหลักฐานเสนอต่อศาล หากแต่การจัดวางมาตรการเสริมกระทำขึ้นเพื่อให้ทราบ แก้ไข และลดข้ออ้างในการเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาให้น้อยที่สุด

2. มาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการพิจารณาคดีต่อเนื่อง

มาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการพิจารณาคดีต่อเนื่อง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ มาตรการก่อนวันนัดพิจารณา (ระบบก่อนวันนัด) และมาตรการในวันนัดพิจารณา¹¹

1) มาตรการก่อนวันนัดพิจารณา ประกอบด้วยมาตรการ ดังนี้

- 1.1) มาตรการเกี่ยวกับพยานหลักฐาน
- 1.2) มาตรการไกลเกลี่ยคดี
- 1.3) มาตรการประชุมคดีก่อนวันนัดพิจารณา

1.1 มาตรการเกี่ยวกับพยานหลักฐาน

มาตรการนี้มุ่งตรวจสอบความพร้อมในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการนำพยานหลักฐานมาสืบตามที่ศาลกำหนดนัดไว้ และเพื่อต้องการที่จะทราบว่าคู่ความมีเหตุขัดข้องที่จะนำพยานหลักฐานมาศาลตามวันนัดหรือไม่ หากมีเหตุทราบได้ล่วงหน้าว่ามีเหตุ

¹¹พรชัย อัครวิวัฒนาพร, "ปัญหาการเลื่อนคดีกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง," วารสารศาลยุติธรรม 2 (มีนาคม-เมษายน 2545) : 15.

ขัดข้องเกี่ยวกับพยานต้องมีการแก้ไขข้อขัดข้องก่อนถึงวันนัด หากไม่สามารถแก้ไขข้อขัดข้องได้ คู่ความต้องรายงานให้ศาลทราบก่อนวันนัด

มาตรการเกี่ยวกับพยานหลักฐานแบ่งออกเป็น มาตรการเกี่ยวกับพยานบุคคล และมาตรการเกี่ยวกับพยานหลักฐานอื่น

ก. มาตรการเกี่ยวกับพยานบุคคล

การเลื่อนคดีเพราะพยานบุคคลไม่มาศาลเป็นเหตุเลื่อนคดีอันดับหนึ่ง ดังนั้น หากศาลสามารถวางมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุเลื่อนคดี เช่นว่านี้ในวันนัดพิจารณาได้ ก็จะสามารถลดอัตราการเลื่อนคดีในศาลได้เป็นจำนวนมาก

สาเหตุที่พยานไม่สามารถมาศาลได้ อาจเกิดจากเหตุขัดข้อง ของตัวพยานเอง หรือเหตุขัดข้องจากคู่ความที่ไม่สามารถนำพยานมาศาลได้ เช่น ไม่สามารถ ส่งหมายเรียกให้พยานทราบวันนัดของศาลได้ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

โดยทั่วไปศาลจะทราบว่าพยานจะมาศาลในวันนัดหรือไม่ในวันนัดพิจารณานั้นเอง ซึ่งในส่วนี้ หากเป็นการนัดพิจารณาแบบเป็นคราว ๆ อาจจะไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เพราะศาลจะกำหนดวันนัดพิจารณาครั้งใหม่ภายในระยะเวลา 2-4 เดือนถัดจากวันนัดพิจารณาครั้งนั้น แต่ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง หากศาลยังคงรูปแบบการดำเนินคดีไปตามระบบเดิม ก็อาจมีผลกระทบต่อระบบการนั่งพิจารณาคดีโดยภาพรวมได้ทั้งในแง่ของการที่ศาลจะต้องเลื่อนระยะเวลาการพิจารณาคดีนั้นออกไปเป็นระยะเวลานาน ทั้งในแง่ของคดีค้างพิจารณาในศาล และในแง่ประสิทธิภาพในการใช้วันนัดพิจารณาของศาลด้วย จึงจำเป็นที่ศาลจะต้องวางมาตรการเสริมเกี่ยวกับพยานบุคคลเพื่อให้มั่นใจได้ว่าในวันนัดพิจารณาจะมีพยานบุคคลมาศาลครบถ้วน หรือการเลื่อนคดีเพราะเหตุพยานไม่สามารถมาศาลได้เกิดขึ้นในวันนัดพิจารณาน้อยที่สุด

การวางมาตรการเสริมเกี่ยวกับพยานบุคคลมีดังนี้

(1) วางแนวทางในการติดตามพยานให้มาศาลมากยิ่งขึ้น เดิมการส่งหมายเรียกหรือนำพยานมาศาลเป็นเรื่องที่คู่ความเป็นผู้รับผิดชอบทั้งสิ้น ศาลจะทราบว่าพยานจะมาศาลได้หรือไม่ หรือมีเหตุขัดข้องเกี่ยวกับการแจ้งให้พยานมาศาลทราบแล้วหรือไม่ก็ต่อเมื่อถึงวันนัดพิจารณาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้ในแง่ของภาระความรับผิดชอบแล้ว ศาลจะไม่มีหน้าที่ในการดูแลหรือติดตามให้พยานมาศาลตามกำหนดนัดก็ตาม แต่เพื่อให้ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องสามารถดำเนินการได้โดยไม่ติดขัด ศาลควรวางมาตรการที่จะให้เจ้าหน้าที่ของศาลติดตามผลการแจ้งให้พยานมาศาล ซึ่งจะมีวิธีการแตกต่างกันไปหลายวิธี เช่น

ศาลแจ้งให้พยานทราบกำหนดนัดหมายอีกครั้งทางไปรษณีย์ตอบรับ การใช้โทรศัพท์ยืนยันวันนัดกับพยาน การให้เจ้าพนักงานตำรวจและอัยการรายงานผลการติดตามพยานให้ศาลทราบก่อนวันนัด เป็นต้น

(2) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่พยาน การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาปรับใช้ ศาลต้องให้ความสำคัญในการติดต่อระหว่างพยานกับศาลมากยิ่งขึ้น โดยมาตรการนี้ จะกำหนดให้ศาลเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่พยานโดยตรงผ่านทางเอกสารของศาลมากยิ่งขึ้น เช่น ศาลอาจจะบอไว้ในหมายเรียกให้พยานทราบว่าศาลจะกำหนดนัดพิจารณาคดีนี้ในวันเวลาใดบ้าง รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าหากพยานมาศาลไม่ได้ตามหมายเรียกขอให้พยานแจ้งให้ศาลทราบ หรือถ้าพยานสะดวกมาศาลในวันใดให้แจ้งให้ทราบ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่ศาลและคู่ความว่า พยานจะสามารถมาศาลในวันนัดได้หรือไม่

นอกจากข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวันนัดแล้วศาลอาจจะให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้พยานทราบถึงความสำคัญในการมาศาล การติดต่อศาลเมื่อพยานมาถึงศาลแล้ว และการปฏิบัติตนเมื่อต้องเบิกความต่อหน้าศาล ทั้งนี้ เพื่อให้พยานเกิดความเข้าใจ ในความสำคัญของการมาศาลและการปฏิบัติตนในศาล ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยลด ความรู้สึกยุ่งยากในการมาศาลของพยาน และทำให้พยานคลายความกังวลในการมาเป็นพยานศาล และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการมาศาลมากยิ่งขึ้น

(3) วางแนวทางในการสืบพยานไว้ล่วงหน้า ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง คดีจะใช้ระยะเวลาเนิ่นนานขึ้นในการรอให้คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล จึงอาจมีผลกระทบต่อการนำพยานมาศาลในบางกรณีได้ เช่น พยานย้ายถิ่นที่อยู่ พยานหลบหนีหรือพยานหลบซ่อนตัวเพราะกลัวถูกทำร้าย เป็นต้น ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลจะวางมาตรการในการสืบพยานไว้ล่วงหน้า¹² เพื่อให้คู่ความนำพยานที่ตนเห็นว่าอาจยากแก่การนำมาที่ศาลเมื่อถึงวันนัดพิจารณา หรืออาจมีเหตุกระทบกระเทือนความปลอดภัยของพยานมาสืบต่อหน้าศาลก่อนจะถึงวันนัดพิจารณาคดีของศาลก็ได้ อันจะช่วยลดอัตราการเลื่อนคดีที่พยานไม่มาศาลได้

มาตรการเกี่ยวกับพยานบุคคลทั้งสามข้อจะช่วยลดการไม่มาศาลของพยานได้ อีกทั้งยังจะทำให้ศาลทราบข้อมูลเกี่ยวกับพยานบุคคลได้ล่วงหน้าว่าพยานจะสามารถมาศาลได้ตามกำหนดนัดหรือไม่ ซึ่งหากมีกรณีจำเป็นที่พยานไม่อาจมาศาลในวันนัดได้ ศาลก็สามารถกำหนดนัดพิจารณาใหม่ได้ทันที โดยไม่ต้องรอจนถึงวันนัดพิจารณา อัน

¹²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ.

จะทำให้กำหนดนัดพิจารณาครั้งใหม่ห่างจากกำหนดนัดพิจารณาครั้งเดิมไม่มากนักและจะทำให้ศาลไม่ต้องสูญเสียวันนัดพิจารณาครั้งเก่าไป เพราะสามารถกำหนดนัดพิจารณาคดีอื่นเข้าไปแทนที่ได้ ในทางตรงกันข้าม หากศาลได้รับข้อมูลว่า พยานได้รับทราบหมายเรียกและพร้อมที่จะมาสืบพยานตามกำหนดนัดแล้ว แต่ยังมี การขอเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาเพราะเหตุที่พยานนั้นไม่อาจมาศาลได้อีก ศาลก็สามารถที่จะใช้ดุลพินิจที่จะดำเนินการเกี่ยวกับพยานบุคคลนั้นได้ โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูล ซึ่งต่างไปจากระบบปัจจุบันที่ศาลไม่มีข้อมูลอย่างใด ๆ เกี่ยวกับการมาศาลของพยานเลย

(4) การส่งประเด็นไปสืบพยานบุคคลที่ศาลอื่น

การส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่นควรกำหนดให้เป็นข้อยกเว้นโดยเฉพาะเจ้าพนักงานของรัฐไม่ควรส่งประเด็นไปสืบเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นอุปสรรคต่อระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและการนั่งพิจารณาคดีในระบบครบองค์คณะ เนื่องจากการสืบพยานประเด็นของศาลที่รับประเด็นเป็นเรื่องซึ่งศาลที่ส่งประเด็นควบคุมไม่ได้ และทำให้ศาลที่ส่งประเด็นไม่มีโอกาสได้รับฟังพยานปากนั้น อีกทั้งยังอาจเป็นภาระแก่คู่ความอีกฝ่ายที่จะต้องตามประเด็นไป และอาจรวมไปถึงกรณีที่คู่ความไม่สามารถตามประเด็นไปได้ ซึ่งอาจกระทบสิทธิของจำเลยที่จะต้องมีการสืบพยานต่อหน้าในคดีอาญาอีกด้วย คู่ความที่เป็นผู้อ้างอิงพยานจึงควรมีภาระที่จะนำพยานมาเบิกความที่ศาล แทนการผลักภาระให้แก่คู่ความอีกฝ่ายและศาลในการสืบพยานที่ศาลอื่น

การกำหนดแนวทางในการส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ควรมีแนวทางในการพิจารณา ดังนี้

1. การส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ให้ถือเป็นข้อยกเว้น และควรอนุญาตเมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น
2. หากจำเป็นต้องส่งประเด็น ต้องแจ้งให้ศาลทราบในวันนัดครั้งแรกหรือทันทีที่ทราบถึงความจำเป็นนั้น เพื่อที่ศาลจะได้แยกส่งประเด็นไปก่อนถึงวันนัดพิจารณา
3. หากไม่มีการแจ้งให้ศาลแยกส่งประเด็นไปล่วงหน้า ศาลไม่ควรอนุญาตให้ส่งประเด็นไปสืบพยานบุคคลที่ศาลอื่นอีก คู่ความมีภาระที่จะต้องนำพยานมาศาลเอง

มาตรการเสริมเกี่ยวกับพยานบุคคลทั้งหมดดังกล่าวจะช่วยลดการที่พยานไม่มาศาลและแก้ไขเหตุขัดข้องเกี่ยวกับพยานบุคคลได้ล่วงหน้า และหากมีกรณีจำเป็น

ที่พยานไม่อาจมาศาลในวันนัด ศาลก็จะสามารถกำหนดนัดใหม่ได้ทันทีโดยไม่ต้องรอจนถึงวันนัดสืบพยาน ก็จะทำให้วันนัดใหม่ห่างจากวันนัดเดิมไม่มากนัก และศาลก็ไม่ต้องเสียวันนัดเดิมไปโดยมิได้พิจารณาคดีได้เลยเพราะศาลจะสามารถนัดพิจารณาคดีอื่นเข้าไปแทนที่ได้

(ข) มาตรการเกี่ยวกับพยานหลักฐานอื่น

มาตรการเกี่ยวกับพยานหลักฐานอื่นมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบว่าคุณความพร้อมที่จะนำพยานมาศาลตามกำหนดนัดหรือไม่ หากมีเหตุขัดข้อง คุณความมีหน้าที่ต้องแก้ไขให้เสร็จสิ้นก่อนวันนัด หากไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องแจ้งให้ศาลทราบล่วงหน้าเสียก่อน

การติดตาม ตรวจสอบการนำพยานหลักฐานอื่น ๆ มาศาล จะต้องดำเนินการในช่วงระหว่างระยะเวลาการเปิดพิจารณาคดี ซึ่งศาลอาจวางมาตรการสอบถามเกี่ยวกับพยานหลักฐานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) พยานเอกสาร ศาลควรกำหนดให้คุณความแจ้งผลการส่งคำสั่งเรียก การส่งเอกสารมาตามคำสั่งเรียก และกำหนดให้คุณความมาตรวจรับรองเอกสารที่ส่งมาตามคำสั่งเรียกเสียแต่เนิ่น ๆ
- 2) การทำแผนที่พิพาท ศาลตรวจสอบการส่งคำสั่งศาลให้ทำแผนที่พิพาท การดำเนินการเกี่ยวกับแผนที่พิพาท และการได้มาซึ่งแผนที่พิพาท
- 3) ผลการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน
- 4) การจัดหาล่าม
- 5) การจัดหานักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา กรณีสืบพยานเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี

1.2 มาตรการไกล่เกลี่ย

ในคดีอาญา ความผิดต่อส่วนตัว คุณความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความได้¹³ ศาลแจ้งให้คุณความทราบตั้งแต่วันสอบถามแนวทางในการดำเนินคดีว่า หากคุณความประสงค์จะเจรจาตกลงกัน ให้ดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่รอคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล นอกจากนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คุณความที่ประสงค์จะให้บุคคลที่สามเป็นผู้ไกล่เกลี่ยช่วยเหลือในการเจรจา ศาลอาจจัดวางระบบไกล่เกลี่ยโดยเจ้าหน้าที่ศาล โดยบุคคลภายนอก หรือโดยผู้พิพากษา เพื่อให้คุณความร้องขอให้มีการดำเนินการตามระบบที่ศาลวางไว้ก็ได้ ซึ่งเมื่อการวางระบบเช่นนี้ไว้ล่วงหน้าแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของคุณความที่จะต้องดำเนินการเจรจา

¹³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35.

กันหรือเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จก่อนคดีเข้าสู่การพิจารณา เมื่อถึงวันนัดพิจารณา หากมีการขอเลื่อนคดีโดยข้ออ้างว่าจะเจรจาตกลงกันอีก ศาลก็สามารถใช้ดุลพินิจในทางปฏิเสธได้ เพราะคู่ความมีระยะเวลาที่จะดำเนินการดังกล่าวได้ก่อนที่คดีจะเข้าสู่การพิจารณาอยู่แล้ว

1.3 มาตรการประชุมคดีก่อนวันนัดพิจารณา

ก่อนวันนัดพิจารณาเพื่อให้ศาลได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน และความพร้อมของคู่ความในการนำพยานเข้าสืบตามกำหนดนัดพิจารณา ศาลอาจวางมาตรการกำหนดให้มีการประชุมคดีก่อนวันนัดพิจารณาก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลได้มีโอกาสสอบถามคู่ความถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดี ดังต่อไปนี้

(ก) การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายนั้น หรือของบุคคลภายนอก การขอให้บุคคลภายนอกดำเนินการอย่างใด ๆ เพื่อให้อ้างเป็นพยานหลักฐานในคดี เช่น การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน เป็นต้น หรือการขอให้ศาลหรือเจ้าหน้าที่ของศาลกระทำการอย่างใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน การขอลงหมายเรียกหรือคำสั่งเรียก เป็นต้น

(ข) สอบถามถึงความพร้อมในการนำพยานต่าง ๆ เข้าสู่การพิจารณาของศาล

(ค) สอบถามคู่ความว่าจะตกลงกันยุติคดี หรือยอมรับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างได้มากน้อยเพียงใด หรือไม่

เมื่อศาลสอบถามแล้ว หากไม่มีเหตุขัดข้อง ศาลก็จะคงวันเปิดการพิจารณาไว้ตามกำหนดเดิม ซึ่งจะช่วยให้ข้ออ้างในการขอเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาลดลง ในทางกลับกันหากคดีไม่สามารถเข้าสู่การพิจารณาได้ ศาลก็สามารถเลื่อนคดีก่อนกำหนดวันนัดพิจารณาคดีได้

มาตรการประชุมคดีก่อนวันนัดพิจารณานอกจากจะทำให้ศาลทราบว่าคดีพร้อมจะเข้าสู่การสืบพยานตามกำหนดนัดหรือไม่แล้ว ยังมีส่วนช่วยลดประเด็นข้อต่อสู้หรือข้อโต้แย้งในทางคดี อันอาจนำไปสู่การยุติคดีก่อนเข้าสู่การพิจารณาของศาลก็ได้

2) มาตรการในวันนัดพิจารณา

แม้จะได้มีการวางมาตรการก่อนกำหนดนัดสืบพยานในหลาย ๆ มาตรการแล้วก็ตาม การเลื่อนคดีก็ยังคงเกิดขึ้นในวันนัดพิจารณาได้ เพื่อให้การขอเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล และเกิดขึ้นจากเหตุจำเป็นที่มีอาจคาดหมายได้

ล่วงหน้าเท่านั้น การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาปรับใช้ ควรมีการวางมาตรการป้องกันการเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาควบคู่ไปกับมาตรการก่อนวันนัดพิจารณาด้วย

มาตรการในวันนัดพิจารณา จะประกอบด้วยมาตรการต่าง ๆ หลาย มาตรการ ดังต่อไปนี้

(1) การกำหนดแนวทางของศาลในการใช้ดุลพินิจเลื่อนคดีในระบบการนั่งพิจารณาแบบเดิมของศาลไทย คู่ความมักจะอ้างเหตุขอเลื่อนคดีหลายสาเหตุด้วยกัน ซึ่งบางครั้งไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะให้เลื่อนคดีได้ แต่เนื่องจากศาลจะนัดพิจารณาคดีจำนวนมาก ซึ่งโดยสภาพของศาลเองก็ไม่สามารถจะพิจารณาคดีที่นัดไว้ทั้งหมดให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาได้ ประกอบกับการเลื่อนคดีกระทบต่อคู่ความในแง่ของระยะเวลาไม่มากนัก คู่ความที่มีได้ขอเลื่อนคดีจึงมิได้มีส่วนช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบเหตุแห่งการเลื่อนคดีที่คู่ความอีกฝ่ายอ้าง

เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของศาลในการเลื่อนคดีเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบการเลื่อนคดีได้ง่ายยิ่งขึ้น การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องมาใช้ จะมีการกำหนดแนวทางในการใช้ดุลพินิจในการเลื่อนคดีเอาไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้คู่ความทราบว่าหากคู่ความอ้างเหตุการเลื่อนคดีตามที่ระบุไว้ในแนวทางที่ศาลประกาศไว้ ศาลจะใช้ดุลพินิจในทางไม่ให้เลื่อนคดี อันจะทำให้คู่ความฝ่ายที่จะขอเลื่อนคดีตระหนักว่า ศาลจะใช้ดุลพินิจที่เคร่งครัดมากยิ่งขึ้น และการขอเลื่อนคดีจะอยู่ภายใต้การตรวจสอบของคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้านหรือโต้แย้งด้วย

(2) การกำหนดแนวทางในการเลื่อนคดีในคดีบางประเภท คดีบางประเภทที่คู่ความมิได้ตั้งใจจะดำเนินคดีให้เสร็จสิ้นไปจากศาล แต่ฟ้องคดีด้วยวัตถุประสงค์ในทางอื่น เช่น การฟ้องคดีอาญาในความผิดเกี่ยวกับเช็ค เพื่อบีบบังคับให้ลูกหนี้ชำระเงิน เป็นต้น คดีต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีอัตราการเลื่อนคดีค่อนข้างสูงและค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นระยะเวลานาน เพราะคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่ประสงค์จะให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น แม้การเลื่อนคดีในคดีดังกล่าวจะไม่มีผลกระทบต่อคู่ความ แต่กระทบต่อภาพรวมในการดำเนินคดีของศาล และกระทบต่อความเชื่อมั่นของบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะพยานที่จะมาศาล การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้บังคับควรวางมาตรการในการเลื่อนคดีประเภทนี้ให้ชัดเจนว่าศาลจะเลื่อนคดีให้แก่คู่ความในคดีประเภทนี้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจน ในการดำเนินคดีประเภทเหล่านี้ว่าคู่ความยังมีหน้าที่จะต้องดำเนินคดีให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาที่กำหนดนัดไว้กับศาล

(3) การตรวจสอบเหตุที่คู่ความหรือพยานไม่สามารถมาศาลได้ แม้ศาลจะได้วางมาตรการก่อนวันนัดสืบพยานเพื่อรับทราบเหตุขัดข้องของพยานและคู่ความก่อนวันนัดพิจารณาแล้วก็ตาม แต่เพื่อป้องกันมิให้มีการประวิงคดี โดยการขอเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาด้วยเหตุที่อ้างว่าไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ เช่น เหตุป่วย การขอถอนความ เป็นต้น ศาลจะวางมาตรการเพื่อให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่ามีเหตุเลื่อนคดีตามที่กล่าวอ้างจริงหรือไม่ เช่น หากมีการอ้างเหตุว่าคู่ความหรือทนายความป่วย ศาลอาจกำหนดให้เจ้าหน้าที่ศาลไปตรวจดูอาการป่วย หรือกำหนดให้แพทย์ผู้ออกใบรับรองแพทย์ ต้องมาเบิกความต่อศาลก็ได้ ถ้าพยานป่วย ศาลอาจเดินเมฆิญสืบพยานปากดังกล่าวก็ได้ หรือในกรณีที่มีการถอนทนายความ ศาลอาจสั่งให้มีการไต่สวนเกี่ยวกับเหตุที่ขอถอนทนายความ และสาเหตุที่ไม่สามารถแจ้งให้ทราบก่อนวันนัดพิจารณาก็ได้ เหล่านี้เป็นต้น

มาตรการในวันนัดพิจารณาจะเป็นมาตรการในการป้องกันประวิงคดีให้ผู้ดำเนินคดีในศาลกล่าวอ้างเหตุการเลื่อนคดีอย่างเลื่อนลอย และจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมั่นใจว่าในวันนัดพิจารณาคดีของศาล ศาลจะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีเว้นแต่มีเหตุขัดข้องจำเป็นที่ไม่อาจปฏิเสธได้อย่างแท้จริง

(3) การวางแผนทางการจัดการกับคดีค้างพิจารณา

กลไกสุดท้ายที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลจะต้องจัดวางระบบเพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดวางแนวทางเกี่ยวกับการจัดการกับคดีค้างพิจารณา

การจัดวางแนวทางเกี่ยวกับการจัดการกับคดีค้างพิจารณา จะช่วยให้ผู้พิพากษาเข้าใจภาพของการปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และจะช่วยลดความสับสนและก่อให้เกิดแนวปฏิบัติในแนวทางเดียวกันทั้งในส่วนของผู้พิพากษาและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการปรับตัวเข้าสู่ระบบใหม่ได้อีกด้วย

ในหลายศาลที่พยายามจะปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง มักจะประสบปัญหาเกี่ยวกับคดีค้างพิจารณาจำนวนมาก เมื่อจะต้องมีการปรับระบบของศาลใหม่ หลายศาลพยายามนำแนวทางที่จะสะสางคดีค้างพิจารณาให้เสร็จสิ้นไปก่อนที่ศาลจะเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาต่อเนื่อง โดยศาลจะเลือกจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งคือ

ก. ไม่ได้กำหนดวันเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไว้ และไม่มีการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องเลย

ข. กำหนดวันเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไว้ แต่เป็นกำหนดนัดที่ยาวนานออกไป และนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องเฉพาะคดีที่รับฟ้องใหม่

ผลจากการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว พบว่า ในกรณีของศาลที่แก้ไขปัญหาแบบ ก. ศาลไม่สามารถหลุดพ้นไปจากปัญหาคดีค้างพิจารณาได้เลย เนื่องจากคดีใหม่ที่สะสมเข้ามาจะกลายเป็นคดีค้างพิจารณาไปภายในเวลาไม่นานนัก และทำให้ศาลไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบใหม่ได้

ในส่วนของศาลที่แก้ไขปัญหาแบบ ข. จะพบว่า ศาลไม่สามารถสะสมคดีให้เสร็จได้ทันภายในกำหนด เป็นเหตุให้ต้องเลื่อนคดีที่ยังคงค้างพิจารณาข้ามเข้าไปในช่วงเวลาที่มีการนัดพิจารณาในระบบใหม่แล้ว และเนื่องจากศาลได้กำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีที่รับฟ้องใหม่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งค่อนข้างนานมาแล้ว กำหนดวันนัดพิจารณาคดีจึงไม่เหลืออยู่อีก และหากจะนำคดีค้างพิจารณาเหล่านี้ไปนัดพิจารณาต่อจากคดีที่นัดไว้แล้วเป็นคดีสุดท้าย ซึ่งก็จะมีระยะเวลาห่างเกินไป เป็นเหตุให้ไปเบียดเบียนเวลาการสืบพยานของคดีที่นัดต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถพิจารณาคดีเหล่านั้นให้เสร็จสิ้นตามกำหนดนัดได้

การกำหนดให้ศาลสะสมคดีที่ค้างพิจารณาทั้งหมดจนเสร็จก่อนปรับเข้าสู่ระบบใหม่ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญของศาลในการเปลี่ยนแปลงระบบ

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การจัดการกับคดีค้างพิจารณาควรถือเป็นหลักการว่า ศาลจะนำคดีค้างพิจารณาเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไปพร้อมกับคดีที่รับฟ้องใหม่ทันที เพื่อให้คดีค้างพิจารณาและคดีรับฟ้องใหม่อยู่ภายใต้ระบบเดียวกันเมื่อศาลปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว การจัดการกับคดีค้างพิจารณาไปในแนวทางดังกล่าวค่อนข้างจะให้ผลสำเร็จได้มากกว่าและก่อให้เกิดความสับสนน้อยกว่า เพราะเมื่อผ่านเข้าไปสู่ระบบใหม่แล้ว การนั่งพิจารณาคดีของศาลจะอยู่ในรูปแบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยทันทีและเหมือนกันทุกคดี

เพื่อให้คดีค้างพิจารณาเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้พร้อม ๆ กัน ผู้รับผิดชอบราชการศาลจะต้องกำหนดแนวทางหรือระยะเวลาต่าง ๆ ไว้ ดังต่อไปนี้

1) กำหนดวันเข้าสู่ระบบและวันเริ่มนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง การกำหนดวันเข้าสู่ระบบและวันเริ่มนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้พิพากษาเข้าใจและสามารถจัดการนัดคดีค้างพิจารณาของตนได้เป็นอย่างดี โดยศาลจะต้องกำหนดวันทั้งสองไปในคราวเดียว เช่น กำหนดวันที่ 1 กรกฎาคม 2545 เป็นวันเข้าสู่ระบบ และกำหนดวันที่ 1 ตุลาคม 2545 เป็นวันเริ่มนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

2) การแบ่งแยกช่องทางเดินคดีและกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง หลังวันเข้าสู่ระบบ หลังจากวันเริ่มปรับระบบ ระบบงานของศาลทุกระบบจะถูกปรับเปลี่ยนไป เจ้าหน้าที่ธุรการจะต้องแบ่งแยกช่องทางเดินคดีที่รับฟ้องใหม่

ในสวนคดีค้างพิจารณา ผู้พิพากษาจะต้องแบ่งแยกช่องทางเดินคดีเอง ไม่ใช่งานธุรการของศาล โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อถึงวันนัดคดีที่ค้างพิจารณา หากยังพิจารณาคดีนั้นไม่แล้วเสร็จ ให้ผู้พิพากษาพิจารณาว่าคดีนั้นเป็นคดีจัดการพิเศษหรือคดีสามัญ

(2) ถ้าเป็นคดีจัดการพิเศษ ให้เลื่อนคดีไปนัดพิจารณาต่อในวันนัดคดีจัดการพิเศษของศาล ซึ่งอาจเป็นวันที่ศาลกำหนดไว้ หรือวันที่ศาลกำหนดให้ตนเป็นผู้เข้าเวรพิจารณาคดีจัดการพิเศษ ทั้งนี้ เพื่อที่ตนจะได้กลับมาเป็นผู้พิพากษาคดีนั้นโดยไม่กระทบถึงตารางวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง

(3) ถ้าเป็นคดีสามัญ ให้ผู้พิพากษาดำเนินการกับคดีค้างพิจารณาเสมือนคดีนั้นเป็นคดีที่รับฟ้องใหม่ และให้กำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องไปหลังวันเข้าสู่ระบบทันที ซึ่งในกรณีตัวอย่าง คือ วันที่ 1 ตุลาคม 2545

ด้วยการปฏิบัติเช่นนี้ทั้งระบบของศาล ในกรณีตัวอย่างจะทำให้ภายหลังวันที่ 1 ตุลาคม 2545 ศาลจะเข้าระบบการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบ

3) กำหนดช่วงระยะเวลาเพื่อพิจารณาคดีค้างเก่าหรือคดีใกล้เสร็จ การพิจารณา

จะเห็นได้ว่า การกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องตามแนวทางที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเป็นการกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีค้างพิจารณาไล่เรียงไปตามลำดับวันนัด ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญ 2 ประการ คือ

ก. คดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นระยะเวลานาน อาจได้วันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องภายหลังคดีที่ค้างพิจารณาเป็นระยะเวลาน้อยกว่า หรืออาจจะภายหลังคดีที่รับฟ้องใหม่ก็ได้

ข. คดีค้างพิจารณาที่ใกล้เสร็จการพิจารณา อาจต้องเลื่อนคดีไปพิจารณาอีกครั้งในระยะเวลาที่ยาวนานออกไป เมื่อเปรียบเทียบกับคดีดำเนินคดีในส่วนที่เหลือ เช่น คดีค้างพิจารณาเหลือสืบพยานอีก 2 ปาก แต่อาจต้องเข้าคิวรอคดีเข้าสู่การพิจารณาคดีเป็นระยะเวลา 8 เดือน หรือ 1 ปี เป็นต้น

เพื่อแก้ไขปัญหาทั้งสองประการ ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจกำหนดให้ ช่วงระยะเวลาเริ่มต้นแห่งการพิจารณาคดีต่อเนื่อง เป็นช่วงระยะเวลาที่พิจารณาคดีค้างพิจารณา นานหรือคดีที่ใกล้เสร็จการพิจารณาก็ได้ เช่น ในกรณีตัวอย่าง ศาลอาจกำหนดให้ช่วงระหว่าง วันที่ 1 ตุลาคม 2545 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2545 เป็นช่วงระยะเวลาดังกล่าว เป็นต้น

มีข้อนำสังเกตว่า ศาลควรกำหนดแนวทางให้ชัดเจนเกี่ยวกับประเภทคดี ที่จะนัดในช่วงต้นของการเข้าสู่ระบบใหม่ เพราะหากไม่กำหนดให้ชัดเจน อาจทำให้มีการกำหนด นัดในช่วงต้นนี้มากเกินไป จนทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวเหลือวันว่างไม่มากพอที่จะรองรับคดีที่มีความจำเป็นได้อย่างแท้จริง ยกตัวอย่าง เช่น ศาลอาจกำหนดให้มีการนัดคดีในช่วงต้นเฉพาะคดีที่ รับฟ้องตั้งแต่ปี 2542 ลงไป ส่วนคดีที่ใกล้เสร็จการพิจารณา อาจกำหนดให้นัดคดีในช่วงต้นเฉพาะ คดีที่เหลือพยานไม่ถึง 2 ปาก เป็นต้น

สรุป ผู้รับผิดชอบราชการศาลมีบทบาทอย่างสูงในการปรับตัวของศาลเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะหากผู้รับผิดชอบราชการศาลไม่ดำเนินการปรับระบบ ของศาลให้มีสภาพเอื้ออำนวยต่อการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว การที่ผู้พิพากษาจะกำหนดนัด พิจารณาคดีต่อเนื่องแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย

กลไกของระบบงานศาลทั้งสามประการ ได้แก่ การแบ่งแยกช่องทางเดิน คดี การวางมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง และแนวทางในการจัดการกับ คดีค้างพิจารณา เป็นกลไกสำคัญซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้รับผิดชอบราชการศาล ซึ่งเชื่อได้ ว่าหากผู้รับผิดชอบราชการศาลปรับกลไกทั้งสามตัวในระบบงานของศาลแล้ว สภาพการทำงาน ของศาลจะต้องเอื้ออำนวยให้ผู้พิพากษากำหนดนัดในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ ง่ายยิ่งขึ้น

4.2.3 การปรับวิธีดำเนินกระบวนการพิจารณา

(1) สภาพการทำงานของศาลภายหลังการปรับระบบ

ภายหลังจากที่ศาลได้กำหนดวันเข้าสู่ระบบ และจัดการปรับระบบการ ทำงานของศาลแล้ว ผู้พิพากษาจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับสภาพการทำงานของศาลภายใต้ ระบบที่เปลี่ยนแปลงไปในศาล ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้ปรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของตนให้ สอดคล้องกับระบบการนั่งพิจารณาคดีของศาลซึ่งกำลังจะเปลี่ยนแปลงไป

การปรับตัวของศาลให้เข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะสำเร็จ ไม่ได้เลย หากผู้พิพากษาไม่ได้ปรับการดำเนินคดีของตนให้สอดคล้องกับระบบ และที่สำคัญยิ่งไป

กว่านั้น ก็คือ การปรับตัวของศาลสำเร็จผลได้เป็นอย่างดี ก็ต่อเมื่อผู้พิพากษาทุกคนในศาลได้ดำเนินการปรับวิธีการดำเนินคดีของตนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง สภาพการทำงานของศาลจะเปลี่ยนแปลงไป คดีที่รับฟ้องใหม่ภายหลังจากวันที่เริ่มปรับระบบ จะได้รับการจัดการให้เข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาในเบื้องต้นโดยระบบงานธุรการของศาล ด้วยระบบนี้ ผู้พิพากษาจะได้รับจ่ายสำนวนคดีที่รับฟ้องใหม่เฉพาะในวันนัดคดีจัดการพิเศษของศาล

สำหรับคดีที่ค้างพิจารณา เนื่องจากหลักการของการวางระบบใหม่ในช่วงต้นประสงค์จะให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานในศาลให้น้อยที่สุด จึงยังคงให้คดีที่ค้างพิจารณาอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของผู้พิพากษาท่านเดิมต่อไป ผู้พิพากษาจึงมีหน้าที่ที่จะต้องจัดการให้คดีที่ค้างพิจารณาเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องด้วยตนเอง

เมื่อผู้พิพากษาทราบถึงการปรับระบบของศาลในกลไกทั้งสามดังกล่าวมาแล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาภายหลังจากวันที่ศาลปรับระบบจะต้องเปลี่ยนแปลงไป ผู้พิพากษาจะต้องแยกประเภทสำนวนที่คนรับผิดชอบออกตามช่องทางเดินคดีของศาลกำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีสามัญ และมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องดำเนินคดีให้แล้วเสร็จไปให้ได้ภายในกำหนดนัด

(2) วิธีจัดการคดีจัดการพิเศษ

ก การดำเนินการในวันนัดครั้งแรก

การแบ่งแยกช่องทางการเดินคดีของคดีจัดการพิเศษ มีหลักการที่สำคัญที่ประสงค์จะให้คดีที่จัดการได้ง่ายหรือคดีที่มีแนวโน้มที่จะพิจารณาเสร็จได้ภายในวันเดียวหลาย ๆ คดีมาจัดการรวมกัน การดำเนินคดีจัดการพิเศษจึงเน้นให้พิจารณาให้เสร็จโดยเร็วและยุ่งยากน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการกำหนดประเภทคดีไว้ต่าง ๆ กัน ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความอาญา

สภาพการทำงานของศาลในคดีจัดการพิเศษ เมื่อศาลได้รับฟ้องคดีใหม่ที่จัดให้เป็นคดีจัดการพิเศษแล้ว ระบบงานของศาลจะทำการกำหนดวันนัดครั้งแรกเป็นวันนัดพิจารณาทันที ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปให้ได้ภายในวันนัดครั้งแรกเพียงนัดเดียว

เหตุที่จำเป็นต้องกำหนดให้ผู้พิพากษาดำเนินคดีจัดการพิเศษให้เสร็จสิ้นไปภายในนัดเดียว เนื่องจากในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง คดีจัดการพิเศษจะถูกรวบรวมมาจัดการในวันเดียวกันในปริมาณที่เท่า ๆ กัน หากผู้พิพากษาไม่สามารถจัดการคดีให้

เสร็จสิ้นไปได้ คดีเหล่านี้ก็จะทับถมไปพร้อมกับคดีที่มีนัดใหม่ในสัปดาห์หรือในครั้งต่อ ๆ ไป เมื่อการสะสมทับถมดำเนินการไปได้สักระยะหนึ่ง จนไม่สามารถนัดรวมเข้าไปในวันนัดคดีจัดการพิเศษได้อีก จะทำให้ผู้พิพากษาไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากจะต้องนัดจัดการคดีพิเศษปะปนเข้าไปในช่องทางเดินคดีสามัญ ซึ่งจะทำให้การนั่งพิจารณาคดีสามัญโดยต่อเนื่องกระทำไม่ได้

ข การเลื่อนคดี

ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องเลื่อนคดีจัดการพิเศษต่อไป ผู้พิพากษามีหน้าที่ควบคุมมิให้คดีจัดการพิเศษเข้าไปปะปนกับคดีสามัญซึ่งกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบ ดังนั้น หากมีกรณีที่จำเป็นต้องเลื่อนคดี ผู้พิพากษาจะต้องเลื่อนคดีไปในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดี การกำหนดวันนัดครั้งต่อไปในคดีจัดการพิเศษควรกำหนดนัดพิจารณาทีละนัด ในแต่ละนัดไม่ควรมีระยะห่างกันนานเกินไป

เหตุที่จะต้องกำหนดนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษเพียงนัดเดียว ก็เนื่องมาจากคดีจัดการพิเศษเป็นคดีที่มีหลักการที่จะพิจารณาให้เสร็จในนัดเดียวหลาย ๆ คดี การนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษไว้หลายนัด จะมีผลเป็นการสะสมทับถมคดีจัดการพิเศษให้ค้างพิจารณาและอาจก่อให้เกิดปัญหาคดีข้ามช่องทางดำเนินคดี ดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ในกรณีที่ผู้พิพากษาพิจารณาคดีแล้ว เห็นว่า คดีจัดการพิเศษมีความยุ่งยากซับซ้อนและต้องใช้เวลาในการนัดพิจารณาคดีหลายครั้งจนกว่าจะเสร็จ ผู้พิพากษาควรจัดให้คดีนั้นเป็นคดีสามัญเพื่อจะได้ดำเนินการไปในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบอย่างคดีสามัญ ต่อไป

(3) วิธีจัดการคดีสามัญ

ในการจัดการคดีสามัญ ผู้พิพากษาต้องให้ความสำคัญแก่การประชุมคดีและควบคุมการพิจารณาคดีโดยยึดหลักให้มีการสืบพยานหลักฐานเท่าที่จำเป็น

ก วิธีการกำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง

การกำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องจะกระทำขึ้นในวันนัดครั้งแรกที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมาศาล ซึ่งในคดีแพ่งจะกำหนดให้เป็นวันขึ้นสองสถาน ส่วนในคดีอาญาจะกำหนดไว้เป็นวันนัดพร้อม

ศาลจะกำหนดวันนัดครั้งแรกดังกล่าวไว้ในวันนัดคดีจัดการพิเศษของศาลเท่านั้น เพื่อมิให้คดีสามัญเหล่านี้เข้าไปปะปนกับคดีสามัญที่นัดพิจารณาคดีต่อเนื่องไว้แล้ว

ในวันนัดครั้งแรกจะไม่มี การสืบพยาน แต่ศาลจะทำการไต่ถาม ใกล้เคียงก่อน หากไม่สามารถตกลงกันได้จึงจะดำเนินการเพื่อจะกำหนดวันนัดต่อเนื่องในคดีนั้น โดยศาลจะดำเนินการสำคัญ 2 ประการ ได้แก่

1 การสอบถามแนวทางการดำเนินคดีในวันนัดที่สองสถาน หรือวันนัดพร้อมครั้งแรก

2 การกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง
การดำเนินคดีทั้งสองส่วนจัดเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินการ ในวันนัดครั้งแรกของศาล ซึ่งมีค่าเสมือนเป็นการวางแผนการดำเนินคดีทั้งหมด การดำเนินการที่ดี ในวันนัดครั้งแรกจะมีผลให้การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเมื่อถึงวันนัดที่กำหนดไว้บรรลุผลตามที่ คาดการณ์ไว้ได้

1 การสอบถามแนวทางการดำเนินคดีในวันนัดที่สองสถานหรือ วันนัดพร้อมครั้งแรก

ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องจะต้องมีการวางแผนทางการ ดำเนินคดีตั้งแต่แรก กล่าวคือ ในวันนัดที่สองสถานหรือวันนัดพร้อมซึ่งเป็นวันนัดครั้งแรก จะต้องมี การประชุมคู่ความทุกฝ่ายเพื่อกำหนดประเด็นแห่งคดี จำนวนพยานหลักฐานและความเกี่ยวข้อง ของพยานในประเด็นแห่งคดี เพื่อจะได้ทราบข้อมูลและสามารถกำหนดการดำเนินกระบวนการ พิเคราะห์และวันนัดสืบพยานให้เหมาะสมกับพยานหลักฐานได้ ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีมี ทิศทางที่แน่นอนไม่มีการสืบพยานซ้ำซ้อนหรือสืบพยานที่ไม่จำเป็น

การสอบถามแนวทางการดำเนินคดี อาจรวมไปถึงการสอบถาม คู่ความเกี่ยวกับการขอให้ทำแผนที่พิพาท การส่งวัตถุพยานหรือเอกสารไปตรวจพิสูจน์ การขอให้ ไต่ถามใกล้เคียง การแถลงรับข้อเท็จจริง การส่งประเด็น การเดินเผชิญสืบ หรือการขอออกหมายเรียก พยานบุคคล และคำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุซึ่งอยู่ในความครอบครองของ บุคคลภายนอก การจัดหาล่าม หรือการสืบพยานเด็ก เป็นต้น

กรณีที่คู่ความจำเป็นต้องขอใช้อำนาจศาลในการรวบรวม พยานหลักฐานอย่างใด ๆ ผู้พิพากษาศาลควรมีคำสั่งในวันนัดครั้งแรกทันที เพื่อที่คู่ความจะได้มี ระยะเวลาในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่ง และลดข้อขัดข้องในการเลื่อนคดีของคู่ความลง

การสอบถามแนวทางการดำเนินคดีจะมีผลอย่างยิ่งต่อ มาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลได้วางระบบไว้ เพราะยิ่ง

มีข้อมูลที่ครบถ้วนและรอบด้านก็ยิ่งทำให้เจ้าหน้าที่ธุรการของศาลมีข้อมูลในการติดตามตรวจสอบ ซึ่งจะทำให้มาตรการเสริมที่ศาลวางไว้สามารถส่งผลได้อย่างเต็มที่

ในวันนัดชี้สองสถานหรือวันนัดพร้อมเพื่อประชุมคดี ศาลควรพิจารณาดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การตรวจสำนวนคดี เช่น คำฟ้อง คำให้การ ผลการส่งหมาย คำพิพากษาฎีกา บัญชีระบุพยาน เอกสารและพยานหลักฐานต่าง ๆ ว่าถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ หากไม่ถูกต้องก็ควรสั่งให้มีการแก้ไขหรือจัดการให้ถูกต้องต่อไป

2. ศึกษาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตลอดจนพยานหลักฐานในเบื้องต้นตามบัญชีระบุพยานของคู่ความ เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางและระยะเวลาการพิจารณาคดีให้เหมาะสมกับพยานหลักฐาน

3. เมื่อถึงวันนัดชี้สองสถานหรือวันนัดพร้อม ให้สอบถามความพร้อมของคู่ความว่าได้เตรียมข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมาพร้อมหรือไม่ หากยังไม่พร้อมก็ให้เลื่อนคดีออกไประยะสั้น ๆ

4. หากคู่ความมาศาลและเตรียมข้อมูลมาพร้อมแล้ว ควรดำเนินการ ดังนี้

(ก) สอบถามถึงข้ออ้าง ข้อเถียงและพยานหลักฐานที่จะยื่นต่อศาลว่า ฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้งข้ออ้าง ข้อเถียงนั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกัน ก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ซึ่งจะทำให้พยานหลักฐานที่ต้องนำสืบลดน้อยลง ส่งผลให้ใช้วันนัดสืบพยานลดลงด้วย ในกรณีนี้ ข้อเท็จจริงที่คู่ความอาจรับกันได้ เช่น อำนาจฟ้อง การบอกกล่าวบังคับจำนอง การทวงถาม ความถูกต้องแท้จริงของพยานเอกสาร หรือรายงานการตรวจพิสูจน์ เป็นต้น

(ข) สอบถามเกี่ยวกับพยานหลักฐาน เป็นต้นว่า จะสืบพยานที่ปาก พยานเกี่ยวข้องกับประเด็นอย่างไร ต้องส่งประเด็น หรือเดินเผชิญสืบ หรือทำแผนที่พิพาท หรือส่งพยานหลักฐานไปตรวจพิสูจน์หรือไม่ โดยศาลควรพิจารณาอนุญาตให้สืบพยาน เพียงเท่าที่จำเป็น หากพยานหลักฐานนั้นฟุ่มเฟือยเกินสมควร หรือประวิงให้ชักช้าหรือไม่เกี่ยวแก่ประเด็น ควรใช้ดุลพินิจงดสืบพยานดังกล่าวเสีย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 วรรคสอง

5. ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานบุคคลว่า เป็นพยานที่จะสูญหาย ในภายหลัง หรือยากแก่การนำมา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 101 หรือเป็นพยานที่จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ หรือไม่ ซึ่งเมื่อคู่ความร้องขอและศาลดำเนินการตามขั้นตอนกฎหมายแล้วเห็นว่าเป็นกรณีตามคำร้อง ก็ต้องสืบพยานบุคคลนั้นทันที โดยไม่ต้องนำไปนัดสืบพยานต่อเนื่องพร้อมกับพยานหลักฐานอื่น

6. การขอส่งประเด็น ศาลควรสอบถามข้อเท็จจริงว่าพยานที่จะส่งประเด็นไปสืบเกี่ยวข้องกับประเด็นหรือไม่อย่างไร ไม่สามารถนำพยานมาสืบที่ศาลเดิมได้จริงหรือไม่ การขอส่งประเด็นมีลักษณะประวิงคดีหรือไม่ ซึ่งหากมีลักษณะเช่นนี้ก็ไม่ต้องอนุญาตให้ส่งประเด็น แต่หากมีเหตุต้องส่งประเด็นและมีพยานหลักฐานต้องสืบในหลายศาล ควรส่งประเด็นไปพร้อมกันไม่ควรส่งประเด็นไปที่ละศาลเพราะจะทำให้ใช้เวลาในการพิจารณาคดีนานเกินไป นอกจากนี้การกำหนดระยะเวลาส่งประเด็นควรกำหนดให้เหมาะสมกับจำนวนพยานหลักฐาน โดยอาจเผื่อระยะเวลาไว้บ้างหากมีการเลื่อนคดีเนื่องจากมีเหตุจำเป็น โดยคำนึงถึงประเภทคดี ความสำคัญของพยาน ระยะเวลา และระยะเวลาการส่งประเด็นไปและกลับ เพื่อให้ศาลที่รับประเด็นสามารถส่งประเด็นกลับมาทันวันนัดที่ศาลเดิม ในขณะที่แยกไปสืบพยานประเด็น ศาลที่พิจารณาคดีควรนัดสืบพยานไปพร้อมกัน

7. กำหนดแนวทางการขอหมายเรียก หรือคำสั่งเรียกพยานหลักฐาน เพื่อให้คู่ความจัดเตรียมและติดตามพยานหลักฐานต่าง ๆ มาให้พร้อมก่อนถึงวันนัดสืบพยาน ซึ่งจะทำให้คู่ความไม่สามารถนำข้อขัดข้องในเรื่องดังกล่าวมาเป็นข้ออ้างในการขอเลื่อนคดี เช่น กำหนดให้คู่ความขอหมายโดยเร็ว และดำเนินการติดตามพยานหลักฐานมาให้พร้อมก่อนถึงวันนัด หากไม่ดำเนินการถือว่าไม่ตั้งใจอ้างพยานหลักฐานนั้น ในกรณีนี้เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว คู่ความอาจขอให้ศาลออกหมายเรียกหรือคำสั่งเรียกให้ในวันนัดชี้สองสถานหรือวันนัดพร้อมได้

การสอบถามแนวทางในการดำเนินคดีในวันนัดครั้งแรกจะได้ผลเป็นอย่างดีเมื่อคู่ความมาศาล แต่การพิจารณาคดีในวันนัดชี้สองสถานหรือวันนัดพร้อมที่เคยปฏิบัติกันมาคู่ความมักไม่ค่อยให้ความสำคัญนัก บางครั้งคู่ความก็ไม่มาศาลเองแต่มอบฉันทะให้เสมียนทนายมาดำเนินการแทน เมื่อศาลสอบถามถึงข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานว่าฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้ง คู่ความก็ไม่สามารถแถลงให้ศาลทราบได้ เพราะมิได้เตรียมข้อมูลมาให้พร้อม

เพื่อป้องกันเหตุขัดข้องดังกล่าว เมื่อเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้วในเบื้องต้นศาลควรประสานงานหรือทำความเข้าใจให้คู่ความเห็นความสำคัญของวันนัดขึ้นสองสถานหรือวันนัดพร้อมว่าส่งผลต่อการพิจารณาคดีอย่างไร เพราะหากคู่ความไม่เตรียมข้อมูลมาพร้อมในวันนัดแล้ว จะทำให้ศาลสามารถสอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีและกำหนดแนวทางการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม ทำให้ลดประเด็นข้อพิพาท ลดภาระในการสืบพยาน รวมทั้งประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย หรือหากคู่ความสามารถเจรจาตกลงกันได้ในวันนัดดังกล่าว ก็ทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่คู่ความมีเหตุขัดข้อง หรือยังไม่พร้อมที่จะแถลงแนวทางการดำเนินคดีและการนำสืบพยานหลักฐาน ศาลควรใช้ดุลพินิจเลื่อนคดีไปนัดประชุมคดีใหม่ภายในระยะเวลาอันสมควร โดยไม่ควรกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องให้ เว้นแต่ในกรณีที่เห็นได้ว่า คู่ความใช้กระบวนการในการสอบถามแนวทางการดำเนินคดีมาเป็นเครื่องมือในการประวิงคดี ในกรณีเช่นนี้ ก็ให้ศาลกำหนดวันนัดให้เหมาะสมกับจำนวนพยานหลักฐานที่คาดว่าจะนำสืบซึ่งกำหนดนัดเช่นนี้ควรที่จะต้องผูกมัดคู่ความฝ่ายที่ประวิงคดีและไม่มาร่วมในการนัดประชุมสอบถามแนวทางการดำเนินคดีด้วย

2 การกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง

เมื่อผู้พิพากษาสอบถามแนวทางในการดำเนินคดีและพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะใช้อ้างอิงในการพิจารณาคดีแล้ว ขั้นตอนต่อไปในการกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องก็คือการกำหนดจำนวนนัดและวันนัดพิจารณาคดี

1) การกำหนดจำนวนนัด

การกำหนดจำนวนนัด ผู้พิพากษาควรกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการสืบพยานให้เหมาะสมกับจำนวนพยานหลักฐานตามรูปคดี โดยคำนึงถึงประเภทคดี ความยากง่ายและลักษณะของพยานหลักฐานว่าเป็นประจักษ์พยาน หรือพยานแวดล้อม การสอบถามถึงรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้พิพากษากำหนดจำนวนวันนัดได้อย่างแม่นยำมากยิ่งขึ้น บางครั้งผู้พิพากษาอาจใช้ประสบการณ์จากการพิจารณาคดีต่าง ๆ ที่ผ่านมาเป็นเครื่องมือช่วยในการกำหนดจำนวนนัดตามประเภทแห่งคดีก็ได้

การกำหนดจำนวนวันนัด ผู้พิพากษาต้องคำนึงอยู่เสมอว่าระบบการนัดพิจารณาคดีได้เปลี่ยนแปลงไป โดยศาลจะนัดพิจารณาคดีเพียงคดีเดียวในวันทำการ ดังนั้นการกำหนดจำนวนนัดจึงต้องหมายถึงเป็นการนัดพิจารณาคดีทั้งวันด้วย

การกำหนดจำนวนนัด ผู้พิพากษาจะต้องคำนึงให้เหมาะสมแก่คดีมากที่สุด การกำหนดวันนัดเพื่อไว้เป็นการแก้ปัญหาการเลื่อนคดีนั้น จะยิ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้คู่ความขอเลื่อนคดีมากยิ่งขึ้น เพราะคู่ความเห็นว่ามียุทธวิธีเพื่อไว้อยู่แล้ว

ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง การที่ศาลจัดให้มีมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ประกอบกับการที่ศาลนัดพิจารณาคดีไว้เพียงคดีเดียวจะช่วยสร้างความมั่นใจว่าศาลจะได้สืบพยานตามที่กำหนดนัดไว้

การกำหนดจำนวนนัดที่ไม่เหมาะสมแก่คดี อาจก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากในภายหลังและอาจกระทบต่อระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ การกำหนดจำนวนนัดที่มีจำนวนน้อยเกินไป ย่อมประสบปัญหาในการหาวันนัดพิจารณาเพิ่มเติม ในขณะที่การกำหนดจำนวนวันนัดไว้มากเกินไป ย่อมเป็นผลเสียต่อระบบการนั่งพิจารณาโดยรวมเพราะจะทำให้คดีหลังๆ ต้องรอระยะเวลาการเปิดพิจารณาคดีนานเกินกว่าที่ควรจะเป็น และทำให้ศาลสูญเสียวันนัดไปโดยเปล่าประโยชน์

2) การกำหนดวันนัด

เมื่อทราบกำหนดจำนวนวันนัดแล้ว ผู้พิพากษาจะต้องนัดสืบพยานติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จ ทั้งนี้ หากในวันทำการใด ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องเข้าเวรรับฟ้องใหม่ (เวรเช้า) เวรคดีจัดการพิเศษ หรือเวรใด ๆ การนัดพิจารณาคดีที่ต้องข้ามวันที่ตนเข้าประจำเวร ไม่ถือว่าเป็นการนัดพิจารณาคดีที่ไม่ต่อเนื่อง

ผู้พิพากษาจะต้องเคร่งครัดให้มีการกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องทุกวันทำการให้มากที่สุด หากมีกรณีที่ไม่สามารถนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ ผู้พิพากษาควรเลือกที่จะกำหนดนัดพิจารณาคดีไว้เพียงนัดเดียว เพราะถือเป็นทางเลือกที่กระทบต่อระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องน้อยที่สุด

การกำหนดนัดพิจารณาคดีหลายนัดโดยไม่ติดต่อกัน จะทำให้วันนัดทั้งในส่วนของผู้พิพากษาและส่วนของคู่ความขาดความเป็นกลุ่มก้อน เพราะมียุทธวิธีที่ไม่ติดต่อกันแทรกคั่นกลางอยู่ ทำให้การนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องของทั้งผู้พิพากษาและคู่ความกระทำได้อย่างขึ้นเรื่อย ๆ และจะทำให้ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องทั้งระบบทำได้ยากยิ่งขึ้น

การกำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องกำหนดวันนัดฟังคำพิพากษาไว้ล่วงหน้า เพราะไม่มีกรณีใดที่ศาลจะต้องร่วมกันรับฟังพยานหลักฐานอีกต่อไป คงมีการทำงานในระบบของคณะที่เหลืออยู่คือการวินิจฉัยคดีร่วมกันเท่านั้น ศาลจึงอาจกำหนดวันนัดฟังคำพิพากษาภายหลังจากเสร็จสิ้นการพิจารณาคดีแล้วก็ได้

ในบางกรณี เราจะพบว่ามีความคืบหน้าบางประเภทที่ควรได้รับการพิจารณาก่อนคดีประเภทอื่น ๆ เช่น คดีอาญาที่จำเลยต้องชังและมีโทษเพียงเล็กน้อย คดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เป็นต้น การจัดให้คดีเหล่านั้นได้วันนัดสืบพยานก่อนคดีอื่น ย่อมเป็นเรื่องที่กระทำได้และสมควรกระทำอย่างยิ่ง

ปัญหาที่ประสบมากที่สุดคือ ผู้พิพากษาและคู่ความไม่สามารถหาวันว่างให้ตรงกันเพื่อพิจารณาคดีดังกล่าวก่อนคดีอื่นได้ แม้จะจำกัดจำนวนวันนัดไว้อย่างเต็มที่และในกรณีเช่นว่านี้ ผู้พิพากษาอาจมีทางแก้ไขได้ 3 ประการ ดังนี้

ก. ผู้พิพากษานั้นอาจกำหนดเป็นแนวทางของตนไว้อย่างชัดเจนว่าคดีที่มีความสำคัญน้อยกว่าจะนัดพิจารณาเนิ่นนานออกสักเล็กน้อย เพื่อเปิดโอกาสให้คดีเหล่านี้ได้พิจารณาก่อนเสมอ เช่น อาจกำหนดนัดพิจารณาคดีแพ่งทั่วไปตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป เป็นต้น

ข. ผู้พิพากษาอาจจัดตารางวันนัดของตนเอง โดยเว้นวันว่างไว้ในแต่ละเดือนหรือ แต่ละสองเดือน เพื่อรองรับคดีเหล่านี้โดยเฉพาะ

ค. ในกรณีที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จริงๆ ผู้พิพากษาอาจจำเป็นต้องนัดพิจารณาคดีเหล่านี้ ในเวรคดีจัดการพิเศษ หรือวันเวรรับฟ้องคดีใหม่ (เวรชี้) โดยอาจจะต้องกำหนดให้คดีเช่นว่านี้ไม่อยู่ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ผู้พิพากษาคควรหลีกเลี่ยงที่จะนัดคดีเหล่านี้ซ้อนไว้ในวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพราะจะกระทบต่อความเชื่อมั่นของคู่ความ และจะกระทำให้ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาลได้รับผลกระทบในภาพรวมไปด้วย

จะเห็นได้ว่า ตามรูปแบบกลางที่กำหนดให้การกำหนดวันนัดในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ยังเป็นภาระที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต้องรับผิดชอบนับเป็นภาระที่สำคัญของผู้พิพากษาแต่ละคน และง่ายต่อการที่ศาลจะเสียเอกภาพในการนัดพิจารณาต่อเนื่องอย่างเป็นระบบได้ หากผู้พิพากษาคคนใดคนหนึ่งไม่สามารถนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้นอกจากนั้น ในระบบนี้การกำหนดวันนัดในคดีที่มีความสำคัญหรือคดีที่ต้องพิจารณาก่อนก็กระทำได้ยาก เพราะเป็นการจัดวางวันนัดของผู้พิพากษาแต่ละคนซึ่งอาจมีแนวทางในการจัดวางที่แตกต่างกันไป

ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดวันนัดนั้น ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจจัดสร้างระบบเสริมเพื่อช่วยให้การกำหนดวันนัดทำได้ง่ายขึ้น เป็นเอกภาพและการจัดลำดับความสำคัญของคดีอย่างเป็นระบบ

ข การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

1 การเตรียมความพร้อมก่อนสำนวนเข้าสู่การพิจารณาคดี หัวใจหลักของการนั่งพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่อง คือการพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นตามกำหนดนัด ซึ่งการจะดำเนินการดังกล่าวได้อย่างเป็นผล ก็ย่อมหมายถึงความพยายามที่จะกำจัดเหตุที่จะทำให้การพิจารณาไม่แล้วเสร็จไปตามกำหนดนัดให้มากที่สุด

เหตุที่จะทำให้การพิจารณาคดีไม่เสร็จสิ้นไปตามกำหนดนัดมีมากมายหลายเหตุ ซึ่งเหตุต่าง ๆ เหล่านี้มักจะถูกนำมาใช้เป็นเหตุเลื่อนคดี ซึ่งกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คดีไม่สามารถพิจารณาให้เสร็จสิ้นไปตามเรื่องที่จะเป็นได้

ในระบบเดิม ความผิดพลาดในการพิจารณาคดีไม่ได้ตามกำหนดนัดอาจดูเหมือนมีความเสียหายแก่คดีเกิดขึ้นไม่มาก เพราะคดีจะได้รับการนัดหมายให้มาพิจารณาต่อไปภายในเวลา 2-3 เดือน แต่ภายใต้ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องความผิดพลาดจะส่งผลเสียหายต่อการดำเนินคดีอย่างสูง เพราะศาลอาจกำหนดวันนัดหลายวันทำการติดต่อกันสำหรับคดีใดคดีหนึ่งเพียงคดีเดียว หากมีการเลื่อนคดี ย่อมส่งผลให้วันนัดที่นัดไว้ทั้งหมดต้องสูญเปล่าไป อีกทั้งการเลื่อนคดีออกไปครั้งหนึ่ง ๆ อาจใช้ระยะเวลายาวนานหลายเดือน

เพื่อให้เหตุผิดพลาดเกิดขึ้นในวันนัดพิจารณาคดีให้น้อยที่สุด ผู้พิพากษาควรเตรียมความพร้อมของสำนวนก่อนเข้าสู่การพิจารณาคดีต่อเนื่องทุกคดี

ภายใต้การนั่งพิจารณาคดีตามระบบเดิม อาจเป็นเรื่องยากที่ผู้พิพากษาจะต้องตรวจสอบความพร้อมของสำนวนทั้งคดีก่อนนำคดีเข้าสู่การพิจารณา เพราะการนัดคดีจำนวนมากต่อหนึ่งวันนั่นเอง แต่ภายใต้ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง คดีที่เข้าสู่การพิจารณาในแต่ละสัปดาห์มีไม่มาก การตรวจสอบความพร้อมของสำนวนทุกคดีจึงยังอยู่ในวิสัยที่กระทำได้

การตรวจสอบว่าคดีพร้อมจะเข้าสู่การพิจารณาหรือไม่ อาจแยกแนวทางปฏิบัติตามระบบงานของศาลได้ 2 แนวทาง ดังต่อไปนี้

1) กรณีที่ศาลมีมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดี ในศาลที่ได้จัดเตรียมมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไว้ ผู้พิพากษาจะได้รับข้อมูลในการตรวจสอบความพร้อมในการดำเนินคดีในหลาย ๆ ด้าน โดยข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะเข้าสู่การพิจารณาตรวจสอบของผู้พิพากษาได้ใน 2 ช่วงเวลา คือ

(๑) ในช่วงที่มีการรายงานความพร้อมของสำนวนโดยระบบงานธุรการของศาล ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อศาลได้วางมาตรการให้มีการตรวจสอบความพร้อมของสำนวนรายงานต่อศาล ก่อนการพิจารณาจะเริ่มต้นขึ้นช่วงระยะเวลาหนึ่ง

(2) ในวันนัดประชุมคดีก่อนสืบพยาน ซึ่งวันนัดประชุมคดีเช่นว่านี้ อาจจะมีการนัดไว้ทุกคดีโดยระบบงานของศาลภายใต้การจัดมาตรการเสริมของผู้รับผิดชอบราชการศาล หรือผู้พิพากษาอาจมีคำสั่งให้นัดหมายภายหลังจากที่ได้รับทราบจากรายงานความพร้อมของสำนวนว่า คดีอาจมีเหตุขัดข้องที่ไม่อาจดำเนินคดีให้แล้วเสร็จก็ได้

การตรวจสอบความพร้อมในการนำคดีเข้าสู่การพิจารณาอาจตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ โดยตลอดเพื่อให้ทราบถึง

ก) สถานการณ์แห่งคดีว่ามีเหตุขัดข้องที่จะดำเนินคดีไปตามกำหนดนัดได้ หรือไม่

ข) พฤติกรรมของคู่ความในการขวนขวายติดตามให้พยานมาศาล เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในวันนัดพิจารณา หากมีการขอเลื่อนคดี

ในกรณีที่ไม่พบเหตุขัดข้องในการนำคดีเข้าสู่การพิจารณา จะทำให้ผู้พิพากษามั่นใจได้ว่าคดีจะได้รับการสืบพยานไปตามกำหนดนัดอย่างแน่นอน เว้นแต่จะมีเหตุที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน หรือเหตุที่คาดไม่ถึงเกิดขึ้นเท่านั้น อีกทั้งยังสามารถนำข้อมูลไปประกอบดุลพินิจหากมีการขอเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาด้วย

ในกรณีที่พบว่ากรณีอาจมีเหตุขัดข้องในการนำคดีเข้าสู่การพิจารณา ศาลควรจัดให้มีการประชุมคดีก่อนวันนัดสืบพยาน เพื่อดำเนินการตรวจสอบเหตุขัดข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. กรณีที่มีเหตุขัดข้องที่แก้ไขได้ ถ้าคู่ความสามารถแก้ไขเหตุขัดข้องนั้นได้ก่อนถึงกำหนดวันนัดพิจารณา ศาลควรกำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องแก้ไขเหตุขัดข้องให้แล้วเสร็จ ในทำนองเดียวกับการกำชับคู่ความเมื่อศาลอนุญาตให้เลื่อนคดี ในการพิจารณาในระบบเดิมก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อผูกพันให้คู่ความต้องดำเนินการให้เสร็จเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ มิฉะนั้น ศาลอาจใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการสืบพยานนั้น ๆ ก็ได้

2. กรณีที่มีเหตุขัดข้องที่แก้ไขไม่ได้ หรือไม่สามารถแก้ไขได้ทันก่อนกำหนดนัดพิจารณา ศาลอาจสอบถามคู่ความถึงความจำเป็นที่ต้องอ้างอิงพยานหลักฐานที่มีเหตุขัดข้องนั้นก็ได้ หากคู่ความไม่ติดใจจะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้นอีกต่อไป เหตุขัดข้องเกี่ยวกับคดีก็ย่อมหมดไป

3. กรณีที่มีเหตุขัดข้องที่แก้ไขไม่ได้ หรือไม่สามารแก้ไขได้ทันก่อนกำหนดนัดพิจารณา และคู่ความยังตั้งใจที่จะอ้างอิงพยานหลักฐานนั้น ศาลมีทางเลือกที่จะกระทำได้ 2 ทาง คือ

- ศาลใช้ดุลพินิจเลื่อนคดีนั้นไปทั้งคดีทันที ซึ่งจะทำให้ย่นระยะเวลาที่คดีจะต้องเลื่อนไปต่อคิวได้ และศาลอาจกำหนดนัดพิจารณาคดีอื่นในวันที่มีการยกเลิกวันนัดเพราะคดีต้องเลื่อนออกไป

- ศาลยังคงกำหนดนัดพิจารณาตามเดิม โดยอาจลดจำนวนนัดลง และมีการกำหนดนัดเพิ่มเติมในวันอื่นเพื่อสืบพยานที่มีเหตุขัดข้องแยกต่างหากออกไป

ในกรณีที่มีการประชุมคดีเพื่อสอบถามความพร้อมในการดำเนินคดีตามกำหนดนัด นอกจากการตรวจสอบความพร้อมของการดำเนินคดีแล้ว ศาลอาจอาศัยการประชุมคดีดังกล่าว สอบรับข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือกระชับประเด็นหรือพยานให้ลดน้อยลงได้ เพราะในขณะที่มีการประชุมคดีอาจมีพยานหลักฐานบางอย่างที่ปรากฏขึ้นในสำนวนบ้างแล้ว

2) กรณีที่ศาลไม่มีมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ในศาลที่ไม่ได้จัดวางระบบเสริมเพื่อตรวจสอบความพร้อมของการดำเนินคดี การตรวจสอบก่อนถึงวันนัดของผู้พิพากษาย่อมมีข้อจำกัดในหลายประการ อย่างไรก็ตามก็ดีการตรวจสอบข้อมูลในเบื้องต้นย่อมมีประโยชน์ต่อการดำเนินคดีได้

เมื่อศาลไม่มีระบบรองรับ ผู้พิพากษาศวกรกำหนดตารางวันของตนเองไว้ให้มีการตรวจสอบสำนวนก่อนถึงวันนัดพิจารณาคดีอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 1 เดือน

การตรวจสอบในกรณีเช่นว่านี้ อาจกระทำได้แต่เฉพาะเพียงการดำเนินการเกี่ยวกับคำคู่ความหรือหมายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ให้ถูกต้อง เมื่อไม่พบว่ามีเหตุขัดข้อง ผู้พิพากษาอาจมีคำสั่งให้มีการแจ้งยืนยันวันนัดไปยังคู่ความก็ได้ โดยระบุให้คู่ความแจ้งเหตุขัดข้องให้ศาลทราบก่อนถึงวันนัดด้วย ในกรณีที่พบว่ามีเหตุขัดข้อง ก็อาจมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่แก้ไขเหตุขัดข้องเสียก่อน หรืออาจมีคำสั่งให้เลื่อนคดีไปก่อนถึงวันนัดพิจารณาก็ได้

นอกจากการวางตารางเพื่อตรวจสอบสำนวนแล้ว ในคดีที่สำคัญหรือต้องใช้ระยะเวลาในการสืบพยานจำนวนมาก ผู้พิพากษาอาจกำหนดวันนัดประชุมคดี

ก่อนสืบพยานไว้เสียตั้งแต่วันนัดชี้สองสถานหรือวันนัดพร้อมครั้งแรกก็ได้ เพื่อให้มีการดำเนิน เช่นเดียวกันกับการนัดประชุมคดีดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

2 การดำเนินการในวันนัดพิจารณา

เมื่อถึงวันนัดพิจารณาคู่ความมีหน้าที่นำพยานมาศาล เพื่อสืบพยานตามข้ออ้างอิงของตนเองจนเสร็จสิ้น ในขณะที่ผู้พิพากษามีหน้าที่สืบพยานคดีนั้นทั้ง คดีไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาคดีเช่นกัน ผู้พิพากษาจะต้องปรับบทบาทของตนในการนั่ง พิจารณาคดีสามัญจากการนั่งพิจารณาในเชิงรับมาเป็นการนั่งพิจารณาคดีในเชิงรุกโดยการที่จะ ควบคุมไม่ให้กระบวนการพิจารณาเยิ่นเย้อ หรือใช้เวลาพิจารณาเกินควร การถามพยานก็ต้อง ควบคุมไม่ให้ถามพยานโดยฟุ่มเฟือยหรือมีลักษณะเป็นการประวิงคดี

อุปสรรคที่ทำให้คดีไม่เสร็จการพิจารณาไปตามกำหนด นัดคือการเลื่อนคดี การที่มีเหตุขัดข้องต้องเลื่อนคดีออกไปโดยมิได้เป็นการร้องขอของคู่ความย่อม เป็นสาเหตุที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่ศาลจะต้องเลื่อนคดี อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาศวตรวจสอบให้ รอบคอบเกี่ยวกับเหตุต่างๆ ดังกล่าวเสียก่อนที่จะนำคดีเข้าสู่การพิจารณา ในกรณีที่คู่ความขอเลื่อน คดีในวันนัดพิจารณา ผู้พิพากษาจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการในวันนัดพิจารณาที่ศาล ได้จัดวางไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) กรณีที่ไม่มีเหตุจำเป็นต้องเลื่อนคดี ผู้พิพากษา ควรใช้ดุลพินิจไปในทางไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี โดยอาจให้อีกาสคู่ความนำพยานมาศาลในวันทำ การถัดไปก็ได้
- 2) กรณีที่เหตุเลื่อนคดีนั้นเป็นเหตุในมาตรการที่ ศาลกำหนดไว้เพื่อป้องกันการเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณา ผู้พิพากษาศวดำเนินการไปตาม มาตรการที่วางไว้ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน
- 3) กรณีที่มีเหตุจำเป็น แต่เหตุดังกล่าวเป็นเหตุที่ คู่ความทราบล่วงหน้ามาก่อนแล้ว แต่มิได้แจ้งให้ศาลทราบก่อน ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลย่อมนำเอา ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบก่อนนำคดีเข้าสู่การพิจารณา มาประกอบดุลพินิจในการอนุญาตให้ เลื่อนคดีได้ ถ้าเห็นว่าคู่ความมีพฤติการณ์ประวิงคดี ไม่ชวนชวยเอาใจใส่ หรือจงใจไม่แจ้งให้ ศาลทราบเหตุขัดข้องก่อนวันนัดพิจารณา ศาลย่อมใช้ดุลพินิจไปในทางที่ไม่เลื่อนคดีได้
- 4) กรณีมีเหตุจำเป็นที่คู่ความไม่อาจทราบล่วงหน้า แต่ยังอยู่ในวิสัยที่จะแก้ไขได้ผู้พิพากษาศวอาจจัดให้มีการแก้ไขเหตุแห่งการเลื่อนคดี แทนการเลื่อน

คดีออกไปก็ได้ เช่นกรณีพยานป่วยแต่ยังสามารถเบิกความได้ ศาลอาจกำหนดให้เดินเผชิญ สืบพยานปากนั้นก็ได้อีก

5) กรณีที่คู่ความแถลงขอส่งประเด็นในวันนัด สืบพยาน ต้องสอบถามคู่ความถึงสาเหตุที่ไม่ขอส่งประเด็นตั้งแต่วันนัดขึ้นสองสถานหรือวันนัดพร้อม หากคู่ความทราบถึงการมีอยู่ของพยานอยู่ก่อนแล้วแต่ไม่แถลงให้ศาลทราบ ศาลก็ไม่ควรอนุญาตให้ส่งประเด็นไปสืบพยานดังกล่าว

3 การดำเนินการเมื่อศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีแล้ว

เมื่อมีกรณีจำเป็นที่ต้องเลื่อนคดี ศาลจะต้องพิจารณา ว่ากรณีจำเป็นต้องเลื่อนคดีออกไปทั้งคดีหรือไม่ หากเป็นกรณีที่ต้องเลื่อนคดีออกไปทั้งคดี ศาล จำเป็นต้องกำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบ และหากไม่สามารถหาวันว่างได้ ก็ จำเป็นต้องเลื่อนคดีไปนัดต่อจากคดีสุดท้ายที่ศาลนัดไว้

การขอเลื่อนคดีส่วนใหญ่จะเป็นการขอเลื่อนคดีเพราะ เหตุขัดข้อง จากพยานบางปาก หรือขัดข้องบางประการ ซึ่งศาลอาจใช้ดุลพินิจให้เลื่อนคดีไป เฉพาะวันนัดที่มีเหตุขัดข้องเท่านั้น โดยให้คู่ความนำพยานมาสืบในวันนัดที่เหลือ เช่น กรณีพยาน คนใดป่วย ไม่สามารถมาศาลในวันใดวันหนึ่ง ไม่เป็นเหตุให้เลื่อนคดีทั้งหมด ศาลอาจกำหนดให้ คู่ความสืบพยานปากอื่นไปก่อน ส่วนพยานที่ป่วยหากหายป่วยทันในวันนัดใด ก็ให้นำมาสืบได้ แต่หากหายไม่ทันวันนัดที่นัดไว้ ก็ให้นัดสืบพยานเพิ่มเติมต่อไป โดยการนัดสืบพยานเพิ่มเติมนั้น อาจนำไปรอลำดับการพิจารณาคดีอื่นหากเห็นว่าระยะเวลาไม่นานจนเกินไป แต่หากเห็นว่า เหลือพยานอีกไม่มากและต้องไปรอลำดับการพิจารณานาน อาจนัดเพิ่มเติมในวันว่างหรือวันที่เป็น เวรชี้หรือเวรฝากขังก็ได้ เช่นนี้เป็นต้น

(4) วิธีจัดการกับคดีค้างพิจารณา

ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง หากผู้พิพากษาสามารถกำหนดนัด พิจารณาคดีต่อเนื่องได้ และสามารถพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นได้ตามกำหนดนัด ผู้พิพากษาจะไม่มี คดีค้างพิจารณาอยู่ในความรับผิดชอบอีกต่อไป เพราะคดีที่ค้างอยู่คงเป็นคดีที่ผู้พิพากษากำหนด นัดพิจารณาคดีค้างไว้เท่านั้น แต่ยังไม่มีการเปิดพิจารณาจนกว่าจะถึงวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง จึงไม่ใช่คดีค้างพิจารณา

อย่างไรก็ตาม ในช่วงต้นของการปรับระบบ ยังคงมีคดีค้างพิจารณาที่ยัง เหลือจากระบบเดิมซึ่งจำเป็นต้องจัดให้เข้าสู่ระบบใหม่ไปพร้อมกัน ในขณะที่คดีนัดพิจารณาคดี

ต่อเนื่องแล้วอาจมีเหตุให้คดีไม่เสร็จสิ้นไปตามกำหนดนัดและเปลี่ยนสภาพไปเป็นคดีค้างพิจารณา ก็ได้

การจัดการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับคดีค้างพิจารณาทั้งสองประเภทมีหลักการในการจัดการที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงขอแยกการทำความเข้าใจกับปัญหาของคดีค้างพิจารณาทั้งสองประเภทออกจากกัน

ก วิธีจัดการกับคดีค้างพิจารณาที่เกิดขึ้นก่อนเข้าสู่วันนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ปัญหาคดีค้างพิจารณาก่อนที่ศาลจะปรับตัวเข้าสู่ระบบใหม่เป็นอุปสรรคสำคัญในการปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง การจัดการกับปัญหาคดีค้างพิจารณาจะดำเนินการอย่างได้ผลภายใต้ระบบใหม่ จำเป็นต้องนำคดีค้างพิจารณาเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไปพร้อม ๆ กับระบบใหม่ด้วย ผู้รับผิดชอบราชการศาลจึงมีหน้าที่ที่จะต้องจัดวางระบบเพื่อสร้างสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการดังกล่าวและเพื่อให้แนวปฏิบัติในศาลเป็นไปในแนวทางเดียว

ในส่วนของผู้พิพากษา ภายหลังจากวันเริ่มปรับเข้าสู่ระบบ ผู้พิพากษามีหน้าที่ที่จะต้องผลักดันคดีค้างพิจารณาเหล่านี้เข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตามแนวทางของศาลโดยเร็วที่สุด โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ภายหลังจากวันเริ่มปรับเข้าสู่ระบบใหม่ เมื่อถึงวันกำหนดนัดพิจารณาคดีค้างพิจารณา ผู้พิพากษาจะต้องปรับการดำเนินการระบวนพิจารณาคดีเช่นว่านี้ให้ เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับคดีรับฟ้องใหม่ กล่าวคือ ในคดีจัดการพิเศษ ย่อมถือเป็นหลักการสำคัญว่าจะพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นในนัดเดียว ส่วนคดีสามัญ จะต้องนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเต็มรูปแบบ

(2) เมื่อผู้พิพากษาไม่สามารถพิจารณาคดีค้างพิจารณาให้เสร็จสิ้นได้ ผู้พิพากษาจะต้องแบ่งแยกช่องทางเดินคดีระหว่างคดีจัดการพิเศษและคดีสามัญออกจากกันทันที

(3) ในการแบ่งแยกช่องทางเดินคดี ผู้พิพากษาคควรปฏิบัติ ดังนี้

ก. ในคดีจัดการพิเศษ ผู้พิพากษาจะต้องเลื่อนคดีไปนัดในวันนัดคดีจัดการพิเศษของศาลเท่านั้น

ข. ในคดีสามัญ เมื่อพิจารณาคดีในวันนัดแล้ว ให้ผู้พิพากษาดำเนินการสอบถามแนวทางในการดำเนินคดีที่เหลือเสมือนว่าเป็นวันนัดขึ้นสองสถานหรือวันนัดพร้อมครั้งแรกในคดีรับฟ้องใหม่ แล้วกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องอย่างคดีสามัญทันที

(4) คดีสามัญที่จะจัดเข้าสู่ช่องทางเดินคดีอย่างคดีนัดพิจารณาต่อเนื่อง ผู้พิพากษาจะต้องกำหนดจำนวนนัดและวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีสามัญทุกคดีที่ค้างพิจารณาโดยให้นัดพิจารณาคดีต่อเนื่องไปภายหลังจากวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาล

(5) ถ้าเป็นคดีค้างพิจารณานานหรือคดีใกล้เสร็จพิจารณา ผู้พิพากษาจะต้องนัดพิจารณาต่อเนื่องในช่วงเวลาที่ศาลกำหนดให้นัดคดีเหล่านี้ไว้ก่อน

(6) ในกรณีที่ไม่สามารถนัดคดีค้างพิจารณาเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้เต็มรูปแบบ ผู้พิพากษาควรผ่อนระยะเวลาในการนำคดีเหล่านี้เข้าสู่ระบบก่อน โดยกำหนดนัดในระบบเดิมคือกำหนดนัดไว้เพียงนัดเดียว

การนัดพิจารณาคดีไว้หลายนัดไม่ติดต่อกัน จะก่อให้เกิดปัญหาที่จะทำให้ศาลในภาพรวมของทั้งระบบและของผู้พิพากษาแต่ละคนปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องยากขึ้นเรื่อย ๆ

ข. วิธีจัดการกับคดีค้างพิจารณาที่เกิดขึ้นหลังเข้าสู่วันนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

โดยหลักของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เมื่อศาลปรับตัวเข้าสู่ระบบเรียบร้อยแล้วจะไม่มีคดีค้างพิจารณาคงเหลืออยู่ในระบบอีก จะคงมีแต่คดีที่ศาลนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องค้างไว้เท่านั้น

แต่ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการปรับเปลี่ยนระบบทัศนคติและวัฒนธรรมในการดำเนินคดีของบุคคลที่เกี่ยวข้องยังอาจต้องใช้เวลาในการปรับตัวอยู่บ้าง จึงทำให้ศาลไม่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นไปตามกำหนดนัดได้ แม้ศาลจะได้กำหนดนัดพิจารณาต่อเนื่องไว้อย่างเป็นระบบแล้วก็ตาม

หลักการสำคัญในการจัดการกับคดีค้างพิจารณาที่เกิดขึ้นหลังเข้าสู่วันนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว ก็คือการควบคุม มิให้คดีจัดการพิเศษและคดีสามัญปะปนกัน และการจัดการให้คดีค้างพิจารณาเหล่านี้เสร็จสิ้นไปจากศาลโดยเร็ว เพราะหากปล่อยให้การปะปนกันหรือการค้างพิจารณาเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ระบบจะมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงกลับไปสู่การพิจารณาในระบบเดิมได้อย่างรวดเร็ว

ในการจัดการกับคดีค้างพิจารณา อาจแบ่งแยกวิธีการตามประเภทคดีดังต่อไปนี้

(1) คดีจัดการพิเศษ

ในคดีจัดการพิเศษ หากมีคดีค้างพิจารณาเกิดขึ้นหลังเข้าสู่ระบบใหม่แล้วผู้พิพากษาจะต้องพยายามควบคุมมิให้คดีจัดการพิเศษเข้าไปปะปนกับคดีสามัญ โดยจะต้องนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษต่อไปในนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น

ข้อควรระวังในการจัดการกับคดีค้างพิจารณาสำหรับคดีจัดการพิเศษ ก็คือผู้พิพากษาจะต้องควบคุมการดำเนินคดีจัดการพิเศษให้เป็นไปตามวิธีการจัดการคดีจัดการพิเศษให้มากที่สุด เพราะมิฉะนั้น จะเกิดปัญหาทับถมกันของคดีเก่าและคดีใหม่ ซึ่งจะทำให้ผู้พิพากษาควบคุมช่องทางเดินคดีทั้งสองประเภทยากขึ้น และอาจทำให้เกิดการปะปนกันของคดีได้

(2) คดีสามัญ

ในคดีสามัญ คดีค้างพิจารณาที่จะเกิดขึ้นในระบบการนั่งพิจารณาต่อเนื่องอาจเกิดขึ้นจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

ก. เกิดจากคดีค้างพิจารณาที่เกิดขึ้นก่อนวันนั่งพิจารณาคดีระบบใหม่ ซึ่งยังไม่สามารถนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้

ข. เกิดจากการที่ผู้พิพากษาไม่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นตามกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้

ทั้งสองปัญหาอยู่ในภาวะความรับผิดชอบของผู้พิพากษาที่จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นไปจากศาลโดยเร็ว เพราะมิฉะนั้น อาจเป็นปัญหาทับถมทำให้ระบบการนั่งพิจารณาคดีโดยรวมเสียไปได้

การจัดการกับปัญหาคดีค้างพิจารณาหลังเข้าสู่ระบบแล้วผู้พิพากษาอาจดำเนินการ ดังนี้

1) ในกรณีที่คดีค้างพิจารณาภายหลังปรับเข้าสู่ระบบใหม่ คงเหลือการพิจารณาคดีอยู่เพียงไม่กี่นัด ผู้พิพากษาไม่ควรเลื่อนคดีเหล่านี้ไปนัดต่อจากคดีท้ายสุด แต่ควรหาวันว่างเพื่อกำหนดนัดคดีเหล่านี้เป็นพิเศษ เช่น อาจกำหนดนัดในวันว่างที่ไม่ติดต่อกันของตนที่เหลืออยู่ ในวันเวรรับฟ้องใหม่ (เวรชี้) หรือเวรคดีจัดการพิเศษ เป็นต้น

2) ในกรณีที่คดีค้างพิจารณาภายหลังปรับเข้าสู่ระบบใหม่ จำเป็นต้องใช้เวลาในการพิจารณาอีกหลายนัด ผู้พิพากษาอาจจำเป็นต้องนัดพิจารณาคดีเหล่านี้ ต่อท้ายจากคดีที่ได้นัดไว้แล้ว

จะเห็นได้ว่า ในกรณีที่คดียังต้องการนัดพิจารณาคดีอีกหลายนัด ผู้พิพากษาจะเหลือทางเลือกในการจัดการกับคดีเหล่านี้น้อยลง จึงควรถือเป็นหลักสำคัญว่า คดีค้างพิจารณาก่อนเข้าสู่ระบบจะต้องนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องให้มากที่สุด ส่วนคดีที่นัดพิจารณาคดีต่อเนื่องไว้แล้ว จะต้องพิจารณาคดีให้เสร็จตามกำหนดนัดให้มากที่สุด โดยจะต้องเลื่อนคดีให้น้อยที่สุดซึ่งจะต้องใช้มาตรการหลาย ๆ ประการประกอบกันดังที่ได้กล่าวไปแล้วในเรื่องของมาตรการเสริมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง นอกจากผู้พิพากษาจะต้องดำเนินการแบ่งแยกช่องทางเดินคดี จัดวางมาตรการเกี่ยวกับการเลื่อนคดีและจัดการกับคดีค้างพิจารณาให้เป็นไปในแนวทางของศาลแล้ว การปรับบทบาทและวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้พิพากษาจะมีส่วนอย่างมากที่จะช่วยให้การปรับเข้าสู่ระบบนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องทำได้รวดเร็วขึ้นและมีปัญหาลดน้อยลง

4.2.4 การพิจารณาคดีต่อเนื่องในศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา

ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมมอบหมายให้ศาลจังหวัดฉะเชิงเทราทดลองนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง เพื่อรองรับการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะซึ่งจะมีผลใช้บังคับในวันที่ 11 ตุลาคม 2545 ศาลจังหวัดฉะเชิงเทราได้เริ่มดำเนินการ ดังนี้¹⁴

1. การกำหนดรูปแบบของการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง กล่าวคือ ในแต่ละคดีจะนัดติดต่อกันทุกวันตั้งแต่เริ่มคดีจนเสร็จคดี ดังนั้น เมื่อนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องอย่างเต็มรูปแบบแล้วในแต่ละวันจะมีการสืบพยานของผู้พิพากษาแต่ละท่านเพียงคดีเดียว อย่างไรก็ตาม หากคดีใดไม่อาจนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ทุกวัน เช่น มีข้อขัดข้องเกี่ยวกับพยานหรือในกรณีที่จำเลยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือมีความจำเป็นต้องส่งประเด็น เป็นต้น ก็จะนัดพิจารณานัดสืบพยานอย่างต่อเนื่องเท่าที่จะทำได้

¹⁴ธีระเดช ยิวชิต, "การทดลองนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา," วารสารศาลยุติธรรม 1 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2544) : 25.

2. การจัดองค์คณะ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2544 ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา กำหนดองค์คณะไว้แน่นอน แต่ยังไม่ได้กำหนดให้ผู้พิพากษาชั้นพิจารณาคดีครบองค์คณะ เนื่องจากมีปริมาณคดีค้างเก่าสะสมอยู่ประมาณ 2,500 เรื่อง ประกอบกับแต่เดิมผู้พิพากษาแต่ละท่านจะนัดพิจารณาคดีไว้ล่วงหน้าประมาณ 2 ถึง 4 เรื่อง เมื่อรวมคดีจ่ายใหม่แต่ละท่านจะมีคดีพิจารณาวินละ 4 ถึง 6 เรื่อง เมื่อผู้พิพากษาชั้นพิจารณาคู่กันเป็นองค์คณะ แต่ละองค์คณะมีคดีรับผิดชอบถึงวันละ 8 ถึง 12 เรื่อง ทำให้ไม่สามารถสืบพยานตามที่นัดไว้ได้ เมื่อเลื่อนคดีไปก็มีความยุ่งยากในการนัดความตรงกันระหว่างผู้พิพากษาในองค์คณะและคู่ความ ด้วยเหตุดังกล่าวตั้งแต่เดือนตุลาคม 2544 ศาลจังหวัดฉะเชิงเทราขอความร่วมมือผู้พิพากษาแต่ละท่านพยายามนัดความวันละเรื่องเท่านั้น ทั้งนี้เมื่อจะกำหนดให้หนึ่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ (ซึ่งคาดว่าต้นปี พ.ศ. 2545 จะเริ่มทดลองใช้) แต่ละคณะจะมีคดีนัดไว้อย่างมากวันละ 2 เรื่องเท่านั้น อันจะพัฒนาไปสู่การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะได้โดยง่าย

3. การแบ่งคดีและการแบ่งช่องทางในการบริหารจัดการคดี

คดีอาญา

ก. คดีสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพ จะกำหนดไว้เป็นประเภทสำนวนคดีจัดการพิเศษ โดยจะนัดพิจารณาเฉพาะวันจันทร์ สัปดาห์ละประมาณ 10 คดี

ข. คดีอาญาทั่วไปจะนัดสืบพยานในวันอังคารถึงวันศุกร์ ทั้งนี้คดีอาญาที่เริ่มฟ้องตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 2544 ศาลจะกำหนดวันนัดพร้อมเสียก่อน โดยจะนัดในวันจันทร์ หลังจากวันยื่นฟ้องประมาณ 15 วัน ส่วนคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ จะนัดไต่สวนมูลฟ้องนัดแรกในวันจันทร์ หากไม่แล้วเสร็จหรือมีเหตุต้องเลื่อนคดี ก็จะสอบถามจำนวนพยานที่เหลือและขอวันนัดไต่สวนมูลฟ้องต่อเนื่องจากคู่ความ หากศาลมีคำสั่งว่าคดีมีมูล ก็จะดำเนินการสืบพยานต่อเนื่องเช่นคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ ทั้งนี้เพื่อประชุมปรึกษาคดีระหว่างโจทก์และทนายจำเลย เช่นสอบถามข้อเท็จจริงที่สามารถรับกันได้ สอบถามจำนวนพยานของแต่ละฝ่าย พยานประเด็นแล้วจึงจะกำหนดนัดพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่อง

คดีแพ่ง

ก. คดีไต่สวนคำร้อง คดีมโนสาเร่ คดีที่ต้องสืบพยานโจทก์แม้จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ จะกำหนดให้เป็นสำนวนคดีจัดการพิเศษ โดยจะนัดไต่สวนคำร้องหรือสืบพยานในวันจันทร์ สัปดาห์ละประมาณ 20 คดี

ข. คดีแพ่งสามัญ จะนัดขึ้นสองสถานหรือกรณีตั้งขึ้นสองสถานจะนัดพร้อมในวันจันทร์ และจะนัดสืบพยานอย่างต่อเนื่องในวันอังคารถึงวันศุกร์

การนัดพร้อมทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งก็เพื่อประชุมปรึกษาคดีระหว่างศาลกับคู่ความทุกฝ่าย เช่น การกำหนดประเด็นข้อพิพาท สอบถามข้อเท็จจริงที่สามารถรับกันได้ จำนวนพยานที่ประสงค์จะนำเข้าสู่สืบ และกำหนดระยะเวลาที่ต้องใช้ในการสืบพยาน และหากมีพยานประเด็นก็จะรับแยกส่งไปในทันที

หลังจากกำหนดรูปแบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว ศาลจังหวัดจะเชิงเทราได้ประชุมกับคณะอัยการ และทนายความในจังหวัดจะเชิงเทราเพื่อขอความร่วมมือในการนัดพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นต้องเคร่งครัดต่อกำหนดเวลานัด การไม่ขอเลื่อนคดีโดยไม่จำเป็น การเตรียมพยานไว้ล่วงหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมาศาลในวันนัดพร้อมเพื่อประชุมปรึกษาคดีและขอวันนัดสืบพยาน ซึ่งการนัดความตามรูปแบบที่กำหนดไว้ได้รับความร่วมมือจากคณะอัยการและทนายความในจังหวัดจะเชิงเทราเป็นอย่างดี

4. ปัญหาข้อขัดข้อง

หลังจากเริ่มทดลองนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตั้งแต่ประมาณกลางเดือนสิงหาคม 2544 และเริ่มนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องอย่างจริงจังเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2544 ศาลจังหวัดจะเชิงเทราพบปัญหาข้อขัดข้องดังนี้

1. ในระยะแรกผู้พิพากษายังไม่คุ้นเคยกับระบบการบริหารสำนวนเพราะแต่เดิมผู้พิพากษาเคยชินกับการสืบพยานตามที่คู่ความนำมาในแต่ละครั้งที่นัดเท่านั้น แต่การพิจารณาคดีต่อเนื่อง เมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาแล้ว ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีหน้าที่จะต้องบริหารสำนวนเองตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะการประชุมปรึกษาคดีกับคู่ความและทนายความเพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาท สอบถามข้อเท็จจริงที่สามารถรับกันได้ สอบถามเกี่ยวกับพยานที่จะนำเข้าสู่สืบว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นในคดีอย่างไรหรือไม่ กำหนดวันเวลานัดให้เหมาะสมกับจำนวนพยาน และเนื้อหาสาระที่พยานจะต้องเบิกความ และความยากง่ายของลักษณะคดีซึ่งในระยะเริ่มแรกผู้พิพากษายังไม่อาจกำหนดวันนัดให้เหมาะสมกับจำนวนพยานและความยากง่ายของคดีโดยมักจะกำหนดวันนัดเกินความจำเป็นเพราะจะนัดตามที่คู่ความขอ แต่เมื่อดำเนินการไปประมาณ 2 ถึง 3 เดือน ผู้พิพากษาศาลจังหวัดจะเชิงเทราดำเนินการนัดความอย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี

2. การพิจารณาคดีต่อเนื่องโดยกำหนดนัดสืบพยานวันละเรื่องจะทำให้วันนัดสืบพยานในแต่ละคดีเนิ่นนานกว่าเดิม โดยเฉพาะคดีที่ฟ้องเข้ามาใหม่อาจจะต้องรอพิจารณาเกินกว่า 6 เดือน เนื่องจากมีคดีค้างเก่าประมาณ 1,400 เรื่อง และคดีฟ้องใหม่ก็มีจำนวนลดลงไม่มากนัก การนัดคดีเนิ่นนานอาจมีปัญหาโดยเฉพาะในคดีอาญาที่จำเลยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว

ศาลจังหวัดจะเชิงเทราได้แก้ไขโดยขอให้ผู้พิพากษาแพรววันนัดให้ โดยเฉพาะในวันจันทร์ซึ่งผู้พิพากษาไม่ได้นัดสืบพยานเพราะจะนัดพิจารณาเฉพาะสำนวนคดีจัดการพิเศษเท่านั้นหรือหากเป็นคดีสำนวนพิเศษ อาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งมีสำนวนรับผิดชอบน้อยกว่าผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน

3. การขอเลื่อนคดี เนื่องจากการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องทำให้การนัดความนานมากขึ้น ฉะนั้นหากยังมีการขอเลื่อนคดีดังที่เคยปฏิบัติอาจทำให้คดีที่ต้องเลื่อนไปต่อทำคดีที่นัดไว้ก่อนนานมาก ศาลจังหวัดจะเชิงเทราจำเป็นต้องเคร่งครัดการขอเลื่อนคดีมากขึ้น คณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดจะเชิงเทราได้ประชุมวางแนวทางเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการขอเลื่อนคดีไว้ตามรายงานการประชุมครั้งที่ 3/2544 ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2544 ดังต่อไปนี้

1. ในวันนัดชี้สองสถานศาลจะไม่ให้เลื่อนคดีไม่ว่าด้วยเหตุใด หากคู่ความหรือทนายความมีความจำเป็นไม่สามารถมาได้ ขอให้มอบฉันทะให้มายื่นคำแถลงว่าประสงค์จะสืบพยานที่ปากและใช้เวลาก็นัด หากคู่ความหรือทนายไม่มาและไม่ยื่นคำแถลง ศาลจะกำหนดนัดพิจารณาไปตามที่เห็นสมควร

2. ทนายเพิ่งได้รับการแต่งตั้ง ยังไม่ทราบข้อเท็จจริงในคดี

3. ทนายติดว่าความ คดีอื่นเพราะนัดความซ้ำซ้อน

4. ทนายขอถอนตัวและยังหาทนายใหม่ไม่ได้ หรือตัวความขอถอนทนายและยังไม่แต่งตั้งทนายเข้ามาใหม่

5. ทนายติดธุระอื่นอันไม่จำเป็น

6. หากจะขอเลื่อนคดีเพราะป่วยเจ็บต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจมาศาลได้ จริงๆแม้จะยื่นใบรับรองแพทย์แต่หากศาลเห็นว่าความเจ็บป่วยนั้นเพียงเล็กน้อยก็จะไม่ให้เลื่อนคดี

7. ยังเตรียมเอกสารไม่พร้อม

8. กรณีเลื่อนคดีเพราะพยานไม่มาศาล

- หากเป็นพยานนำ ศาลจะใช้ดุลพินิจโดยเคร่งครัดอย่างยิ่ง เช่น พยานเจ็บป่วยจนไม่อาจมาเบิกความได้

- กรณีเป็นพยานหมายจะต้องขอออกหมายก่อนวันนัดแต่เนิ่นๆ หากมายื่นคำขอหมายกระชั้นชิดแล้วพยานไม่มาศาล ศาลจะใช้ดุลพินิจเคร่งครัดอย่างยิ่ง

9. กรณีที่ประสงค์จะเจรจา

- หากเป็นกรณีสถาบันการเงินและเป็นคดีมีทุนทรัพย์สูงศาลจะพิจารณาส่งเรื่องให้ศูนย์ไกล่เกลี่ย ฯ ดำเนินการ

- หากเป็นกรณีอื่นหรือกรณีคดีสถาบันการเงินที่ทุนทรัพย์ไม่สูง หากประสงค์จะเจรจาให้ตกลงต่อเจ้าของสำนวนก่อนหรือภายในวันที่สองสถานเพื่อจะกำหนดระยะเวลาให้เจรจากันให้แน่นอน เช่น ไม่เกิน 45 วัน และอาจขยายระยะเวลาให้อีกเพียง 1 ครั้ง รวมแล้วไม่เกิน 90 วัน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อศาลจะไม่เสียเวลานัด

10. ในกรณีที่ต้องจัดทำแผนที่พิพาทประกอบการสืบพยาน ศาลจะกำหนดระยเวลาให้นัดสืบให้ยาวขึ้น แต่คู่ความหรือทนายความมีหน้าที่เร่งไปติดต่อกับเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อดำเนินการนำที่ดินและทำแผนที่ ศาลจะไม่ให้เลื่อนคดีด้วยเหตุที่เจ้าพนักงานที่ดินทำแผนที่พิพาทไม่เสร็จเพราะคู่ความหรือทนายความไม่ไปนำที่

4. สำหรับพนักงานอัยการปัญหาที่ประสบอยู่เสมอก็คือ การไม่ได้ขออนุญาตหมายเรียกพยานมาตามกำหนดเวลานัด หรือการออกหมายเรียกพยานจะไม่เหมาะสมกับวันเวลานัด สำหรับปัญหานี้ศาลจังหวัดจะเชิงเทราได้ดำเนินการแก้ไขโดยผู้พิพากษาจะสอบถามในวันนัดพร้อมแล้วมีคำสั่งในรายงานกระบวนพิจารณาให้ออกหมายเรียกพยานมาสืบให้เหมาะสมในแต่ละนัด นอกจากนี้ การนัดคดีเนิ่นนานอาจจะทำให้พยานหลงลืมวันนัด ศาลจังหวัดจะเชิงเทราจึงใช้ระบบเตือนพยาน โดยจัดทำสำเนาหมายเรียกพยานเพิ่มอีกหนึ่งฉบับ และลงข้อมูลเกี่ยวกับพยานที่จะต้องมาเบิกความไว้ในคอมพิวเตอร์ จากนั้นในแต่ละวันเจ้าหน้าที่จะตรวจสอบว่าในหนึ่งเดือนข้างหน้ามีการนัดสืบพยานและออกหมายเรียกพยานปากใดไว้หรือไม่ หากมีก็จะส่งสำเนาหมายให้พยานปากนั้นๆ ทางไปรษณีย์เพื่อเป็นการเตือนพยานอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ แต่เดิมอัยการมักไม่ตรวจสอบและตามผลหมาย เมื่อถึงวันนัดจะเป็นเหตุเลื่อนคดีโดยแถลงว่าไม่ทราบผลการส่งหมายในเรื่องนี้ได้แก้ไขโดยขอความร่วมมือให้ตำรวจรายงานผลการส่งหมายมาที่ศาลโดยตรงอีกทางหนึ่ง สำหรับกรณีที่พยานเป็นราษฎร เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจรายงานว่าไม่สามารถส่งหมายให้พยานได้ได้ประสานงานให้พนักงานสอบสวนติดตามสืบหาพยานในทันที อันจะเป็นเหตุให้การเลื่อนคดีเพราะไม่ทราบที่อยู่ของพยานหรือติดตามพยานไม่ได้ น่าจะลดน้อยลง

5. ปัญหาเกี่ยวกับทนายความ

ก. ทนายความที่ไม่ได้อยู่ในจังหวัดจะเชิงเทราบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการนัดสืบพยานติดต่อกัน สนวนมากจะอ้างว่าไม่มีวันว่างที่สามารถเดินทางมาได้ทุกวัน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วคดีในศาลจังหวัดจะเชิงเทราส่วนมากสามารถนัดพิจารณาคดีจบได้ภายใน

1 หรือ 2 นัด เป็นส่วนใหญ่เพราะศาลนัดสืบพยานทั้งวัน มีคดีส่วนน้อยที่ศาลต้องนัดสืบพยานเกิน 5 นัด ขึ้นไป

ข. หมายความบางส่วนยังไม่ให้ความสำคัญในวันนัดชี้สองสถานหรือ วันนัดพร้อม โดยมักจะมอบฉันทะให้เสมียนทนายมาแทนในวันดังกล่าว และเพียงแต่มอบวันว่าง ของตนมาให้เท่านั้น เป็นเหตุให้ศาลไม่อาจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ และกำหนดวันนัดอย่างต่อเนื่องให้ เหมาะสมได้

ค. หมายความบางส่วนไม่ได้เตรียมพยานมาให้พร้อมที่จะสืบจน เสร็จสิ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังคงติดยึดว่าในแต่ละวันศาลเองอาจนัดความไว้หลายๆคดี จึงเตรียม พยานมาสืบวันละ 1 หรือ 2 ปาก เท่านั้น อันเป็นเหตุให้ไม่อาจสืบพยานให้จบตามที่ศาลกำหนดไว้

ง. การไม่เตรียมพยานเอกสารไว้ล่วงหน้าและเมื่อถึงวันนัดจะเป็นเหตุ ขอลื่อนคดีโดยอ้างว่ายังไม่ได้เอกสารหรือได้รับเอกสารไม่ครบถ้วน ในเรื่องนี้ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ขอความร่วมมือให้คู่ความขอเอกสารที่จำเป็นต้องใช้จากบุคคลภายนอกแต่เนิ่นๆ โดยจะ กำหนดให้ขอหมายเรียกเอกสารภายใน 15 วัน นับแต่วันนัดชี้สองสถานหรือวันนัดพร้อมและ กำหนดให้บุคคลภายนอกส่งเอกสารต่อศาลภายใน 1 เดือน นับแต่วันรับหมาย แทนที่จะระบุให้ส่ง ก่อนวันนัดหรือภายในวันนัดดังที่เคยปฏิบัติ และยังกำหนดวันให้ผู้ขอมาตรวจเอกสารด้วย ทั้งนี้ หากไม่ได้เอกสารหรือได้เอกสารไม่ครบถ้วนจะได้ดำเนินแก้ไขก่อนวันนัด

จ. การไม่ติดตามผลการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยเป็น เหตุให้คดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนวนคดีจัดการพิเศษต้องเลื่อนคดีอยู่ไม่น้อย

ฉ. การไม่ยอมรับข้อเท็จจริงบางอย่าง ทั้งที่อาจยอมรับได้โดยคู่ความ ไม่เสียเปรียบ เช่น ผลการตรวจพิสูจน์ของกลางหรือผลการตรวจชั้นสูตรบาดแผล บันทึกการจับกุม หรือในคดีแพ่ง เช่น อำนาจของกรรมการผู้มีอำนาจการทวงถาม เป็นต้น เป็นเหตุให้ต้องสืบพยาน เติมตามฟ้องและบางกรณีต้องส่งประเด็นทำให้เสียเวลามาก

6. ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าพนักงานตำรวจ

ก. การขอเลื่อนคดีโดยอ้างว่าติดราชการอื่น

ข. การไม่รายงานผลการส่งหมายหรือการไม่ติดตามพยานในกรณีส่ง หมายให้พยานไม่ได้เป็นเหตุให้พนักงานอัยการต้องมาเลื่อนคดีอยู่เสมอ

ค. การย้ายไปรับราชการที่อื่น

สำหรับข้อ ก. และข้อ ข. หลังจากการประสานงานแล้วข้อขัดข้อง น้อยลง

5. ผลการดำเนินงาน

การปรับปรุงระบบการนั่งพิจารณาเข้าสู่การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา หากดูจากสถิติคดีที่ค้างการพิจารณาจะเห็นได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบสถิติคดีระหว่างปี พ.ศ. 2542, 2543 ซึ่งยังนั่งพิจารณาระบบเดิมกับสถิติคดีปี พ.ศ.2544 ซึ่งเริ่มนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องตั้งแต่เดือนกรกฎาคม และปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเริ่มนัดความแบบองค์คณะเต็มรูปแบบแล้ว จะเห็นได้ว่าศาลจังหวัดฉะเชิงเทรามีคดีค้างน้อยลงตามลำดับ กล่าวคือ ปี พ.ศ. 2542 และปี พ.ศ. 2543 มีคดีค้างร้อยละ 28.84 และ 24.85 ตามลำดับ ส่วนปี พ.ศ. 2544 และปี พ.ศ. 2545 มีคดีค้างร้อยละ 19.93 และ 16.27 ตามลำดับ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากในปี พ.ศ. 2544 ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรามีผู้พิพากษาเพิ่ม 2 คน ผู้พิพากษาอาวุโสเพิ่ม 1 คน แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้คือ แม้จะเปลี่ยนระบบการนั่งพิจารณาเป็นการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง แต่หากมีการบริหารจัดการที่ดีก็สามารถทำให้คดีเสร็จสิ้นไปไม่ช้ากว่าการนัดความในระบบเดิม¹⁵

4.2.5 ระบบศูนย์นัดความ¹⁶

การนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในศาลยุติธรรม ไม่เพียงแต่มีผลกระทบต่อการทำงานของศาลยุติธรรมทั้งระบบ หากแต่ยังมีผลกระทบต่อการทำงานของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เนื่องจากศาลจำเป็นต้องปรับวิธีการนัดความของศาลทั้งระบบ จากเดิมที่ผู้พิพากษาเคยนัดสืบพยานแต่ละครั้งห่าง ๆ กัน ต้องเปลี่ยนมาเป็นนัดสืบพยานทั้งคดีติดต่อกันทุกวันจนกว่าจะเสร็จและผลจากการทดลองดำเนินการนับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2544 เป็นต้นมาพบว่า การปรับระบบของศาลยุติธรรมเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องยังมีข้อจำกัดหลายด้าน ได้แก่

1. การนัดสืบพยานทั้งคดีติดต่อกันไปทุกวัน ทำให้คู่ความและผู้พิพากษาต้องหาวันว่างให้ตรงกันทุกฝ่าย บางครั้งทำให้คดีต้องระงับพิจารณาดีนานเกินไปเนื่องจากคู่ความและผู้

¹⁵ระเดช ยูวชิต, "งานวิจัยเรื่องการปรับกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อรองรับการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง," (หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 6 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2546) , หน้า 21.

¹⁶สำนักงานศาลยุติธรรม โครงการพัฒนาระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง, ในเอกสารประกอบการสัมมนาผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นในเขตอำนาจของอธิบดีผู้พิพากษามาตรา 1 เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2546.

พิพากษาไม่มีวันว่างตรงกัน ทั้งทำให้ต้องเสียเวลาหาวันว่างกันในห้องพิจารณา ส่งผลให้คู่ความในคดีที่รอพิจารณาในลำดับถัดไปต้องรอนานเกินสมควร

2. เมื่อคดีต้องรอคิวในการพิจารณายาวนานจะทำให้เกิดความกังวลใจแก่ผู้พิพากษาที่จะกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง และหันไปใช้วิธีนัดแบบเดิมคือนัดซ้อนหลายคดีในวันเดียวกัน

3. การจะกำหนดนัดคดีสำคัญก่อนคดีอื่นกระทำได้อาก เช่น คดีอาญาที่จำเลยต้องชังหรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ เป็นต้น ผู้พิพากษาจะไม่สามารถให้วันนัดคดีเหล่านี้ก่อนเนื่องจากได้กำหนดนัดสืบพยานคดีอื่น ๆ ที่เข้ามาก่อนคดีเหล่านี้ไปแล้ว

1. ระบบศูนย์นัดความ : แนวทางแก้ไขปัญหา

ระบบศูนย์นัดความเป็นระบบที่รวบรวมวันนัดของศาลทั้งศาลไว้ที่ศูนย์รวมเพียงแห่งเดียว โดยศูนย์นัดความภายใต้การควบคุมดูแลของผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จะเป็นผู้ค้นหาวันว่างของศาลและลงนัดให้แก่คู่ความตามคำสั่งของผู้พิพากษา

เมื่อระบบศูนย์นัดความรวบรวมวันนัดของศาลไว้ในที่แห่งเดียวกันจึงช่วยแก้ไขปัญหาที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังนี้

1. การรวมวันนัดของผู้พิพากษาทั้งศาลไว้ที่เดียวกันจะทำให้การนัดความของคู่ความกับศาลทำได้ง่ายขึ้น เพราะเท่ากับว่าคู่ความสามารถนัดในวันว่างของผู้พิพากษาได้ทั้งศาลโดยไม่ถูกจำกัดให้นัดกับองค์คณะที่ทำการชี้ลงสถานเพียงคณะเดียวทำให้คู่ความมีโอกาสนัดสืบพยานในวันที่ตนเองว่างได้มากขึ้น อุปสรรคอันเกิดจากวันว่างของผู้พิพากษาแต่ละคนไม่ตรงกับคู่ความจะหมดไป จึงทำให้มีโอกาสที่จะนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้สูงยิ่งขึ้น

2. เมื่อคู่ความนัดความเป็นจุดรวมวันนัดของศาล การค้นหาวันว่างและการลงนัด รวมตลอดจนการกำหนดลำดับการพิจารณาคดีแต่ละคดีจึงเป็นภาระหน้าที่ของศูนย์นัดความ ทำให้ผู้พิพากษาไม่ต้องแบกรับภาระและเสียเวลากับงานในส่วนนี้อีกต่อไป

3. การจัดลำดับความสำคัญให้แก่คดีบางประเภทสามารถกระทำได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากวันนัดของศาลมีศูนย์รวมอยู่ที่เดียวกัน การจัดสรรวันนัดของศาลให้แก่คดีสำคัญบางประเภทจึงสามารถกระทำได้ภายใต้หลักเกณฑ์การจัดสรรวันนัดที่กำหนดโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ซึ่งจะช่วยให้ศาลสามารถจัดให้คดีสำคัญหรือคดีที่จำเลยต้องชังระหว่งพิจารณาได้รับการพิจารณาก่อนคดีประเภทอื่นได้ และทำให้คดีที่มีความสำคัญเหล่านี้ได้รับการปฏิบัติภายใต้หลักเกณฑ์ที่เป็นเอกภาพและมีความชัดเจนแน่นอนยิ่งขึ้น

2. หลักการของระบบศูนย์นัดความ
1. เป็นระบบการกำหนดนัดพิจารณาคดีในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง
  2. เป็นระบบที่รวบรวมวันนัดของผู้พิพากษาทั้งศาลมาไว้ในที่เดียวกัน
  3. เมื่อระบบรวบรวมวันนัดมาไว้ในที่เดียวกัน จึงต้องมีศูนย์นัดความเพื่อช่วยเหลือผู้พิพากษาในการค้นหาวันนัด
  4. เป็นระบบการจ่ายสำนวนภายหลังจากที่ได้มีการกำหนดวันนัดแล้ว
  5. เป็นระบบที่สามารถบริหารสำนวนคดีได้ทั้งระบบรวมตลอดไปถึงการจัดลำดับความสำคัญของคดีได้
3. ประโยชน์ระบบศูนย์นัดความ
- ระบบศูนย์นัดความของศาลจัดทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบอยู่ในระบบปัจจุบันเพื่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้
1. เพื่อให้การกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องกระทำได้ง่ายขึ้นและมีทางเลือกมากขึ้นเพราะคู่ความสามารถกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง โดยดูภาพรวมวันนัดของศาลทั้งระบบแทนการดูวันนัดของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน
  2. ผู้พิพากษาจะได้วินิจฉัยคดีตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งอาจรวมไปถึงการชี้ส่งสถานด้วย
  3. ลดความกังวลใจของผู้พิพากษาเพราะระยะห่างของวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นเรื่องระบบบริหารของศาล แทนที่จะเป็นความรับผิดชอบเฉพาะบุคคลของผู้พิพากษา
  4. ลดความกังวลใจของผู้พิพากษาในระบบเดิม ที่ผู้พิพากษาอาจต้องจัดวางแผนกำหนดวันนัดที่ตนจะไม่พิจารณาคดีล่วงหน้าเป็นเวลานาน
  5. เพื่อลดปัญหาในกรณีมีการโยกย้ายผู้พิพากษา ซึ่งอาจมีกรณีที่ผู้พิพากษาที่เข้ามาแทนที่ไม่สามารถรับสำนวนทั้งหมดจากผู้พิพากษาที่ย้ายออกไปได้ เพราะมีอาวุโสต่างกันมาก
  6. สามารถจัดลำดับความสำคัญของคดีบางประเภทที่ควรได้วันนัดก่อนได้

7. มีระบบรองรับคดีเร่งด่วนบางประเภทที่ศาลอยากจะให้ได้วันนัดโดยเร็ว เช่น คดีที่ประชาชนให้ความสนใจ

4. วิธีดำเนินการจัดตั้งระบบศูนย์นัดความ

4.1 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องเป็นผู้จัดวางระบบการดำเนินคดีโดยจะต้องกำหนด

(1) การแบ่งแยกคดีจัดการพิเศษและคดีสามัญออกจากกัน

(2) วิธีการนัดพิจารณาครั้งแรกของคดีทั้งสองประเภท

(3) วิธีการพิจารณาคดีในนัดแรกของคดีแต่ละประเภท โดยมีหลักการร่วมกันว่าสำหรับคดีจัดการพิเศษจะจัดการให้แล้วเสร็จในนัดแรก ส่วนคดีสามัญจะไม่มี การสืบพยาน แต่จะเป็นวันนัดเพื่อให้คู่ความได้มากำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องกับศาล

(4) หลักเกณฑ์ในการกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง

(ก) ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลกำหนดเกณฑ์กลางในการกำหนดวันนัดของศาลในคดีทุกประเภท

(ข) ผู้พิพากษาเป็นผู้สอบรับข้อเท็จจริงรายคดี และกำหนดจำนวนระยะเวลาในการพิจารณาคดีเบื้องต้น

(ค) ศูนย์นัดความจะเป็นผู้กำหนดวันนัด ภายใต้หลักเกณฑ์การกำหนดวันนัดของศาลและกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยผู้พิพากษา

4.2 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะจัดตั้งระบบศูนย์นัดความ โดย

(1) กำหนดวันเริ่มระบบใหม่

(2) มอบหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ควบคุมสมุมนัดกลางของศาล

(3) ปรับปรุงวันนัดที่ได้นัดไว้แล้วหลังวันเริ่มระบบใหม่

4.3 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการภายใต้ระบบใหม่

5. ข้อดีและข้อเสียของระบบ

ข้อดีของระบบ

1. ทำให้ระบบการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาลเป็นเอกภาพทั้งระบบ

2. การปรับเปลี่ยนระบบไม่กระทบต่อคู่ความและบุคคลภายนอก เพราะเป็นเพียงการปรับเปลี่ยนระบบงานภายในของศาลเท่านั้น

3. ลดแรงปะทะระหว่างผู้พิพากษากับคู่ความในการกำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง
4. ลดภาระและระยะเวลาที่ผู้พิพากษาจะใช้ในการกำหนดวันนัด
5. ผู้พิพากษาไม่มีความกังวลใจในระยะเวลาที่นัดนาน เพราะการกำหนดนัดไม่ใช่เรื่องของผู้พิพากษา แต่เป็นระบบงานของศาล
6. การออกคำสั่งเรียก หมายถึงเรียก หรือการส่งประเด็น จะรวมศูนย์อยู่ที่บัลลังก์นัดพร้อมเท่านั้น ทำให้ง่ายแก่การตรวจสอบ
7. การจัดช่องทางคดีและลำดับความสำคัญของคดีประเภทต่าง ๆ สามารถทำได้ง่าย
8. การจัดให้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่กำหนดวันนัดในนัดแรกเป็นระบบผู้พิพากษาเวรจะช่วยประหยัดวันเวลานัดของศาล และช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้พิพากษาที่ชำนาญได้
9. จะสามารถใช้วันนัดของศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่ และเปิดทางเลือกให้คู่ความสามารถกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ง่ายขึ้น
10. การจ่ายสำนวนจะกระทำล่วงหน้าก่อนวันนัดประมาณ 1-2 เดือน ลดความยุ่งยากที่อาจเกิดจากการต้องเปลี่ยนองค์คณะผู้พิพากษาเมื่อมีการโยกย้ายผู้พิพากษา
- ข้อเสียของระบบ
1. การปรับระบบดังกล่าว จะเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานในศาล จึงต้องมีการทำความเข้าใจทั้งในส่วนผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการ
  2. หัวใจหลักของระบบอยู่ที่ผู้พิพากษาที่เข้าเวร ผู้พิพากษาที่เข้าเวรจึงต้องกำหนดจำนวนนัดให้เหมาะสมกับเนื้อหาแห่งคดีและต้องดำเนินการเสมือนเป็นเจ้าของสำนวน
  3. จะต้องรักษาอัตราการเลื่อนคดีให้อยู่ในอัตราที่ต่ำ
6. แนวทางปฏิบัติงานในระบบศูนย์นัดความ
- แนวปฏิบัติงานในระบบศูนย์นัดความ จะกล่าวถึงวิธีปฏิบัติงานของบุคลากรต่าง ๆ ในศาล 4 ประเภทดังนี้ 1. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล 2. ผู้พิพากษา 3. ศูนย์นัดความ 4. เจ้าหน้าที่ธุรการ

1. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในระบบศูนย์นัดความ โดยเป็นผู้จัดตั้งศูนย์นัดความ ควบคุมระบบศูนย์นัดความทั้งระบบ และจะต้องจัดหาวิธีบริหารจัดการคดีเพื่อให้คดีสามารถเสร็จสิ้นไปจากศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การนัดความในคดีเร่งด่วน การวางระบบก่อนวันนัด การให้วันนัดเพิ่มเติมแก่คดีที่มีความจำเป็นต้องเลื่อนคดี เป็นต้น

บทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในระบบศูนย์นัดความ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ การจัดตั้งศูนย์นัดความ และการควบคุมระบบ

1.1 การจัดตั้งศูนย์นัดความ

การจัดตั้งศูนย์นัดความถือเป็นงานอันดับแรกของการจัดการระบบศาลให้เข้าสู่ระบบศูนย์นัดความ โดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นัดความในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดช่องทางเดินคดีในศาล การกำหนดวิธีการดำเนินคดีในวันนัดครั้งแรก การกำหนดผู้ทำหน้าที่ศูนย์นัดความ การกำหนดวันเริ่มระบบใหม่ การกำหนดเกณฑ์กลางในการกำหนดนัดของศูนย์นัดความ และการปรับปรุงวันนัด

1.1.1 การกำหนดช่องทางเดินคดีในศาล

ก่อนการจัดตั้งศูนย์นัดความ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องกำหนดช่องทางเดินคดีในศาลให้เป็นระบบเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อให้การควบคุมและจัดสรรวันนัดของศูนย์นัดความสามารถกระทำได้อย่างเป็นระเบียบและไม่ซ้ำซ้อนจนควบคุมไม่ได้ และยังช่วยให้ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการในศาลดำเนินการในส่วนของตนได้อย่างเป็นระเบียบ และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ระบบศูนย์นัดความมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

การกำหนดช่องทางเดินคดีในศาลจะเริ่มขึ้นด้วยการแบ่งแยกประเภทคดีในศาลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ คดีจัดการพิเศษ และคดีสามัญ ดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.3.2. การปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

เมื่อกำหนดแบ่งแยกประเภทคดีจัดการพิเศษ และคดีสามัญแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลกำหนดวันนัดคดีจัดการพิเศษ ซึ่งถือเป็นวันนัดครั้งแรกของคดีฟ้องใหม่หรือคดีเริ่มการพิจารณาทุกคดี โดยกำหนดให้วันใดวันหนึ่งในสัปดาห์เป็นวันนัดคดีจัดการพิเศษก็ได้ เช่น วันจันทร์ของทุกสัปดาห์ เป็นต้น

นอกจากการกำหนดแบ่งแยกประเภทคดีและ วันนัดคดีจัดการพิเศษแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอาจกำหนดจำนวนคดีที่จะนัดในวันนัดคดี จัดการพิเศษแต่ละสัปดาห์ก็ได้เพื่อลดการกระจุกตัวของสำนวนคดีที่อาจเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากใน บางสัปดาห์ เช่น กำหนดให้งานรับฟ้องนัดพิจารณาคดีใหม่ทุกวันจันทร์ สัปดาห์ละไม่เกิน 40 คดี เป็นต้น

1.1.2 การกำหนดวิธีการดำเนินคดีในวันนัดครั้งแรก

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลควรกำหนดแนวทางในการดำเนินคดีในวันนัดครั้งแรกไว้ เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้คู่ความเตรียมความพร้อม ในการมาศาลในวันนัดครั้งแรกได้อย่างถูกต้อง การดำเนินคดีในวันนัดครั้งแรกแยกตามประเภทคดี ได้ดังต่อไปนี้

(1) คดีจัดการพิเศษ ผู้พิพากษาหัวหน้า ศาลควรวางแนวทางปฏิบัติว่า คดีจัดการพิเศษจะได้รับการพิจารณาให้เสร็จสิ้นในวันนัดครั้งแรก เป็นหลัก เว้นแต่มีเหตุจำเป็นตามกฎหมาย จึงจะอนุญาตให้มีการเลื่อนคดี การกำหนดนัดในคดี จัดการพิเศษที่ได้รับอนุญาตให้เลื่อนคดี จะกระทำไปตามระบบเดิม โดยการกำหนดนัดจะกระทำ ในห้องพิจารณาและจะต้องกำหนดวันนัดให้เฉพาะในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น เพื่อมิให้คดี จัดการพิเศษปะปนเข้าสู่ช่องทางเดินคดีของคดีสามัญ

ในกรณี que เห็นว่าคดีจัดการพิเศษคดีใดต้องใช้เวลา นัดในการพิจารณาจำนวนหลายนัด การนัดอยู่ในช่องทางคดีจัดการพิเศษอาจเป็นผลร้ายแก่คดียิ่ง กว่า ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนอาจกำหนดให้คดีจัดการพิเศษนั้นเข้าสู่ช่องทางการนัดของคดี สามัญได้ โดยดำเนินการไปเสมือนว่าคดีนั้นเป็นคดีสามัญ

(2) คดีสามัญ สำหรับคดีสามัญ ในวันนัด ครั้งแรกจะยังไม่มีการสืบพยานทันที ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลควรวางแนวทางปฏิบัติให้วันนัดครั้งแรกเป็นวันที่คู่ความจะแถลงแนวทางการดำเนินคดีให้ศาลทราบ พร้อมทั้งแนวทางในการเตรียม ความพร้อมของพยานหลักฐานที่จะนำเสนอในการสืบพยาน เพื่อให้ผู้พิพากษาสมาชิกกำหนด จำนวนพยานที่จำเป็นต้องสืบและกำหนดกรอบจำนวนวันนัดเพื่อให้ศูนย์นัดความกำหนดวันนัด พิจารณาคดีต่อเนื่องกับคู่ความต่อไป

1.1.3 การกำหนดผู้ทำหน้าที่ศูนย์นัดความ

ศูนย์นัดความได้แก่ เจ้าหน้าที่ธุรการคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนตามที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลมอบหมายให้ทำหน้าที่ควบคุมสมุดนัดกลางของ

ศาลและจัดสรรวันนัดให้แก่คู่ความตามกรอบจำนวนวันนัดที่ผู้พิพากษากำหนด ภายใต้เกณฑ์กลางของศาล

นอกจากการจัดทำสมุดนัดกลางสำหรับคู่ความแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลควรจัดให้มีกระดานแสดงตารางวันนัดของศาลไว้ในที่เปิดเผยใกล้กับบริเวณที่ทำการของคู่ความด้วย เพื่อที่คู่ความจะได้ตรวจหาวันว่างของศาลได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องรอคู่ความ และยังเป็นการเผยแพร่การบริหารจัดการคดีของศาลอันจะเป็นประโยชน์แก่คู่ความ และประชาชนผู้สนใจติดตามการทำงานของศาล

1.1.4 การกำหนดวันเริ่มระบบใหม่

การกำหนดวันเริ่มระบบใหม่ ถือเป็นวันสัญลักษณ์ของการเข้าสู่ระบบคู่ความอย่างเต็มที่ กล่าวคือ นับแต่วันเริ่มระบบใหม่เป็นต้น การนัดความทั้งระบบของศาลจะอยู่ภายใต้ระบบคู่ความเป็นระบบเดียวกันอย่างเป็นทางการทั้งศาล การกำหนดวันนัดของศาลจะเป็นไปตามช่องทางเดินคดีที่ศาลกำหนดไว้ กล่าวคือ หากเป็นคดีจัดการพิเศษ จะกำหนดนัดในห้องพิจารณาและจะกำหนดนัดในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น ส่วนคดีสามัญจะกำหนดนัดได้โดยคู่ความเท่านั้น

1.1.5 การกำหนดเกณฑ์กลางในการกำหนดนัดของคู่ความ

วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของระบบคู่ความ คือการสร้างความเป็นเอกภาพในการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาล เกณฑ์กลางในการกำหนดนัดของคู่ความจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ระบบคู่ความบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

เกณฑ์กลางในการกำหนดนัดจะได้รับการกำหนดโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเพื่อให้คู่ความใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนัดของตน และถือเป็นหลักปฏิบัติว่า หากคู่ความไม่สามารถกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ตามเกณฑ์กลางที่กำหนดจะต้องปรึกษาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นรายคดีไป

เกณฑ์กลางที่จะกำหนดการนัดความของคู่ความ ควรครอบคลุมการนัดความของคู่ความไว้หลาย ๆ ด้าน ได้แก่

- วันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง เช่น วันอังคารถึง

วันศุกร์ เป็นต้น

- การนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องทั้งวัน (ทั้งช่วงเช้าและช่วงบ่าย)
- จำนวนคดีที่จะนัดในแต่ละวันทำการ
- จำนวนพยานอย่างน้อยที่คู่ความควรนำมาศาลในแต่ละนัด
- จำนวนนัดพิจารณาสูงสุดที่จะกำหนดให้ในคดีประเภทต่าง ๆ
- ระยะห่างที่มากที่สุดนับแต่วันกำหนดนัดจนถึงวันนัดพิจารณาต่อเนื่องในคดีทั่วไปและคดีที่กำหนดให้เป็นพิเศษบางประเภท เช่น คดีค้างพิจารณานาน คดีเร่งรัด เป็นต้น

การกำหนดเกณฑ์กลางมิได้หมายความว่าศาลจะกำหนดนัดพิจารณาคดีเกินจากที่กำหนดไว้ในเกณฑ์กลางไม่ได้ เพียงแต่หมายความว่าหากมีกรณีใดที่จะต้องกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องเกินจากเกณฑ์กลาง จะต้องขออนุญาตจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทุกกรณี ดังนี้ ก่อนการนัดเกินเกณฑ์กลาง ศูนย์นัดความจะแจ้งให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทราบก่อนเสมอ ซึ่งจะให้การนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาลเป็นไปอย่างมีระบบและเป็นเอกภาพ และเท่ากับว่าคดีใดที่กำหนดนัดเกินเกณฑ์กลาง จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทุกคดี

เกณฑ์กลางดังกล่าว นอกจากจะช่วยให้การกำหนดนัดของศาลมีความเป็นเอกภาพในทิศทางเดียวกันแล้ว ยังช่วยลดการกระทบกระทั่งระหว่างผู้พิพากษาที่กำหนดกรอบจำนวนวันนัดกับคู่ความอีกด้วย เพราะหากคู่ความรายใดประสงค์จะให้ผู้พิพากษากำหนดกรอบจำนวนวันนัดเกินจากเกณฑ์กลางจะต้องแถลงเหตุผลพิเศษให้ทราบ หากไม่สามารถแถลงได้ ผู้พิพากษาก็จะไม่สามารถกำหนดวันนัดให้เกินจากเกณฑ์กลางได้ หากคู่ความยืนยันจะให้ผู้พิพากษาหรือศูนย์นัดความกำหนดนัดให้เกินจากเกณฑ์กลาง ก็จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทุกกรณีไป ซึ่งจะช่วยให้ผู้พิพากษาหรือศูนย์นัดความลดความจำเป็นในการเข้าไปแก้ไขปัญหาเพียงลำพัง

ในกรณีที่คู่ความยืนยันจะนัดความเกินเกณฑ์กลาง ผู้พิพากษาจะกำหนดกรอบจำนวนวันนัดแล้วส่งให้แก่ศูนย์นัดความ หากศูนย์นัดความไม่สามารถเจรจาให้คู่ความกำหนดนัดตามเกณฑ์กลางได้ ศูนย์นัดความจะต้องปรึกษาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทุกกรณี

1.1.6 การปรับปรุงวันนัด

การปรับปรุงวันนัดใดคดีที่นัดพิจารณาไว้ก่อนแล้ว เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในการจัดตั้งศูนย์นัดความ หากขาดการปรับปรุงวันนัดที่มีประสิทธิภาพแล้ว จะทำให้การปรับตัวของศาลเข้าสู่ระบบศูนย์นัดความกระทำได้ยาก

การปรับปรุงวันนัดเริ่มต้นขึ้นด้วยการตรวจค้นข้อมูลคดีค้างพิจารณาที่มีวันนัดของศาลทุกคดี แล้วนำมาแบ่งแยกประเภทคดี โดยแบ่งออกเป็น 2 บัญชี ดังนี้

(1) บัญชี 1 เป็นคดีที่ศาลจะคงวันนัดไว้ตามเดิม

ทุกนัด

(2) บัญชี 2 เป็นคดีที่ศาลจะยกเลิกวันนัดหลัง

วันเริ่มระบบใหม่ทุกนัด

เมื่อจัดทำบัญชีแยกประเภทคดีเสร็จสิ้นแล้ว จะมีขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้ศูนย์นัดความสามารถควบคุมและจัดสรรวันนัดของศาลได้ และเพื่อให้คดีค้างพิจารณาทั้งหมดเข้าสู่ระบบศูนย์นัดความได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

1.2 การควบคุมระบบ

เมื่อจัดวางระบบศูนย์นัดความเสร็จสิ้นแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลถือเป็นผู้บริหารสูงสุดของศูนย์นัดความ จึงจำเป็นต้องควบคุมระบบการทำงานทั้งหมดของศูนย์นัดความ เพื่อให้การปรับตัวเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและการบริหารจัดการคดีค้างพิจารณาของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ การควบคุมระบบ อาจมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ การควบคุมการจัดสรรวันนัด การจ่ายสำนวน และการควบคุมการเลื่อนคดี

1.2.1 การควบคุมการจัดสรรวันนัด

ในระบบศูนย์นัดความ วันนัดแต่ละนัดของศาลมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากในระบบนี้ วันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาลจะมีอยู่อย่างจำกัด การจัดสรรวันนัดให้แก่คดีต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องจัดสรรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากเกณฑ์กลางที่จะใช้เป็นเครื่องมือหลักในการควบคุมการจัดสรรวันนัดของศูนย์นัดความแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องระมัดระวังในการจัดสรรวันนัดให้แก่คดีประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) คดีเร่งรัด ในศาลชั้นต้นซึ่งมีปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก การกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องในระบบศูนย์นัดความอาจจำเป็นต้องรอวันนัดสืบพยานเป็นเวลานาน แต่มีคดีบางประเภทซึ่งหากต้องรอวันนัดสืบพยานเช่นเดียวกับคดีทั่วไปแล้ว อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ หรืออาจกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนได้ เช่น คดีอาญาโทษเล็กน้อยแต่จำเลยไม่ได้รับการประกันตัว คดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เป็นต้น ในคดีเหล่านี้ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลควรกำหนดวิธีการจัดสรรวันนัดให้แตกต่างไปจากคดีอื่น

วิธีการเบื้องต้นที่ง่ายที่สุดในการจัดการ ได้แก่ การกำหนดเกณฑ์กลางสำหรับนัดพิจารณาคดีเหล่านี้ให้แตกต่างไปจากคดีประเภทอื่น เช่น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอาจกำหนดให้มีประเภทคดีเร่งรัด และกำหนดให้การนัดคดีเร่งรัดรวดเร็วกว่าคดีทั่วไป เช่น กำหนดให้คดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน คดีอาญาโทษไม่เกิน 1 ปี เป็นคดีเร่งรัด และกำหนดให้ศูนย์นัดความนัดคดีเหล่านี้ให้ได้ภายใน ๖ เดือน เป็นต้น

(2) คดีจัดการพิเศษ คดีจัดการพิเศษควรได้รับการจัดการให้แล้วเสร็จในวันนัดครั้งแรก ในกรณีมีเหตุจำเป็นตามกฎหมายที่อาจต้องเลื่อนคดี ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องควบคุมให้การนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษที่เลื่อนมา จะต้องกำหนดนัดในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในคดีจัดการพิเศษบางประเภท อาจมีความจำเป็นต้องใช้วันนัดหลายนัด เช่น คดีไม่มีข้อยุ่งยากที่มีมูลหนี้หลายประเภท คดีได้สวนมูลฟ้องหลายกรรม เป็นต้น ซึ่งถ้าปล่อยให้คดีอยู่ในช่องทางคดีจัดการพิเศษอาจทำให้คดีเสร็จการพิจารณาล่าช้าเกินสมควร ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนอาจนำคดีจัดการพิเศษเช่นว่านั้นเข้าสู่ช่องทางพิจารณาคดีสามัญโดยให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องก็ได้ในกรณีนี้ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะต้องดำเนินการไปเสมือนกับคดีนั้นเป็นคดีสามัญ กล่าวคือ ต้องมีการสอบถามแนวทางการดำเนินคดี กำหนดจำนวนพยานที่จะต้องนำสืบและจำนวนกรอบวันนัด เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ศูนย์นัดความในการกำหนดนัดต่อไป

(3) คดีที่มีการขอเลื่อนคดี คดีสามัญที่ไม่สามารถพิจารณาให้เสร็จสิ้นตามกำหนดได้ จำเป็นต้องมีการเลื่อนคดี เท่ากับจะต้องมีการขอวันนัดเพิ่มเติมเพื่อพิจารณาคดีนั้น ซึ่งการขอวันนัดเพิ่มเติมได้จะต้องขอให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดเพิ่มเติมเป็นหลัก ดังนั้น ก่อนการส่งให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดเพิ่มเติม ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะต้องดำเนินการเช่นเดียวกับคดีเริ่มต้นใหม่ นั่นคือ จะต้องสอบถามแนวทางการ

ดำเนินคดี กำหนดจำนวนพยาน และกำหนดกรอบจำนวนวันนัด เพื่อส่งให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดต่อไป

อย่างไรก็ตาม หากผู้พิพากษาประสงค์จะกำหนดวันนัดเพิ่มเติมขึ้นเองโดยไม่ต้องผ่านศูนย์นัดความ ก็สามารถทำได้ แต่ควรพิจารณากำหนดนัดเองเฉพาะในคดีที่จะใช้เวลาในการพิจารณาประมาณ 1-2 นัดเท่านั้น และจะต้องกำหนดนัดในวันนัดคดีจัดการพิเศษ หรือวันที่ได้รับมอบหมายให้เป็นเวรต่าง ๆ เช่น เวรรับฟ้อง คดีอาญา หรือวันที่มีการกำหนดว่าเป็นวันว่างที่ไม่มีคดีพิจารณาของผู้พิพากษานั้น

1.2.2 การจ่ายสำนวน

ในระบบศูนย์นัดความ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จะต้องปรับระบบการจ่ายสำนวน โดยจะต้องจ่ายสำนวนก่อนถึงวันนัดสืบพยานประมาณ 2 เดือน และการจ่ายสำนวนจะจ่ายเพียงเดือนละหนึ่งครั้ง ซึ่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอาจกำหนดวันที่จ่ายสำนวนเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งจะช่วยให้ระบบงานธุรการจัดการในเรื่องการจ่ายสำนวนได้อย่างเป็นระบบขึ้น

เมื่อเข้าสู่ระบบศูนย์นัดความแล้ว การจ่ายสำนวนในแต่ละเดือนจะมีปริมาณสำนวนไม่มากนัก การจ่ายสำนวนเดือนละหนึ่งครั้งจึงเป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยากมากนัก และผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอาจสั่งจ่ายสำนวนจากตารางกำหนดนัดของศูนย์นัดความ หรือจ่ายตามสำนวนคดีดังเช่นในระบบเดิมก็ได้

การจ่ายสำนวนจะต้องเริ่มจ่ายสำนวนคดีพิเศษ ซึ่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประสงค์จะมอบหมายให้คณะพิเศษทำเสียก่อน เมื่อจ่ายสำนวนคดีพิเศษเสร็จสิ้นแล้ว การจ่ายสำนวนคดีสามัญในส่วนที่เหลือย่อมเป็นไปตามวิธีการที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประกาศไว้ภายใต้ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายสำนวนคดี พ.ศ.2544

เมื่อจ่ายสำนวนครบถ้วนแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องกำหนดองค์คณะเวรต่าง ๆ และองค์คณะสำรองในแต่ละเดือนให้เสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน แล้วจึงจัดทำตารางแสดงสำนวนคดีและเวรต่าง ๆ ที่ผู้พิพากษาแต่ละคนได้รับมอบหมายเป็นประจำทุกเดือน

สำหรับสำนวนคดีที่มีการกำหนดเจ้าของสำนวนไว้ก่อนแล้ว เมื่อเข้าสู่ระบบศูนย์นัดความ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลควรพิจารณาจ่ายสำนวนคืนแก่เจ้าของสำนวนคนเดิมเป็นหลัก เว้นแต่ในกรณีที่ปรากฏว่ามีคดีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนคนเดิม

นั้นจะต้องพิจารณาเป็นจำนวนมากกว่าผู้พิพากษาอื่น ๆ ในศาล ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอาจจัดให้มีการคืนสำนวนด้วยความสมัครใจของผู้พิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 33 แล้วจึงโอนเปลี่ยนเจ้าของสำนวน

1.2.3 การควบคุมการเลื่อนคดี

ในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ศาลจะนัดพิจารณาคดีเพียงหนึ่งองค์คณะต่อหนึ่งคดีจนกว่าคดีจะแล้วเสร็จ ดังนั้น วันนัดของศาลในแต่ละวันจึงมีคุณค่าและจะต้องใช้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในระบบนี้ การเลื่อนคดีจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจทำให้การจัดวางระบบล้มเหลวได้

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องจัดวางระบบป้องกันการเลื่อนคดีก่อนถึงวันนัดพิจารณา หรือที่เรียกว่า “ระบบก่อนวันนัด” และอาจจำเป็นต้องกำหนดแนวทางในการใช้ดุลพินิจในการเลื่อนคดีในวันนัดพิจารณาด้วย

นอกจากระบบก่อนวันนัดแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอาจจัดให้มีการวางแนวทางเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจให้เลื่อนคดีในวันนัดพิจารณา เพื่อให้การใช้ดุลพินิจในศาลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และยังเป็น การแสดงให้เห็นถึงความเคร่งครัดในวันนัดพิจารณาต่อคู่ความทุกฝ่ายด้วย

และนอกจากแนวทางในการใช้ดุลพินิจให้เลื่อนคดีที่มีการประกาศดังกล่าวแล้ว อาจกำหนดแนวทางปฏิบัติเมื่อมีการขอเลื่อนคดีจากคู่ความ เช่น หากขอเลื่อนคดีเพราะเหตุป่วย อาจกำหนดเป็นแนวทางว่าศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีต่อเมื่อใบรับรองแพทย์ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นกรณีป่วยจนไม่อาจมาศาลได้ และแพทย์จะต้องแสดงตนว่าพร้อมที่จะมาให้การต่อศาลถึงอาการป่วยดังกล่าว หรืออาจกำหนดว่าหากเลื่อนคดีเพราะเหตุพยานป่วย แต่พยานยังสามารถพูดได้ ศาลอาจกำหนดให้คู่ความเดินเผชิญสืบพยานปากนั้นได้ ดังนี้ เป็นต้น

2. ผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาถือเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปรับระบบการทำงานในครั้งนี้น้อยที่สุด และกล่าวได้ว่า การปรับระบบจะมีส่วนช่วยลดภาระของผู้พิพากษาในการกำหนดนัดพิจารณาคดีกับคู่ความ ในขณะเดียวกัน จะได้รับความมั่นใจจากการนัดความในระบบศูนย์นัดความว่าศูนย์นัดความจะกำหนดนัดในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเท่านั้น ซึ่งหมายความว่า ผู้พิพากษาในระบบศูนย์นัดความจะมั่นใจได้ว่าในวันนัดพิจารณาคดีสามัญ

ผู้พิพากษาหนึ่งองค์คณะจะพิจารณาคดีเพียงคดีเดียว และจะพิจารณาคดีนั้นจนกว่าจะเสร็จแล้ว จึงจะรับคดีใหม่

ในส่วนของผู้พิพากษา จะกล่าวถึงวิธีปฏิบัติงานที่จะมีการเปลี่ยนแปลง ใน 2 ช่วงเวลา กล่าวคือ ก่อนวันเริ่มระบบใหม่ และหลังวันเริ่มระบบใหม่

2.1 ก่อนวันเริ่มระบบใหม่

ในช่วงเวลา ก่อนวันเริ่มระบบใหม่ ผู้พิพากษาจะต้องปรับระบบการนัดความของตนตามช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนี้

(1) ช่วงก่อนวันจัดตั้งศูนย์นัดความ ศูนย์นัดความจะได้รับการจัดตั้งขึ้นภายหลังจากที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลลงนามในประกาศจัดตั้งศูนย์นัดความ

ก่อนวันจัดตั้งศูนย์นัดความ การนัดความของผู้พิพากษายังเป็นไปตามปกติ อย่างไรก็ตาม หลังจากการจัดตั้งศูนย์นัดความแล้ว จะต้องมีการจัดทำบัญชีแบ่งแยกประเภทคดีเพื่อปรับปรุงวันนัด และจะต้องมีการนัดพร้อมคู่ความทั้งสองฝ่ายมา กำหนดวันนัดใหม่ เพื่อมิให้เป็นภาระแก่คู่ความในการหาวันนัดก่อนมีการจัดตั้งศูนย์นัดความซึ่งอาจได้รับการยกเลิกและต้องมาหาวันนัดใหม่ ผู้พิพากษาอาจกำหนดให้รอการกำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องในคดีเช่นนั้นไว้ก่อน โดยให้ไปนัดพร้อมรอไว้ในนัดคดีจัดการพิเศษภายในเวลา 2 เดือน นับแต่วันเริ่มระบบใหม่ ซึ่งจะทำให้คู่ความได้มากำหนดนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องกับศูนย์นัดความต่อไป โดยไม่ต้องกำหนดนัดกับศาลถึงสองครั้งในช่วงเวลาใกล้ ๆ กัน

(2) ช่วงหลังการจัดตั้งศูนย์นัดความ เมื่อมีการจัดตั้งศูนย์นัดความแล้ว ศูนย์นัดความจะเป็นผู้คุมสมุदनกลางของศาล และจัดสรรวันนัดแก่คดีสามัญ ดังนั้น หลังจากมีการจัดตั้งศูนย์นัดความแล้ว ในคดียังไม่เสร็จการพิจารณา ผู้พิพากษาจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

- ในกรณีเป็นคดีจัดการพิเศษ ให้เลื่อนคดีไปนัดในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น

- ในกรณีเป็นคดีสามัญ ให้สอบถามแนวทางการดำเนินคดีทั้งคดี กำหนดจำนวนพยานที่จะนำสืบจนเสร็จคดี และกำหนดกรอบจำนวนวันนัด แล้วจึงส่งให้ศูนย์นัดความกำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องต่อไป

2.2 หลังวันเริ่มระบบใหม่

หลังวันเริ่มระบบใหม่ การนัดพิจารณาคดีของศาล จะต้องปรับเข้าสู่ระบบศูนย์นัดความเต็มรูปแบบ ส่วนการพิจารณาคดีของศาลจะต้องดำเนินไปอย่างเคร่งครัดเพราะศาลได้ปรับเข้าสู่ระบบการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องแล้ว

หลังวันเริ่มระบบใหม่ การนัดพิจารณาคดี การพิจารณาคดี และการเลื่อนคดีจะต้องเป็นไปตามระบบอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ

(1) ในคดีจัดการพิเศษ จะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จในวันนัดครั้งแรกเป็นหลัก หากมีกรณีที่จะต้องเลื่อนคดี จะต้องเลื่อนไปในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น

ในคดีจัดการพิเศษบางประเภทอาจมีกรณีที่ต้องใช้วันนัดหลายวัน เช่น คดีไต่สวนมูลฟ้องข้อหาหลายกรรม เป็นต้น ผู้พิพากษาอาจพิจารณาให้คดีเหล่านี้เข้าสู่ระบบการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องก็ได้ โดยต้องปฏิบัติต่อกดีเช่นนั้นเสมือนกับการนำคดีสามัญเข้าสู่ระบบการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง

(2) ในคดีสามัญ จะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จตามกำหนดนัด การเลื่อนคดีจะกระทำเฉพาะเมื่อมีเหตุตามกฎหมาย โดยควรพิจารณาแนวทางในการใช้ดุลพินิจให้เลื่อนคดีของศาลประกอบด้วย

ในกรณีที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีทุกครั้ง ผู้พิพากษาจะต้องสอบถามแนวทางในการดำเนินคดี กำหนดจำนวนพยานที่จะนำสืบ และกรอบจำนวนวันนัด แล้วจึงส่งให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดต่อไป

3. ศูนย์นัดความ

ศูนย์นัดความได้แก่ เจ้าหน้าที่ธุรการของศาลที่ได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลให้ควบคุมสมุดนัดกลางของศาล และเป็นผู้จัดสรรวันนัดของศาลให้แก่คู่ความตามกรอบจำนวนวันนัดที่กำหนดโดยผู้พิพากษาและตามเกณฑ์กลางที่ศาลประกาศไว้

ศูนย์นัดความของศาลจะทำหน้าที่สำคัญในระบบศูนย์นัดความ 3 ประการ ได้แก่ การจัดสรรวันนัดให้แก่คู่ความ การปรับปรุงวันนัด และการจัดทำบอร์ดนัดความ

3.1 การจัดสรรวันนัดให้แก่คู่ความ

(1) วิธีการจัดสรรวันนัด

ศูนย์นัดความจัดทำสมุดนัดกลางของศาล ซึ่ง จะอยู่ในรูปแบบใด ๆ ก็ได้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของศาล อาจจะเป็นสมุดเปล่า สมุดไดอารี่ หรือ เป็นตารางปฏิทินคุมวันนัดกลางก็ได้

การจัดสรรวันนัดจะกระทำเฉพาะในคดีที่มีการ กำหนดจำนวนพยานและกำหนดกรอบจำนวนวันนัดเท่านั้น โดยวันนัดที่ศูนย์นัดความจะควบคุม และจัดสรรคือวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง โดยเริ่มคุมและจัดสรรวันนัดตั้งแต่วันเริ่มระบบใหม่เป็น ต้นไป

(2) วิธีการบันทึกวันนัด

เมื่อจัดสรรวันนัดให้แก่คู่ความได้แล้ว ศูนย์นัด ความจะต้องบันทึกการกำหนดนัดพิจารณาคดีไว้เพื่อเป็นหลักฐานในสำนวนและไว้ใช้ในการ ดำเนินการต่าง ๆ ของศาลต่อไป

การบันทึกวันนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องของศูนย์ นัดความ อาจทำได้ 2 วิธี คือ

1. จดไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา ในกรณี เช่นนี้ เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์จะส่งรายงานกระบวนการพิจารณาที่ผู้พิพากษาลงนามแล้วมายังศูนย์นัด ความ เมื่อศูนย์นัดความกำหนดนัดได้แล้ว จะบันทึกวันเวลานัดไว้ทำรายงานกระบวนการพิจารณา แล้วให้คู่ความลงชื่อทราบนัดไว้ จากนั้น จะเก็บรายงานกระบวนการพิจารณาไว้เพื่อรอให้เจ้าหน้าที่หน้า บัลลังก์รับคืนไปดำเนินการตามปกติ

2. จดไว้ในรายงานของเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์จะทำรายงานเจ้าหน้าที่แจ้งให้ศูนย์นัดความทราบว่าศาลกำหนด จำนวนพยานและกรอบจำนวนวันนัดไว้เท่าใด แล้วแจ้งให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดตามคำสั่งศาล คู่ความจะถือรายงานเจ้าหน้าที่ไปยังศูนย์นัดความเพื่อตรวจหาและกำหนดวันนัด จากนั้น ศูนย์นัด ความจะบันทึกวันนัดและให้คู่ความลงชื่อทราบนัดไว้

(3) ข้อควรระวัง

การจัดสรรวันนัดของศูนย์นัดความมีข้อที่ควรระมัดระวัง 2 ประการ คือ

(1) เกณฑ์กลาง ศูนย์นัดความจะต้องนัดพิจารณาคดี ไปตามเกณฑ์กลางที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลวางไว้เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนัดพิจารณาคดี

ติดต่อกัน จำนวนนัดและระยะห่างของวันนัด ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของเกณฑ์กลางอันจะทำให้ระบบการนัดพิจารณาคดีของศาลมีความเป็นเอกภาพ

ในกรณีที่ผู้พิพากษากำหนดให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดพิจารณาคดีแตกต่างไปจากเกณฑ์กลาง ศูนย์นัดความจะต้องปรึกษาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลก่อน จึงจัดสรรวันนัดได้

(2) คณะสำรอง ในศาลที่มีองค์คณะตั้งแต่ 3 องค์คณะขึ้นไป ระบบศูนย์นัดความจะจัดให้มีคณะสำรองอย่างน้อยหนึ่งคณะ โดยในศาลที่มีขนาดตั้งแต่ 3-5 องค์คณะ เวรซึ่งถือเป็นคณะสำรองไปในตัว ส่วนศาลที่มีขนาดตั้งแต่ 6 องค์คณะเป็นต้นไป จะมีการจัดตั้งคณะสำรองขึ้นต่างหาก

คณะสำรองจะทำหน้าที่หลักในการพิจารณาคดีเร่งรัด เช่น คดีสะเทือนขวัญ คดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เป็นต้น คณะสำรองจะเปิดโอกาสให้ศาลสามารถนำคดีเหล่านี้มาพิจารณาได้ทันที โดยไม่ต้องรอวันนัดพิจารณาตามลำดับของวันฟ้องคดี ในกรณีที่ไม่มีกรณีเร่งรัดเหล่านี้ คณะสำรองจะทำหน้าที่ในศาลตามที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลมอบหมายเป็นคราว ๆ ไป เช่น มอบหมายให้ไต่สวนคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวที่มีเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น

การนัดคดีให้แก่คณะสำรองยังคงเป็นหน้าที่ของศูนย์นัดความ โดยศูนย์นัดความจะหาวันนัดให้คดีเร่งรัดตามระยะเวลาที่ปรากฏในเกณฑ์กลาง หากไม่สามารถนัดได้ ก็ให้ปรึกษาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเพื่อนัดคดีให้แก่คณะสำรองต่อไป หรือเมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเห็นสมควรอาจมีคำสั่งให้ศูนย์นัดความนัดคดีในช่องทางของคณะสำรองได้

คณะสำรองไม่มีการจัดไว้ตายตัว การมอบหมายว่าองค์คณะใดเป็นองค์คณะสำรองอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกันกับการจ่ายสำนวน กล่าวคือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องจ่ายสำนวนคดีให้แก่ผู้พิพากษา ก่อน ไม่ว่าสำนวนคดีนั้นจะเป็นคดีพิเศษ คดีเร่งรัด หรือคดีทั่วไป จากนั้น จึงจะกำหนดให้ผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีเป็นเวรชี้หรือเป็นคณะสำรองต่อไป

3.2 การปรับปรุงวันนัด

โดยปกติแล้ว การปรับปรุงวันนัดจะเป็นหน้าที่หลักของคณะทำงานเพื่อปรับระบบของศาล อย่างไรก็ตาม ศูนย์นัดความเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิธีการ กำหนดวันนัดพร้อม ระบบงานในวันนัดพร้อม และการกำหนดนัดพิจารณาคดี

ต่อเนื่องเมื่อมีการกำหนดกรอบจำนวนวันนัดแล้ว ศูนย์นัดความจึงควรที่จะจัดเตรียมแผนงานเกี่ยวกับการปรับปรุงวันนัดเพื่อเสนอให้คณะทำงาน ฯ ดำเนินการเกี่ยวกับการปรับปรุงวันนัด

3.3 การจัดทำบอร์ดนัดความ

การจัดทำบอร์ดตารางนัดความของศูนย์นัดความจะช่วยให้คู่ความสามารถมาตรวจดูวันว่างของศาลและตกลงหาวันนัดกันเองได้ล่วงหน้า โดยไม่ต้องรอการตรวจสอบจากศูนย์นัดความก่อน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสะดวกให้แก่คู่ความที่จะมาตรวจดูวันนัดในวันเวลาใดก็ได้ ในขณะเดียวกัน จะช่วยประหยัดเวลาของศูนย์นัดความในการตรวจหาวันนัดอีกด้วย

สมุดนัดกลางของศาลเป็นเพียงการคุมจำนวนคดีต่อเนื่องที่จะนัดพิจารณาในแต่ละวันเท่านั้น บอร์ดนัดความจึงไม่ได้แสดงว่าผู้พิพากษาองค์คณะใดเป็นเจ้าของสำนวนนั้น แต่เป็นการแสดงให้เห็นเพียงว่าวันนัดในแต่ละวัน ศาลได้กำหนดนัดพิจารณาคดีไว้เต็มตามจำนวนคดีที่ศูนย์นัดความจะนัดได้หรือไม่

4. เจ้าหน้าที่ธุรการ

เจ้าหน้าที่ธุรการที่อาจได้รับผลกระทบ อาจแบ่งเป็นเจ้าหน้าที่งานต่าง ๆ ดังนี้ งานรับฟ้อง งานหน้าบัลลังก์ งานเก็บสำนวน และการเตรียมความพร้อมก่อนวันนัด

4.1 งานรับฟ้อง เจ้าหน้าที่งานรับฟ้องจะต้องปรับระบบทำงานคือ

(ก) จะต้องกำหนดนัดพิจารณาคดีนัดแรกทุกคดีทันที โดยชื่อวันนัดครั้งแรกให้เป็นไปตามประกาศจัดตั้งศูนย์นัดความของศาล

(ข) การกำหนดพิจารณาครั้งแรกจะต้องกำหนดนัดพิจารณาคดีในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น

(ค) จำนวนคดีที่จะกำหนดนัดในวันนัดคดีจัดการพิเศษได้ จะต้องไม่เกินกว่าจำนวนที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลกำหนดไว้ในประกาศจัดตั้งศูนย์นัดความ

4.2 งานหน้าบัลลังก์ เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์จะปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดนัดพิจารณาคดีเท่านั้น ในส่วนงานอื่น ๆ ที่เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์รับผิดชอบยังคงดำเนินไปตามเดิม

ในส่วนเกี่ยวกับการกำหนดนัดพิจารณาคดี ให้เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ปฏิบัติตามนี้

(ก) ในคดีจัดการพิเศษ เมื่อมีการกำหนดนัดเพิ่มเติม การกำหนดนัดยังคงเป็นการกำหนดนัดโดยผู้พิพากษาเช่นเดิม เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์จะพิมพ์วันนัดไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาเช่นเดิม ข้อสังเกตสำหรับการนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษก็คือ การนัดในคดีจัดการพิเศษจะต้องนัดในวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษเท่านั้น เว้นแต่ในคดีที่ผู้พิพากษาประสงค์จะนัดพิจารณาคดีต่อเนื่อง จะต้องส่งให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดเช่นเดียวกับในคดีสามัญ

(ข) ในคดีสามัญ การกำหนดนัดในคดีสามัญจะทำในวันนัดครั้งแรกเสมอ ผู้พิพากษาจะเป็นผู้สอบถามแนวทางการดำเนินคดี กำหนดจำนวนพยาน และกำหนดกรอบจำนวนวันนัดแล้วจึงจะมีคำสั่งให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดกับคู่ความต่อไป การแจ้งให้ศูนย์นัดความกำหนดนัด อาจกระทำได้ 2 วิธีดังที่กล่าวมาในเรื่องวิธีการบันทึกวันนัด

(ค) ในกรณีมีการเลื่อนคดี เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ควรช่วยตรวจสอบ ดังนี้

1. ในคดีจัดการพิเศษ การกำหนดนัดพิจารณาในครั้งหน้าจะต้องกำหนดนัดในวันจันทร์เท่านั้น หากจะกำหนดนัดในวันอื่นจะต้องดำเนินการโดยศูนย์นัดความเท่านั้น

2. ในคดีสามัญ การกำหนดนัดพิจารณาในครั้งหน้าจะต้องกำหนดนัดโดยศูนย์นัดความเท่านั้น ผู้พิพากษาอาจกำหนดนัดในวันอื่น ๆ ได้ เฉพาะในวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษ หรือในวันที่ผู้พิพากษาทราบว่าเป็นวันที่ตนได้รับมอบหมายให้เป็นเวรชี้ หรือคณะสำรอง หรือวันว่างอื่น ๆ และจะกำหนดได้ต่อเมื่อเห็นว่าคดีจะสิ้นสุดในนัดนั้นเท่านั้น

4.3 งานเก็บสำนวน

เจ้าหน้าที่งานเก็บสำนวนจะปรับเปลี่ยนระบบงานไม่มากนัก โดยปกติแล้วเมื่อระบบปรับตัวสมบูรณ์แล้ว ห้องเก็บสำนวนจะมีปริมาณงานลดลงเป็นจำนวนมาก เพราะสำนวนที่นัดในแต่ละวันลดน้อยลง การหมุนเวียนของสำนวนในแต่ละวันจะลดลง และโดยส่วนใหญ่ เมื่อเสนอสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาเพื่อนั่งพิจารณาแล้ว สำนวนคดีจะอยู่กับผู้พิพากษาจนเสร็จการพิจารณา

เจ้าหน้าที่ห้องเก็บสำนวนอาจต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของตน 2 ประการ คือ

1. การเสนอสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาเพื่อนั่งพิจารณา เนื่องจากในระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง ผู้พิพากษาจะนั่งพิจารณาคดีทีละคดีได้เรียงเป็น

ลำดับไปจนเสร็จ ปริมาณคดีที่จะพิจารณาในแต่ละเดือนจะมีจำนวนน้อยลงมาก งานเก็บสำนวน อาจพิจารณาเสนอสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาล่วงหน้าทั้งเดือน เพื่อให้ผู้พิพากษาจะได้พิจารณาเกี่ยวกับคดีความของตนได้ล่วงหน้า

การเสนอสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาล่วงหน้า อีกกรณี คือ ในกรณีที่มีการนัดพร้อมเพื่อประชุมคดี ในกรณีนี้ งานเก็บสำนวนควรนำเสนอก่อนถึงวันนัดพร้อม เพื่อประชุมคดีไม่น้อยกว่า 2 เดือน

2. การเสนอสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเพื่อจ่ายสำนวน ในระบบศูนย์นัดความผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะจ่ายสำนวนเพียงเดือนละหนึ่งครั้งและจะจ่ายล่วงหน้าประมาณ 2 เดือน การเสนอสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลส่งจ่ายสำนวนจึงควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับระบบการจ่ายสำนวนดังกล่าวด้วย

4.4 การเตรียมความพร้อมก่อนวันนัด

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เตรียมความพร้อมก่อนถึงวันนัดพิจารณา จะมีหน้าที่ตั้งแต่ตรวจสอบการเตรียมความพร้อมของคู่ความในแต่ละขั้นตอน การตรวจความพร้อมของสำนวน การรายงานผลการตรวจสอบ และการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในเบื้องต้นตลอดจนติดตามผลในการแก้ไขปัญหาด้วย

วิธีการจัดวางระบบก่อนวันนัดเป็นหน้าที่รับผิดชอบของคณะทำงาน โดยในศาลต่าง ๆ อาจจัดให้มีระบบตรวจสอบความพร้อมในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาเริ่มต้นของการนำระบบศูนย์นัดความมาใช้ อาจเกิดการปรับเปลี่ยนระบบการทำงานของศาลในหลาย ๆ ส่วน ในเบื้องต้น สำนักงานศาลยุติธรรมจึงแนะนำให้จัดทำระบบก่อนวันนัดที่มีขั้นตอนการทำงานไม่ยุ่งยากซับซ้อน รวม 3 ขั้นตอน ได้แก่ การติดตามผลการส่งหมายเรียกพยานบุคคลและพยานเอกสาร การตรวจสอบความพร้อมของสำนวน และการแจ้งยืนยันความพร้อมต่อคู่ความและแจ้งเตือนพยาน

4.5 เจ้าหน้าที่ธุรการอื่น ๆ

เจ้าหน้าที่ธุรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะมีส่วนช่วยศาลในการปรับระบบเข้าสู่ระบบศูนย์นัดความ ดังนี้

(1) การกำหนดวันนัดกับคู่ความ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ธุรการงานใดสามารถกำหนดวันนัดกับคู่ความได้ เช่น งานเก็บสำนวนคดีแดง เป็นต้น เจ้าหน้าที่ธุรการนั้น จะต้องกำหนดนัดเฉพาะในวันนัดคดีจัดการพิเศษเท่านั้น

(2) การตรวจสอบคดีที่นัดตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เนื่องจากในการจัดทำบัญชีแบ่งแยกประเภทคดีเพื่อปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบศูนย์นัดความนั้น การค้นหาข้อมูลจะค้นหาจากระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งอาจทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ครบถ้วน หากข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ไม่ครบถ้วนได้ ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ธุรการในงานใดพบสำนวนที่มีวันนัดในปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป และไม่มีกรายกเลิกวันนัดเพื่อกำหนดวันนัดใหม่ ขอให้เจ้าหน้าที่ธุรการนำสำนวนส่งคืนให้แก่ศูนย์นัดความด้วย

4.2.6 วิธีจัดการคดีสามัญพิเศษ

ตามที่ศาลชั้นต้นต่างๆ ได้จัดวางระบบศูนย์นัดความและระบบก่อนวันนัดเพื่อสนับสนุนให้องค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีสามารถสืบพยานได้อย่างต่อเนื่องและพิพากษาคดีนั้นด้วยตนเองอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และกฎหมายวิธีพิจารณาความนั้น บัดนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ปฏิบัติงานภายใต้ระบบที่จัดวางไว้เป็นระยะเวลาพอสมควรแล้ว คณะกรรมการส่งเสริมระบบพิจารณาคดีขององค์คณะและต่อเนื่องของสำนักงานศาลยุติธรรมเห็นสมควรรวบรวมแนวปฏิบัติของศาลต่างๆ เพื่อเป็นการประสานหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ทั้งหมดให้เป็นเอกภาพและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป ดังนี้

1 การนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษ

การกำหนดนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษนอกจากที่เคยกำหนดเป็นหลักการให้นัดในวันจันทร์แล้ว ศาลอาจกำหนดนัดในวันหยุดราชการหรือนอกเวลาราชการก็ได้ การนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษในวันอื่นอาจทำได้สำหรับคดีบางประเภทที่สามารถพิจารณาให้แล้วเสร็จได้ในเวลาอันรวดเร็ว เช่น คดีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก และไม่ควรรส่งผลกระทบต่อการสืบพยานคดีสามัญที่ได้นัดไว้ในวันเดียวกัน

2 การนัดพิจารณาคดีสามัญ

ในคดีสามัญซึ่งจำเป็นต้องมีการสืบพยานหลักฐาน เมื่อศาลซึ่งเป็นผู้กำหนดกรอบวันนัดสืบพยานได้กำหนดจำนวนวันนัดให้แก่คู่ความแล้ว ให้ศูนย์นัดความตรวจหาวันนัดที่ติดต่อกันไปทุกวันทำการตามที่คู่ความตกลงกันโดยไม่รวมวันนัดพิจารณาคดีจัดการพิเศษ ทั้งนี้ เพื่อให้การรับฟังและการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ รวมทั้งองค์คณะผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้สืบพยานหลักฐานจะได้พิพากษาคดีนั้นด้วยตนเอง

ให้อธิบดีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลดูแลการปฏิบัติงานของ
ศูนย์นัดความให้เป็นไปตามคำสั่งของศาลและตามหลักเกณฑ์ที่ได้ประกาศไว้

3 การนัดพิจารณาคดีสามัญพิเศษ

คดีสามัญพิเศษที่มีความซับซ้อนและมีพยานหลักฐานที่จะต้องนำสืบ
จำนวนมากเป็นพิเศษหรือที่มีพฤติการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าการสืบพยานติดต่อกันทุกวันจะทำให้
เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความฝ่ายที่นำสืบภายหลังโดยเฉพาะจำเลยในคดีอาญา เมื่อศาลได้
กำหนดกรอบจำนวนวันนัดและระยะเวลาการพิจารณาคดีทั้งคดีแล้ว ให้อธิบดีผู้พิพากษา
นัดพิจารณาคดีกับคู่ความตามเงื่อนไขที่ผู้พิพากษาของคณะที่รับผิดชอบสำนวนคดีนั้นกำหนด โดย
ตรวจหาวันนัดที่ติดต่อกันให้มากที่สุด

ให้อธิบดีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลดูแลการปฏิบัติงานของ
ศูนย์นัดความให้เป็นไปตามคำสั่งของศาลและตามหลักเกณฑ์ที่ได้ประกาศไว้

4 การดำเนินคดีสามัญและคดีสามัญพิเศษในวันนัดพิจารณาคดีนัดแรก

เมื่อศาลมีคำสั่งรับฟ้องคดีสามัญและคดีสามัญพิเศษแล้ว พึงกำหนดให้มี
วันนัดพิจารณาคดีนัดแรก เพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาทและตรวจสอบพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละ
ฝ่ายจำเป็นต้องนำสืบ รวมทั้งกำหนดแนวทางการดำเนินคดีตามศาลเห็นสมควร

5 การไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความ

คดีแพ่งที่เป็นคดีในสาระและคดีไม่มีข้อยุ่งยากให้มีการไกล่เกลี่ยคู่ความ
ที่มาศาลในวันนัดพิจารณาทุกคดีก่อนนำคดีนั้นเข้าสู่การพิจารณาสืบพยานของศาล ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 วรรคสอง

คดีแพ่งอื่นควรนำเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยทุกคดีโดยในวันนัดพิจารณาคดี
นัดแรก ศาลพึงแจ้งวัดนัดไกล่เกลี่ยให้คู่ความทราบทันทีพร้อมทั้งนัดฟังผลการไกล่เกลี่ยภายในเวลาที่
ศาลเห็นสมควร

6 การกำหนดนัดสืบพยาน

6.1 ในวันนัดพิจารณาคดีนัดแรก ศาลควรกำหนดกรอบจำนวนวันนัด
ที่คู่ความแต่ละฝ่ายจะใช้ในการสืบพยานตามที่จำเป็นและสมควร

ประกาศของศาลชั้นต้นต่างๆ ที่ให้ถือเอาจำนวนพยาน 4 ปากต่อ
วัน เป็นเกณฑ์ในการคำนวณหาจำนวนวันนัดรวมทั้งจำนวนนัดที่อาจให้ได้ในคดีแต่ละประเภทเป็น
เพียงแนวทางที่จะใช้สำหรับกรณีคู่ความไม่อาจแสดงเหตุผลหรือความจำเป็นที่ต้องใช้วันนัดตามที่
คู่ความนั้นร้องขอได้

6.2 ในการกำหนดนัดสืบพยานคดีอาญาที่จำเลยต้องชั่ง ฟังนัด ภายใน 6 เดือน คดีที่ต้องเร่งรัดเพื่อไม่ให้มีการประวิงคดี เช่น คดีฟ้องขับไล่ ครอบงำภายใน ระยะเวลาอันสมควรโดยเร็ว ส่วนคดีสามัญอื่นควรนัดภายในระยะเวลา 1 ปี แต่ไม่เกิน 1 ปี 6 เดือน

7 การเลื่อนพิจารณาคดี

ให้ศาลต่างๆ จัดให้มีระบบเตรียมความพร้อมก่อนวันนัดและให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบความพร้อมของคู่ความทุกฝ่ายก่อนถึงวันสืบพยาน หากพบว่าคดีใด ไม่สามารถจัดการให้มีความพร้อมได้ตามกำหนดนัดหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่ต้องเลื่อนคดี ก็ให้ ดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือเลื่อนคดีก่อนถึงวันนัดและหากมีวันว่างเกิดขึ้นอาจนำคดีอาญาที่จำเลย ต้องชั่งซึ่งฟ้องเข้ามาใหม่หรือคดีอื่นซึ่งนัดไว้ยาวนานกว่าแต่มีความพร้อมที่จะสืบพยานแล้วเข้ามา พิจารณาแทนในวันว่างนั้น

หากมีการขอเลื่อนคดีในวันนัดสืบพยาน การอนุญาตให้เลื่อนคดีควร พิจารณาถึงเหตุผลและความจำเป็นตามกฎหมาย ทั้งคู่ความที่ร้องขอได้ใช้ความพยายามอย่าง เต็มที่ในการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุแห่งการเลื่อนคดีแล้ว ส่วนคดีอาญาถ้าจำเลยขอเลื่อนการ สืบพยานจำเลยเนื่องจากมีเหตุจำเป็นเกี่ยวกับพยานหลักฐาน ซึ่งหากไม่เลื่อนการสืบพยานจะทำ ให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดี ศาลพึงใช้ดุลพินิจตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความ ยุติธรรมโดยให้เลื่อนการสืบพยานไปในวันว่างที่มีอยู่ หรือถ้าจำเป็นต้องนัดในวันที่มีนัดคดีสามัญ เรื่องอื่นไว้ก็ควรนัดในช่วงเวลาที่ไม่กระทบต่อการพิจารณาคดีที่นัดไว้แล้ว